

การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

นางสาวนภมณฑ์ เจียมสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

PROPOSED GUIDELINES FOR DEVELOPING TEACHER COMPETENCY FOR
ENHANCING NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION TOWARDS
ASEAN COMMUNITY

Miss Noppamon Chiemsuk

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน
โดย	นางสาวนภมณฑ์ เจียมสุข
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาสณ์ โกวิทยา

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รัชศิลป์เมือง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาสณ์ โกวิทยา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ)

นภมณท์ เจียมสุข : การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

(PROPOSED GUIDELINES FOR DEVELOPING TEACHER COMPETENCY FOR ENHANCING NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION TOWARDS ASEAN COMMUNITY)

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร. มนัสวาสน์ โกวิทยา, 221 หน้า.

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน และ 2) พัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน มีกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู กศน. 3) นักวิชาการด้านการศึกษา โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ สภาพ ปัญหา ความต้องการและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน พบว่า มีการกำหนดหลักสูตรมาจากส่วนกลาง มีหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษเพิ่มเติม ส่วนหลักสูตรท้องถิ่นสามารถพัฒนาขึ้นมาได้ ครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ใช้หลักสูตร จึงจำเป็นต้องพัฒนาครูให้มีทักษะการบูรณาการและประยุกต์ใช้หลักสูตรให้เป็น อีกทั้งควรมีการปรับหลักสูตรให้มีความเป็นปัจจุบันและสากล ด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนมีการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้หลากหลายพอสมควร แต่ด้วยความจำกัดของสถานที่และสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ ทำให้ในทางปฏิบัติยังไม่มีหลากหลาย การวัดและประเมินผลต้องมีความหลากหลายขึ้น อีกทั้งครูควรมีสสมรรถนะอื่นๆ เช่น ความเป็นผู้นำ การเป็นผู้เชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ผู้เรียน และการเป็นผู้ให้คำปรึกษา

2) ข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสมรรถนะองค์รวม โดยแบ่งเป็นข้อเสนอแนวทางสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู กศน.

ภาควิชา..... การศึกษาตลอดชีวิต..... ลายมือชื่อ.....

สาขาวิชา..... การศึกษานอกระบบโรงเรียน..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา..... 2555.....

5483364927 : MAJOR NON - FORMAL EDUCATION

KEYWORDS : TEACHER COMPETENCY/ ASEAN COMMUNITY

NOPPAMON CHIEMSUK : PROPOSED GUIDELINES FOR DEVELOPING TEACHER COMPETENCY FOR ENHANCING NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION TOWARDS ASEAN COMMUNITY. ADVISOR: ASST.PROF. MANASWAS KOVITAYA, Ph.D., 221 pp.

The purposes of this research were to 1) study the states, problems and needs concerning the development of teacher competency to promote non-formal and informal education toward ASEAN community. 2) develop and propose to guidelines in teacher competencies to promote non-formal education and informal education toward ASEAN community. The research samples were 1) directors 2) teachers 3) educators selected by purposive sampling method. The data were collected by using the interview form, a discussion guideline and develop guidelines for developing teacher competency for enhancing non-formal education and informal education toward ASEAN community and focus group.

The research results were as follows:

1. The states, problems and needs concerning the development of teacher competency to enhancing non-formal education and informal education toward ASEAN community, found that the curriculums and English program were set up by central office. The local curriculum could be developed by its own local community. Teachers were the curriculum user so they needed to be developed a skill of integration and application of the course. The curriculum should be adjusted to be present and international. The instructor had designed a wide range of moderate learning process. With the limitation of location and teaching materials, the learning activities had no diversity. Evaluation and measurement should be diversified. The teacher should have more competencies such as leadership, connector and counselor.

2. Suggestions of this study was divided into four aspects; curriculum, learning process, evaluation and measurement and conceptual competency. The guidelines present for office of the non-formal and Informal education, school principal and teacher.

Department : Lifelong Education Student's Signature

Field of Study : Non-Formal Education Advisor's Signature

Academic Year : 2012

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วย ความกรุณาและความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาทน์ โกวิทยา รวมไปถึง ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และ ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาให้ข้อคิด คำปรึกษา ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ ด้วยความเอาใจใส่ ความห่วงใยแก่ผู้วิจัย และให้กำลังใจอย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัยและให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตา ความกรุณาของทุกท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและให้คำแนะนำ แก้ไขปรับปรุงความเหมาะสมของเนื้อหาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้บริหารสถานศึกษา และครู ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตกรุงเทพมหานคร และนักวิชาการด้านการศึกษา ที่ช่วยสละเวลาอันมีค่าให้สัมภาษณ์และเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จนได้ข้อมูลครบถ้วน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณเพื่อนๆ และรุ่นพี่ ในสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับปริญญาโท ตลอดจนเพื่อนสนิทในระดับปริญญาตรี ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและกำลังใจที่ดี โดยตลอดมา สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณมารดา เพราะหากไม่มีท่านคงไม่สามารถมีโอกาสก้าวมาศึกษาในระดับปริญญาโทมาบัดนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
คำถามการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
ตอนที่ 1 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	15
1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	15
1.2 ประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบ.....	16
1.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบ.....	18
1.4 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย.....	21
1.5 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย.....	22
ตอนที่ 2 การศึกษาผู้ใหญ่.....	23
2.1 ความหมายของผู้ใหญ่.....	23
2.2 หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	24
2.3 ลักษณะของผู้เรียนผู้ใหญ่.....	26
2.4 หลักการสอนผู้ใหญ่.....	27
2.5 บทบาทของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่.....	31

	หน้า
ตอนที่ 3 ประชาคมอาเซียน.....	32
3.1 บริบทของประชาคมอาเซียน.....	32
3.2 ประชาคมอาเซียนกับการศึกษา.....	33
3.3 ประชาคมอาเซียนกับอาชีพ.....	37
ตอนที่ 4 สำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย..	37
4.1 การจัดการศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.....	37
4.2 หลักการ.....	38
4.3 จุดมุ่งหมาย.....	38
4.4 โครงสร้าง	39
4.5 การจัดหลักสูตร.....	42
4.6 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้.....	42
4.7 วิธีการจัดการเรียนรู้.....	44
4.8 การจัดกระบวนการเรียนรู้.....	45
4.9 สื่อการเรียนรู้.....	46
4.10 การเทียบโอน	46
4.11 การวัดและประเมินผล.....	46
4.12 การจบหลักสูตร.....	47
4.13 เอกสารหลักฐานการศึกษา.....	48
ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	48
ตอนที่ 6 สมรรถนะของครู.....	50
6.1 บทบาทหน้าที่.....	50
6.2 ลักษณะของการสอน.....	53
6.3 ทักษะในศตวรรษที่ 21.....	54
ตอนที่ 7 เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	61
7.1 การวิเคราะห์เอกสาร.....	61
7.2 การสัมภาษณ์	62
7.3 การสนทนากลุ่ม.....	64

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	77
8.1 งานวิจัยในประเทศ.....	77
8.2 งานวิจัยต่างประเทศ.....	79
ตอนที่ 9 กรอบความคิดในการวิจัย.....	81
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	82
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนา สมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน.....	82
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริม การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่ การเป็นประชาคมอาเซียน.....	91
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	98
ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาศภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนา สมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน.....	98
ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน.....	119
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	146
สรุปผลการวิจัย.....	148
อภิปรายผล.....	161
ข้อเสนอแนะ.....	169
รายการอ้างอิง.....	170
ภาคผนวก.....	186
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์.....	187
ภาคผนวก ข รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์.....	189
ภาคผนวก ค รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group).....	193

ภาคผนวก ง ค่า IOC.....	196
ภาคผนวก จ เครื่องมือในการวิจัย แบบสัมภาษณ์.....	198
ภาคผนวก ฉ แนวทางสนทนากลุ่ม.....	212
ภาคผนวก ช ประมวลภาพการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม.....	217
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	221

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.....	41

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	81
2 สรุปขั้นตอนการวิจัย.....	97

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการพัฒนาที่รวดเร็วของประเทศ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสาร ในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมทุกประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยที่จะต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น การศึกษาจึงมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงอายุ เพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะสภาพการณ์ปัจจุบัน ที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และต่อการดำเนินชีวิต ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ในวันข้างหน้าจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น เกินกว่าที่จะใช้ความรู้ที่สะสมมาเมื่อสมัยอยู่ในวัยเรียนมาช่วยได้ การศึกษาที่บุคคลได้รับเมื่ออยู่ในช่วงวัยเรียนนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้น การศึกษาจึงมีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิต และเพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคโลกาภิวัตน์ดังกล่าวทำให้มีการศึกษาเพื่อท้องถิ่นขึ้นหลากหลายรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษา นอกโรงเรียน หรือเป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อปวงชนก็ได้ (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2545)

การศึกษาเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับสังคมมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่างๆของชีวิต เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงชีวิตเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทำให้ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อปรับตนเองให้ก้าวทันโลก ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบ และนอกระบบ หรือแม้แต่ผู้ผ่านการศึกษาในระบบและนอกระบบมาแล้วก็ยังคงมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาตามอัธยาศัยสืบเนื่องต่อไปตลอดชีวิต ที่เติมเต็มความต้องการของปัจเจกบุคคลที่ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ นอกเหนือการเรียน

ในระบบโรงเรียน โอกาสของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในสถานที่ต่างๆ และจากสื่อต่างๆ (สุนทร สุนันท์ชัย, 2543)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบปกติ ที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัด พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพ และความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไข การสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน และการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ตามศักยภาพความพร้อมและโอกาสโดยศึกษาจาก บุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ประเทศไทยอยู่ในภูมิภาคอาเซียน โดยในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศบรูไน ประเทศเวียดนาม ประเทศเมียนมาร์ ประเทศลาว และประเทศกัมพูชา รวมทั้งหมด 10 ประเทศ จะรวมตัวกันเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยแต่ละ ประเทศจะให้ความร่วมมือในด้านต่างๆร่วมกัน โดยการจัดตั้งในครั้งแรกมีจุดประสงค์เพื่อ ส่งเสริม และร่วมมือในเรื่องสันติภาพ, ความมั่นคง, เศรษฐกิจ, องค์ความรู้, สังคมวัฒนธรรม บนพื้นฐาน ความเท่าเทียมกันและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก ในมุมมองของคนส่วนใหญ่อาจ มองว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัว แต่แท้จริงแล้วทุกเรื่องล้วนเกี่ยวข้องกับประชาคมอาเซียนอย่างแยกไม่ออก นับเป็นก้าวสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) ผลจากการประชุมสุดยอด อาเซียน ครั้งที่ 9 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ได้กำหนดให้จัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognition Arrangements : MRAs) ด้านคุณสมบัติในสาขาวิชาชีพหลัก เพื่ออำนวยความสะดวก

ความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักวิชาชีพ หรือแรงงานเชี่ยวชาญ หรือผู้มีความสามารถพิเศษของ อาเซียนได้อย่างเสรี รวมไปถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรี ได้กำหนดครอบคลุมทั้ง 8 สาขาอาชีพ ได้แก่ อาชีพวิศวกร(Engineering Services) อาชีพพยาบาล (Nursing Services) อาชีพสถาปนิก (Architectural Services) อาชีพการสำรวจ (Surveying Qualifications) อาชีพ นักบัญชี (Accountancy Services) อาชีพทันตแพทย์ (Dental Practitioners) อาชีพแพทย์ (Medical Practitioners) และอาชีพการบริการ/การท่องเที่ยว (Tourism) (ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร อาเซียน : ออนไลน์) ซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อแรงงานในประเทศอย่างแน่นอน ดังที่ เบญจรงค์ ถิ่นธานี นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้กล่าวแสดงความเห็นไว้ว่า ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการแข่งขัน ซึ่งการแข่งขันทำมาหากินจะมีไม่แค่แข่งกับคนไทยด้วยกันเองอีกต่อไป แต่ต้องแข่งกับชาติอื่นๆ ซึ่งหลายชาติมีความพร้อมและมีการเตรียมการที่จริงจังกว่า ซึ่งจุดเสียเปรียบที่อาจเกิดขึ้นกับคนไทย คือ คนไทยอาจจะว่างงานมากขึ้น ทั้งแรงงานในระดับล่าง และระดับกลาง อันเนื่องมาจากฝีมือแรงงาน ภาษา ค่าแรงหรือคุณภาพของคนอาจสู้บางประเทศ ไม่ได้ ประเทศไทยจึงควรเร่งพัฒนา สร้างแรงงานและอาชีพ ให้มีคุณภาพ เตรียมความพร้อมเพื่อ เข้าสู่ประชาคมอาเซียน (เบญจรงค์ ถิ่นธานี, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556)

ประเทศไทยก็ได้มีความตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเกิดขึ้น จากบทวิเคราะห์ ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ในยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นสู่สังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีเนื้อหาเน้นให้คนไทยมีการเตรียมความพร้อมกับการเข้าออกของแรงงานอย่างเสรี เพื่อสร้างโอกาสและเพิ่มขีดความสามารถของคนไทย ในการทำงานทั้งในประเทศและการออกไปทำงานต่างประเทศ ยกกระดับทักษะด้านอาชีพและ ทักษะด้านภาษาควบคู่กับการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากผลกระทบการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในทุกด้านอาเซียน เพราะอาเซียนจะมีการดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนทั้งอาจารย์ ผู้เรียน การศึกษาดูงาน การประชุม วิชาการร่วมกัน ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีทั้งในด้านของประชาชน

วัฒนธรรม มิตรภาพ และความเข้าใจที่ถูกต้องในบริบทของแต่ละประเทศ การรวมตัวเป็นหนึ่งในสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาความเป็นดีอยู่ดี การประสานความร่วมมือทางการศึกษา ทำให้อาเซียนมีแนวทางชัดเจนความยากจน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาจัดการศึกษาเพื่อปวงชนและการพัฒนาการศึกษา ด้วยการกำหนดเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาการศึกษาทุกระดับ การส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และการเคลื่อนย้ายนักเรียน นักศึกษานักวิชาการ ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้ใช้แรงงาน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งและมีส่วนในการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนให้แก่ประชาชน โดยมีสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน ที่เปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสได้เรียน แล้วนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประกอบอาชีพ ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในปี พ.ศ. 2558

การที่จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทางสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน.ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2556 ที่มีวิสัยทัศน์ว่า “กศน.เป็นกลไกที่มีศักยภาพในการเตรียมคน เพื่อร่วมนำประเทศไทยไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน อย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2558” ซึ่งมุ่งเน้นนโยบายให้คนไทยได้รับการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาอาชีพเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพได้ทุกที่ ทุกเวลา อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดสังคมฐานความรู้ การมีอาชีพและการมีความสามารถเชิงการแข่งขันในประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังมีนโยบายเร่งด่วนเพื่อเตรียมก้าวสู่ประชาคมอาเซียนได้แก่ การเร่งจัดทำหลักสูตรแบบเรียน สื่อการเรียนการสอนและเครื่องมือการวัดและประเมินผล การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคภาษาอังกฤษเพื่อให้บริการการศึกษาตามหลักสูตร

ดังกล่าวแก่กลุ่มเป้าหมายผู้สนใจ เร่งจัดหาครูและผู้เกี่ยวข้อง และพัฒนาสมรรถนะบุคลากรดังกล่าวให้สามารถจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม และการวัดและประเมินผลการศึกษา เพื่อการพัฒนาการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับผู้เรียน (นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานสำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2556, 2555) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ รูปนรรักษ์ ชุตติชัยวิวัฒน์กุล ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ที่กล่าวว่า “ในการรวมตัวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในครั้งนี้ หลายประเทศได้มีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆรวมถึงด้านการศึกษาอย่างจริงจังมาแล้วระยะหนึ่ง จนสามารถเห็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน รวมทั้งในส่วนของประเทศไทยที่เริ่มมีการตื่นตัวมากขึ้นอย่างมากเมื่อเร็วๆนี้ ซึ่งสังเกตพบได้จากการติดตามข่าวสารทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ บทความ หนังสือ โพลสำรวจต่างๆ ที่มีการกล่าวถึงความรู้และแง่คิดต่างๆในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ตลอดจนหน่วยงานก็ได้ออกนโยบายจุดเน้นและยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน ที่มีเนื้อหาตื่นตัวขึ้นเกี่ยวกับการรวมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างปรากฏชัดเจน จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาครู กศน. ให้สามารถเปิดรับผู้เรียนและสามารถสอนวิชาให้แก่กลุ่มประชากรที่จะมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม และความต้องการมากยิ่งขึ้นได้ และมีความรู้ที่เป็นสากลมากยิ่งขึ้นทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น” (รูปนรรักษ์ ชุตติชัยวิวัฒน์กุล, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2556)

ผู้ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนด้านการศึกษา ก็คือ “ครู” ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลหลักที่มีหน้าที่จัดการศึกษาโดยตรง ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้มีการพัฒนาประเทศในแนวกว้าง ดังนั้น ครูจึงเป็นเป้าหมายแรกของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง ถ้าคนมีคุณภาพดีก็จะส่งผลให้ระบบอื่น ๆ ดีตามไปด้วย ครูจึงเป็นบุคคลที่ถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษในฐานะเป็นผู้นำในการพัฒนาคนและสังคม ครูคือผู้กำหนดอนาคตของชาติ ชาติใดก็ตามที่ได้ครูเป็นคนมีความรู้ เป็นคนเก่ง เป็นคนเสียสละตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน ชาตินั้นจะได้พลเมืองที่เก่งและฉลาด มีศักยภาพและมีความสามารถที่จะแข่งขันกับทุกประเทศในโลกได้ (ชวาลา อรุณสวัสดิ์, 2545) ครูจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทที่สำคัญใน

การที่จะถ่ายทอดความรู้และฝึกฝนทักษะให้แก่ผู้เรียน การจัดการศึกษาวิชาชีพจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ควรมีการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยเฉพาะครูผู้สอนที่ถือเป็นหัวใจสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่า สื่อการสอนที่ดีที่สุด ก็คือ ครู เพราะหากครูมีขีดความสามารถและสมรรถนะที่ดีในการสอน ก็จะสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้ดีตามไปด้วย ทำให้ประเทศเราจะได้มีครูที่ดี ประกอบกับ ประชาชนมีอาชีพ และเป็นแรงงานที่ดีมีคุณภาพ (ชุตินา ไบแสง, 2542)

ครู กศน. คือ ผู้ปฏิบัติงานในลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรต่างๆ ของหน่วยงาน ในศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมพบกลุ่มและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้สอนเนื้อหาความรู้วิชาเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นผู้แนะนำวิธีแสวงหาความรู้ให้แก่ผู้เรียนและเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังต้องสามารถให้การปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้เรียน ทั้งในด้านการศึกษา อาชีพ และทักษะชีวิต เป็นผู้ประสานงานมีส่วนในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน สนับสนุนและบูรณาการเนื้อหาสาระหลักสูตรและกิจกรรมชุมชน และมีภารกิจในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร ตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2546)

กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาของอาเซียน จึงได้มีมาตรการเป็นแผนพัฒนาบุคลากรทางการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาทักษะภาษาและทักษะ ICT เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ซึ่งเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน บทบาทหน้าที่ของครู กศน. ต้องมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเพิ่มเติม เช่น ความจำเป็นด้านทักษะทางภาษา เนื่องจากเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผู้เรียนอาจจะไม่ได้มีเฉพาะคนไทยอีกต่อไป อาจมีผู้เรียนที่เป็นชาวต่างชาติจากประเทศในอาเซียนมาเข้ารับการศึกษาด้วย หรือผู้เรียนคนไทยเองก็อาจต้องมีการติดต่อกับเพื่อนที่เป็นแรงงานชาวต่างชาติมากขึ้น (สำอองศ์ สีताल, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) ดังนั้นจึงต้องมีการจัดพัฒนาครู กศน. ตามที่

เบญจางค์ ถิ่นธานี นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันทางหน่วยงานได้มีการจัดฝึกอบรม เพื่อพัฒนาครู กศน. และผู้บริหาร เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เช่น โครงการเพชรน้ำหนึ่งสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านภาษาอังกฤษ เพื่อเตรียมตัวก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยผู้ได้รับการพิจารณาเข้าร่วมโครงการจะต้องเข้ารับการพัฒนา ณ สหราชอาณาจักร ที่สถาบัน *International House Bristol* เป็นเวลา 3 สัปดาห์ รับผิดชอบวัดละ 3 คน นอกจากนี้ยังมีการจัดฝึกอบรมแบบ *workshop* จะทยอยจัดเป็นรอบๆ รอบละประมาณ 900 คน อบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับความรู้เรื่องอาเซียนและทักษะต่างๆในการจัดการเรียนการสอนเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยให้ครู กศน. ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเข้าอบรม ซึ่งเชื่อว่าครูจะได้รับความรู้ที่เพียงพอ แต่การนำไปประยุกต์ใช้จริงยังคงต้องพัฒนาต่อไป เพราะไม่มั่นใจว่าจะนำไปประยุกต์หรือบูรณาการใช้ได้ดีหรือไม่” (เบญจางค์ ถิ่นธานี, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556) ซึ่งในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนต้องพัฒนาครู กศน. ต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เฉพาะด้านภาษาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องให้มีสมรรถนะในด้านอื่นๆ ในระดับที่สูงขึ้นด้วย ทั้งด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการสอน การผลิตและใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนสมรรถนะอื่นๆที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการพัฒนาเป็นพิเศษให้ครูมีสมรรถนะที่เหมาะสมกับการที่จะเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ที่จะมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ดังนั้นต้องมีการพัฒนาครูเป็นพิเศษ เพื่อให้ครูสามารถสอนผู้เรียนที่จะมีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ประสพการณ์ และความต้องการ ในประชาคมอาเซียนได้ (สุนิตย์ ชูใจ, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556)

ดังนั้นครู กศน. จึงควรที่มีความพร้อมรอบด้านในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนมากขึ้น เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับคนในชุมชนและสามารถถ่ายทอดการพัฒนาต่างๆสู่ประชาชน จึงควรให้ครู กศน. มีสมรรถนะในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ มีสมรรถนะการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย ให้มีความเป็นสากลและปัจจุบันมากขึ้น มีสมรรถนะการวัดและการประเมินผลที่รอบด้าน ตลอดจนสมรรถนะอื่นๆที่จำเป็นต้องมีภายใต้บทบาทของครู กศน. ที่ต้องจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัยยาศัย ในยุคของการเป็นประชาคมอาเซียน สามารถเปิดรับและสอนวิชาให้แก่กลุ่มประชากรที่จะมีความหลากหลายทั้งทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม และความต้องการที่แตกต่างมากยิ่งขึ้น (อรวรรณ อนันตเสนา, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ญาณิศาสุขอุดม นักวิชาการศึกษานานาชาติ พิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่กล่าวว่า “ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้และวิธีคิดที่เป็นสากลและทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถสอนคนที่มีความหลากหลายได้ เพราะอนาคตมีการเปิดเสรีทางการศึกษาทำให้ผู้เรียนจะมีความหลากหลายในเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น มีความเป็นสากลและเป็นปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายเน้นเพื่อให้ผู้เรียนจะได้รับการถ่ายทอดและนำความรู้และทักษะที่ได้ นำไปประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว และอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ปรับตัวให้อยู่ได้อย่างมีความสุข” (ญาณิศาสุขอุดม, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556)

จากสภาพ ปัญหาและความต้องการที่เกิดขึ้นในการพัฒนาครู กศน. เพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะครู กศน. เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ สมรรถนะด้านการใช้และการพัฒนาหลักสูตร สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะด้าน การวัดและประเมินผล และสมรรถนะองค์รวมที่ครู กศน. จำเป็นต้องมี ซึ่งจะเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อครู อันจะส่งผลสู่การปรับปรุงการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้เรียนที่ประชาชนทุกคนจะต้องเข้าสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน
2. เพื่อพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

1. สภาพ ปัญหา และการพัฒนาสมรรถนะของครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนเป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ควรจะเป็นอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในงานวิจัยครั้งนี้มีรายละเอียดครอบคลุมดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและสมรรถนะของศิรัวม โดยการแบ่งด้านดังกล่าวทั้ง 4 ด้าน ได้อิงกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

2. ขอบเขตด้านประชากร

2.1 กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี

2.2 กลุ่มครู ได้แก่ ครูผู้สอนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้จัดการศึกษามหาวิทยาลัย การศึกษาตามอัธยาศัย ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.3 นักวิชาการด้านการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นที่ยอมรับ

คำจำกัดความในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

แนวทาง หมายถึง ข้อเสนอแนะรูปแบบวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะครูในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

สมรรถนะของครู คือ สมรรถนะครู กคน. ที่เป็นลักษณะของความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลตามเกณฑ์ที่เป้าหมายได้ตั้งไว้ ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ครู หมายถึง ครูที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ประชาคมอาเซียน หมายถึง สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations หรือ ASEAN) โดยการจัดตั้งมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมและร่วมมือในเรื่องสันติภาพ, ความมั่นคง, เศรษฐกิจ, องค์ความรู้, สังคมวัฒนธรรม บนพื้นฐานความเท่าเทียมกันและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้บริหาร ครู และนักวิชาการด้านการศึกษา ที่มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญ ในด้านการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่บริหารจัดการ ควบคุม การเรียนการสอนในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สถานศึกษา หมายถึง ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย พ.ศ. 2551

การพัฒนาหลักสูตร คือ การพัฒนาหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น และการสร้าง หลักสูตรขึ้นมาใหม่เพื่อจัดการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ ตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียน

การใช้หลักสูตร คือ การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย

หลักสูตรท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการ ของชุมชนที่ต้องใช้หลักสูตรนั้นๆ นอกจากนี้ยังเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพและ ความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ ขั้นตอนการวางแผนการสอน การผลิต และการเลือกใช้สื่อการสอน และการเลือกใช้เทคนิคการสอนให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและ เรื่องที่จะสอน

การวัดและประเมินผล คือ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและการวัดผลจาก การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สมรรถนะองค์รวม คือ สมรรถนะของครูในด้านต่างๆ ที่เป็นลักษณะของความรู้และ ทักษะ ที่พึงมีในการปฏิบัติหน้าที่เป็นครู กศน. ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย เมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลของงานวิจัยจะเป็นข้อมูลให้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู กศน. และนักวิชาการด้านการศึกษา ในประเด็นสภาพ ปัญหา และการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ว่าเป็นอย่างไร

2. ได้แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสมรรถนะองค์รวม ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและภาคีเครือข่าย สามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาต่อไปได้

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็นตอนได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- 1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบ
- 1.2 ประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบ
- 1.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบ
- 1.4 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย
- 1.5 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 2 การศึกษาผู้ใหญ่

- 2.1 ความหมายของผู้ใหญ่
- 2.2 หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
- 2.3 ลักษณะของผู้เรียนผู้ใหญ่
- 2.4 หลักการสอนผู้ใหญ่
- 2.5 บทบาทของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

ตอนที่ 3 ประชาคมอาเซียน

- 3.1 บริบทของประชาคมอาเซียน
- 3.2 ประชาคมอาเซียนกับการศึกษา
- 3.3 ประชาคมอาเซียนกับอาชีพ

ตอนที่ 4 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- 4.1 การจัดการศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

- 4.2 หลักการ

- 4.3 จุดมุ่งหมาย
- 4.4 โครงสร้าง
- 4.5 การจัดหลักสูตร
- 4.6 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
- 4.7 วิธีการจัดการเรียนรู้
- 4.8 การจัดกระบวนการเรียนรู้
- 4.9 สื่อการเรียนรู้
- 4.10 การเทียบโอน
- 4.11 การวัดและประเมินผล
- 4.12 การจบหลักสูตร
- 4.13 เอกสารหลักฐานการศึกษา

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ตอนที่ 6 สมรรถนะของครู

- 6.1 บทบาทหน้าที่
- 6.2 ลักษณะของการสอน
- 6.3 ทักษะในศตวรรษที่ 21

ตอนที่ 7 เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

- 7.1 การวิเคราะห์เอกสาร
- 7.2 การสัมภาษณ์
- 7.3 การสนทนากลุ่ม

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 8.1 งานวิจัยในประเทศ
- 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ตอนที่ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในปัจจุบันการเรียนรู้ของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าขององค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ อีกทั้งการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ทำให้เกิดความต้องการการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในแทบทุกกิจกรรมที่มีอยู่ของสังคม การเรียนรู้ของคนจึงต้องขยายขอบเขตจากการศึกษาเฉพาะในระบบโรงเรียน ไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้เกิดกิจกรรมการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งการศึกษานอกระบบจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์

1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบ

รัตนา พุ่มไพศาล (2528) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า เป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่ไม่ได้มีโอกาสที่จะได้ศึกษาในภาคปกติในโรงเรียน จึงเป็นการจัดการศึกษาที่จัดให้แก่ประชาชนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนในสิ่งต่างๆตามที่ต้องการเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 กล่าวว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติ ที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษาอาชีพประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษาระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไขการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การศึกษานอกระบบ หรือ Non-formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ซึ่งได้นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่ไม่กรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่างๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) แต่ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบคือ กระบวนการ

จัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะ และความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ (Learning and Competency) (จรรยาพร ธรณินทร์, 2550)

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ระบุว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ของ การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความ ต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ดังนั้นสามารถสรุปความหมายได้ว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มีการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่อยู่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบปกติ โดยมุ่งจัดให้กับประชาชนทุกคน ไม่จำกัดอายุและสถานที่ ไม่มีจำกัดพื้นฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับความรู้ตามที่ผู้เรียนต้องการเรียน ทั้งในด้านความรู้ทักษะการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ มีการวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

1.2 ประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบ

สุนทร สุนันท์ชัย (2530) ได้กล่าวถึงการศึกษานอกระบบ ว่ามีเนื้อหาครอบคลุม 6 ประเภท ได้แก่

1. การศึกษาสายสามัญทั่วไป เทียบเท่าได้กับในระบบโรงเรียน ตั้งแต่อ่านออกเขียนได้ จนถึงได้รับวุฒิการศึกษาตามระดับการศึกษา
2. การฝึกอาชีพ ได้แก่ การฝึกทักษะอาชีพตามความต้องการของผู้เรียนในสาขาต่างๆ

3. การศึกษาด้านสุขภาพ สวัสดิภาพและชีวิตในครอบครัว ได้แก่ การป้องกันโรคภัย โภชนาการ การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

4. การศึกษาด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การปกครองระดับประเทศ ระดับท้องถิ่น การเสียภาษี สิทธิหน้าที่ของประชาชนและองค์กรต่างๆ

5. การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล ได้แก่ การศึกษาเสรี ดนตรี ศิลปะ นันทนาการ ศาสนา ฯลฯ

6. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน ได้แก่ การศึกษาเพื่อมุ่งให้เกิดความสามารถการมีส่วนร่วมในชุมชน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2550) ได้แบ่งประเภทของการศึกษานอกระบบไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. การจัดการศึกษานอกระบบสายอาชีพ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีอาชีพ เห็นช่องทางทำมาหากิน มีความรู้ทักษะและเจตคติที่ดีในการทำงานอาชีพนั้นๆ เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหลักสูตริวิชาชีพระยะสั้น

2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษานอกระบบสายสามัญ สำหรับผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อหาโอกาสการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่เสนอทางเลือกให้ประชาชนมีโอกาสศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง เปิดโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น โดยการศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิตการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน ตลอดจนจากแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

4. การจัดการศึกษาในต่างประเทศ/ท้องถิ่นที่ห่างไกล เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนที่เกิดและเติบโตในต่างประเทศ โดยมีวิธีการเรียนแบบพบกลุ่มสำหรับผู้ที่จะดวงมาพบกลุ่มที่ศูนย์การเรียนได้และวิธีการเรียนแบบทางไกลที่มีชุดการเรียนที่ให้เรียนรู้ด้วยตนเองหรือจากกิจกรรมเสริมการเรียนสำหรับผู้ที่จะดวงสามารถใช้อินเทอร์เน็ตด้วยตนเอง แต่ไม่สะดวกไปเรียนที่ศูนย์การเรียนในท้องถิ่นนั้นๆได้

สรุปได้ว่าประเภทของการศึกษานอกระบบแบ่งได้หลายประเภทมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของบุคคลและท้องถิ่นนั้นๆ โดยคำนึงถึงความต้องการและประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นหลัก

1.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบ

สำหรับการจัดการศึกษานอกระบบนั้น มีกิจกรรมแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่ม ดังที่ เพ็ญศรี ทวีสุวรรณ (2532) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบ คือ

1. รูปแบบการจัดไม่แน่นอนและแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของผู้จัดและผู้รับบริการ
2. หลักสูตรและเนื้อหาสามารถยืดหยุ่นได้มากกว่าปกติ ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้เรียน สภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และจุดมุ่งหมายของวิชา
3. การเรียนการสอนมีรูปแบบวิธีการแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของเนื้อหาวิชา ผู้เรียน สื่อการเรียนการสอน
4. ระยะเวลาขึ้นอยู่กับลักษณะของวิชา ความสนใจของผู้เรียนและจุดมุ่งหมายของการเรียน
5. สถานที่เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมและความพร้อมของท้องถิ่นและจำนวนผู้เรียน

สนอง โลกิตวิเศษ (2544) ได้นำเสนอมิติที่สำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของมหาวิทยาลัยพะเยาเนียบที่ได้ทำการศึกษาไว้ มีทั้งสิ้น 6 มิติ ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการสอน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนกระบวนการของการจัดการเรียนรู้ รวมไปถึงการมีโอกาสในการวิพากษ์ วิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของผู้เรียนเอง

2. หลักสูตรมีทางเลือกที่หลากหลายและยืดหยุ่น (Cafeteria Curriculum) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้รวมไปถึงหลักสูตรด้วยตัวผู้เรียนเอง เพื่อให้ตอบสนองความต้องการสูงสุดของผู้เรียน

3. ความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Human Relationship) กล่าวคือ เป็นการสร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ที่ทำให้เห็นถึงบทบาทที่มีความเสมอภาคกัน ยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

4. ความไว้วางใจในทรัพยากรท้องถิ่น (Reliance on Local Resources) การนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาจัดการศึกษา ทำให้ได้ทรัพยากรที่ราคาไม่แพง และมีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากทำให้ผู้เรียนได้เห็นของจริงซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตการทำงานของผู้เรียนด้วย

5. การนำไปใช้ประโยชน์ในทันที (Immediate Usefulness) กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้เป็นการสร้างและพัฒนา ทักษะ สมรรถนะที่พร้อมนำเอาไปใช้งาน

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้เสนอหลักการศึกษานอกระบบ มีหลักการสำคัญที่นำมาใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคในการได้รับโอกาสทางการศึกษา ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่จะรับบริการการศึกษานอกระบบอย่างเท่าเทียมกันโดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน

2. หลักการกระจายโอกาสทางการศึกษา ควรต้องหาวิธีการต่างๆ ที่กระจายการศึกษานอกระบบให้ไปสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง แม้ว่าจะอยู่ในชนบทที่ห่างไกล

3. หลักความต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ควรจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบอย่างต่อเนื่อง เมื่อกลุ่มเป้าหมายต้องการจะเรียนรู้หรือมีความพร้อมเมื่อใดควรจะได้เรียนเสมอ

4. หลักความยืดหยุ่น การศึกษานอกระบบจะมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่น หลักสูตรสามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นได้ ระยะเวลาเรียน สถานที่เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนสามารถปรับให้เอื้อต่อสภาพและอำนวยความสะดวกของกลุ่มเป้าหมาย

5. หลักการสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการศึกษานอกระบบจะเน้นการสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ โดยจะมีการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายก่อน จึงจะกำหนดกิจกรรมขึ้นมา ซึ่งกิจกรรมที่จัดให้กับกลุ่มเป้าหมายแต่ละพื้นที่อาจมีความแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่นั้นๆ

6. หลักความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมการศึกษานอกระบบควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพและปัญหาในชีวิตจริง เพื่อที่กลุ่มเป้าหมายจะสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ได้ในการดำเนินชีวิต

7. หลักความหลากหลาย กิจกรรมการศึกษานอกระบบควรมีความหลากหลายทั้งประเภทของกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบที่มีความแตกต่างหลากหลายในเรื่องอายุ พื้นฐานความรู้ ความสนใจ เพื่อจัดการศึกษานอกระบบให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเลือกได้ตามความต้องการ

8. หลักความเป็นประชาธิปไตย ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบการศึกษานอกระบบนั้น กลุ่มเป้าหมายควรมีอิสระในการเลือกกิจกรรมได้ตามความสนใจ เลือกเวลาเรียน เลือกวิธีเรียนได้ตามความพร้อมและความสะดวก สามารถหยุดพักจากกิจกรรมได้เมื่อมีความจำเป็นและสามารถกลับเข้าร่วมกิจกรรมได้เมื่อมีความพร้อม

9. หลักการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้น ผู้จัดมิได้จำกัดอยู่เฉพาะโรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น แต่จะมีทั้งหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน สมาคม มูลนิธิ องค์กรต่างๆ ในชุมชนรวมทั้งประชาชนในชุมชนด้วย

10. หลักการพึ่งพาตนเอง เป้าหมายของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้น มุ่งให้ผู้เรียนพึ่งพาตนเองได้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ปรับปรุงอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

จากนักการศึกษาที่ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนข้างต้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะการจัดการศึกษานอกระบบนั้นจะแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหา และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ที่มีความหลากหลาย มีความยืดหยุ่นและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้ความเสมอภาคของบุคคลให้มีโอกาสใน

การศึกษาเท่าเทียมกัน ผู้เรียนจะต้องเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) ในการเรียนรู้ ทั้งนี้ เนื่องจาก ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามความสนใจของตนเองเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ตนเองมุ่งหมาย

1.4 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

สำหรับความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ไว้ดังนี้

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2532) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต คือ ไม่ต้องอาศัยระบบใดๆ ทั้งสิ้น เป็นการศึกษาที่สร้างเสริมบุคลิกภาพ ทักษะ ค่านิยมและความรู้ต่างๆ จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การศึกษาประเภทนี้ ทำที่ไหน เมื่อใด ก็ย่อมได้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากสิ่งที่อยู่รอบตัว จากสมาชิกครอบครัว จากเพื่อน จากการทำงาน ตลอดจนกระทั่งจากสื่อสารมวลชน เช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ การศึกษาตามอัธยาศัย จึงมีขอบเขตกว้างขวางกว่า การศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ จากประสบการณ์ประจำวันในครอบครัว ชุมชน จากการทำงาน การเล่น ห้อยสมุด สื่อมวลชนและอื่นๆ ในสภาพแวดล้อมของบุคคล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง พ.ศ.2542 ในมาตรา 15 ระบุว่าการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ตามศักยภาพความพร้อมและโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ในมาตรา 4 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

Evan (1981) ได้ให้ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัยว่า หมายถึง ผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียนหรือแหล่งความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่งมีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน

Coombs (1985) การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการตลอดชีวิตที่ทุกคนได้รับ และสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน และการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และที่เล่น จากตัวอย่าง และเจตคติของสมาชิกครอบครัว และเพื่อน จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสืออื่นหรือ โดยการฟังวิทยุ ภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ ตามปกติแล้วการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไปตลอดชีวิตของแต่ละบุคคลอยู่อย่างมาก แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

Hideyoshi (1990 อ้างถึงใน อุดม เศษดิวงส์, 2551) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย คือ กระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสังสรรค์ความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตในสังคม ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ในครอบครัว ในที่ทำงาน สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้จากแบบอย่างและทัศนคติในครอบครัวหรือเพื่อน การเรียนรู้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ และจากการท่องเที่ยว ตลอดจนการเรียนรู้โดยฟังวิทยุ ภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น

ดังนั้นสามารถสรุปความหมายได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต โดยเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตโดยธรรมชาติ เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันรวมถึงสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งต่างๆ โดยเกิดจากความพร้อมและโอกาสของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสามารถเกิดการศึกษาตามอัธยาศัยได้ทุกช่วงวัยตลอดทั้งชีวิต

1.5 หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2543) กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยว่าควรคำนึงถึงหลักการได้ดังนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาเพื่อตัวผู้เรียนเอง ขึ้นอยู่กับความสนใจใฝ่รู้ความพอใจจะเรียนรู้จึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพราะผู้เรียนเป็นผู้ตระหนักรู้เองว่าได้เรียนรู้หรือไม่ และผลการเรียนนั้นเกิดประโยชน์อย่างไร

2. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรมของมนุษยชาติ เพราะมนุษย์จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ จะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม แต่ไม่อาจปฏิเสธที่จะไม่เรียนรู้ไม่ได้ เพราะการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

3. สังคมแห่งการเรียนรู้มักจะจัดบรรยากาศ สถานการณ์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ตามความต้องการของตนเอง

4. การส่งเสริมให้บุคคลสามารถเข้าถึงการศึกษาตามอัธยาศัย จะต้องแพร่กระจายแหล่งให้มากขึ้น หลากหลายขึ้นใกล้ผู้เรียนมากขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการใช้บริการ บทบาทของการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องส่ง ประสานงาน กระตุ้นหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ชุมชนต่างๆ ให้จัดแหล่งการเรียนรู้ให้มากขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำในการจัดการส่งเสริมมาตรฐาน

5. การส่งเสริมการเรียนรู้การศึกษาตามอัธยาศัย ควรจะส่งเสริมด้านการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง ในระดับที่จะแสวงหาความรู้ได้ และสนับสนุนให้รู้จักการคิดวิเคราะห์เพื่อนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้

สรุปว่าการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ต้องคำนึงถึงตัวผู้เรียน ให้สามารถแสวงหาความรู้ ศึกษาและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลาและทุกสถานที่ ซึ่งหน้าที่ในการจัดนั้นจึงไม่ใช่หน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องเป็นการรวมตัวของภาคีเครือข่ายทางการศึกษา เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 2 การศึกษาผู้ใหญ่

2.1 ความหมายของผู้ใหญ่

เชียร์ศรี วิวิธสิริ (2530) ผู้ใหญ่ หมายถึง บุคคลซึ่งมีพัฒนาการไปพร้อมกันทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ตลอดจนบทบาททางสังคมสมบูรณ์เต็มที่ สามารถรับผิดชอบและดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้อื่นๆ ได้ด้วยความราบรื่น

Knowles (1984) ผู้ใหญ่ คือ ผู้ที่มีพฤติกรรมและบทบาททางสังคมเหมาะสมเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ที่มีมโนภาพต่อตัวเองและดูมิภาวะว่าเขานั้นเป็นผู้ใหญ่แล้ว

เกณฑ์เพื่อพิจารณาลักษณะความเป็นผู้ใหญ่จะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและบทบาททางสังคมที่เหมาะสมกับความเป็นผู้ใหญ่ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ (เชียรศรี วิวิธศิริ, 2527) ดังนี้

1. ลักษณะทางอายุ หน่วยงานที่จัดการเรียนการสอนสำหรับผู้ใหญ่โดยทั่วไปมักจะให้คำจำกัดความของผู้ใหญ่โดยยึดถือเกณฑ์ด้านอายุเป็นหลัก เช่น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ผู้ที่มีอายุย่างเข้า 15 ปี เข้าสู่ภาวะความเป็นผู้ใหญ่ เป็นต้น

2. ลักษณะทางอารมณ์และสติปัญญา นักจิตวิทยาพัฒนาการจะพิจารณาความเป็นผู้ใหญ่ โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะทางด้านจิตใจ ความพร้อมด้านสติปัญญาและความรับผิดชอบในภารกิจที่ต้องใช้ทั้งด้านอารมณ์และสมองควบคู่กัน ถ้าหากบุคคลใดมีความสามารถมากพอก็ยอมรับว่าเข้าสู่ภาวะความเป็นผู้ใหญ่

3. ลักษณะของบทบาทหน้าที่ทางสังคมและการประกอบอาชีพ นับว่าเป็นเกณฑ์ที่สำคัญมาก ทั้งนี้เพราะว่าผู้ใหญ่จะต้องมีรายได้จากการประกอบอาชีพที่แน่นอนมั่นคง และสามารถจะทำหน้าที่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยเริ่มจากบทบาทในครอบครัว ตลอดจนทำหน้าที่พลเมืองเช่น การเสียภาษีให้แก่รัฐบาล ตลอดจนบทบาทอื่นๆในสังคมตามความสามารถและความสนใจ

2.2 หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “ศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้” ซึ่งประกอบด้วย

1. มโนทัศน์ของผู้เรียนผู้ใหญ่จะมีลักษณะที่เติบโตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีวุฒิภาวะสูง มโนทัศน์ต่อตนเอง จะพัฒนาจากการพึ่งพาผู้อื่นไปเป็นการนำตนเองเป็นตัวของตัวเอง

2. ประสบการณ์ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ แต่ละคนจะมีประสบการณ์ของตนเองอย่างกว้างขวางทำให้เป็นแหล่งทรัพยากรอันมีค่าของการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็จะมีพื้นฐานเปิดกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

3. ความพร้อมที่จะเรียนผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียน เมื่อรู้สึกว่าการเรียนนั้น “จำเป็น” ต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของตน

4. แนวทางการเรียนรู้ ผู้ใหญ่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ทันที

การศึกษาผู้ใหญ่เป็นกิจกรรมหลากหลายรูปแบบที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนตามหลักสูตรปกติในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนในเนื้อหาใด ระดับใด หรือใช้วิธีการใดก็ตาม อาจจัดเป็นรูปชั้นเรียนหรือไม่เป็นชั้นเรียนก็ได้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนวัยผู้ใหญ่ได้พัฒนาความรู้ความสามารถทั้งด้านบทบาทหรือการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต การจัดการศึกษาผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ Knowles (1980) ได้กล่าวว่า นักการศึกษาให้ความสำคัญต่อความต้องการ ความสนใจ และความปรารถนาของผู้เรียน แต่ในการเติมเต็มคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้น นักการศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจผู้เรียนผู้ใหญ่ ทั้งวิธีการเรียนรู้และเหตุผลที่เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนผู้ใหญ่ต่อไป

นอกจากนี้ Lindeman (1961) ยังเห็นว่า การเติมเต็มความต้องการและความสนใจของผู้เรียนผู้ใหญ่เป็นหน้าที่พื้นฐานของสถาบันที่จัดการศึกษาให้แก่ผู้ใหญ่ จึงจำเป็นต้องทำทุกอย่างที่เป็นไปได้เพื่อให้ความต้องการของผู้เรียนผู้ใหญ่บรรลุผล

ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 70 ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นมีกรอบคิดที่นักวิชาการและผู้จัดฝึกอบรมนำมาศึกษาและใช้อย่างกว้างขวาง Knowles (1980) ได้ตั้งสมมติฐานในเรื่องลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เอาไว้ 4 ข้อคือ

1. เมื่อคนเราเติบโตขึ้น ผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่จะชอบการชี้นำด้วยตัวเอง (Self-direction)
2. ประสบการณ์ของผู้ใหญ่นั้นเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทรงคุณค่า ดังนั้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Participation) จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่ควรจะนำมาใช้เป็นวิธีการจัดการฝึกอบรม
3. ผู้ใหญ่นั้นมักจะทำให้การตระหนักรู้ถึงเรื่องราวเฉพาะที่มาจากชีวิตจริง ดังนั้นการจัดการฝึกอบรมควรจะใช้เรื่องในชีวิตจริงมาเป็นแนวทางการจัดการฝึกอบรม
4. ผู้ใหญ่ต้องการที่จะเรียนรู้ทักษะและใฝ่หาความรู้ที่จำเป็นในการเพิ่มขีดความสามารถของตนในการทำงานและนำทักษะที่ได้เรียนรู้มาใช้งานได้ทันที

2.3 ลักษณะของผู้เรียนผู้ใหญ่

นอกเหนือจากจากทฤษฎี Andragogy แล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้สอนผู้ใหญ่ไม่ควรมองข้าม คือ ลักษณะของผู้เรียนผู้ใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ (Brookfield, 1995)

1. ผู้ใหญ่มีประสบการณ์และข้อมูลที่มีค่า ผู้สอนควรนำจุดแข็งดังกล่าวมาใช้ในชั้นเรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดคุยสนทนากันภายในกลุ่ม ทั้งนี้เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากการสนทนากับผู้เรียนคนอื่นๆ
2. ผู้ใหญ่มีค่านิยม ความเชื่อ และความคิดเห็นมาก่อนแล้ว ผู้สอนต้องเคารพในความแตกต่างของความเชื่อ ศาสนา ระบบค่านิยม รวมทั้งวิถีชีวิตของผู้เรียน
3. ผู้ใหญ่มีรูปแบบและวิถีในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงได้ ผู้สอนควรใช้เทคนิคที่หลากหลาย ทั้งนี้เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการวิธีการสอนอื่นๆ นอกเหนือจากการบรรยาย
4. ผู้ใหญ่เชื่อมโยงความรู้และข้อมูลใหม่กับประสบการณ์และข้อมูลที่ได้เรียนรู้มาแล้ว ผู้สอนควรประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนเริ่มการสอน
5. สร้างสภาพแวดล้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจที่นำไปสู่การเรียนรู้ สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เป็นกันเอง และปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพร่างกายของผู้ใหญ่ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้
6. ผู้ใหญ่มีทัศนคติและความทะนงในตัวเอง ผู้สอนควรให้กำลังใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้การเห็นคุณค่าและความมีอัตตาของผู้เรียนอาจส่งผลต่อบรรยากาศในชั้นเรียน หากผู้เรียนไม่รู้สึกลดภัยหรือได้รับกำลังใจก็อาจจะไม่ถามคำถามหรือมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หากรู้สึกกลัวที่จะเป็นที่ตลกขบขันของผู้อื่น
7. ผู้สอนต้องยอมรับหรือขอบคุณต่อการตอบคำถามของผู้เรียน เคารพในความคิดเห็นดังกล่าว หากผู้เรียนถามคำถามเดิมซ้ำ ผู้สอนไม่ควรต่อว่าผู้เรียน นอกจากนี้ ควรสร้างบรรยากาศแห่งการเคารพซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียน
8. ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างลึกซึ้งที่จะชี้แนะตนเอง ผู้สอนควรให้ผู้เรียนอยู่ในกระบวนการในการแสวงหาคำตอบร่วมกัน

9. ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเพิ่มมากขึ้นตามอายุของผู้เรียน ผู้สอนควรให้ความสำคัญต่อความแตกต่างในรูปแบบ เวลา ประเภท รวมทั้งวิธีการในการเรียนรู้ของผู้เรียน

10. ผู้เรียนต้องการนำข้อมูลหรือทักษะใหม่ไปประยุกต์ใช้ต่อปัญหาหรือสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นผู้สอนต้องเน้นให้ผู้เรียนทราบว่า การเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างไร อีกทั้งยังต้องการเรียนรู้ในเรื่องที่สามารถนำไปแก้ปัญหที่กำลังเผชิญอยู่

11. ผู้ใหญ่สนใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลำดับพัฒนาการของชีวิตตัวเอง ดังนั้น เมื่อผู้สอนจะจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่ออภิปรายประเด็นต่างๆ ควรให้เชื่อมโยงกับลำดับพัฒนาการของชีวิตผู้เรียน

สรุปได้ว่าลักษณะของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ คือ ผู้ใหญ่ต้องการรู้เหตุผลในการเรียนรู้ว่า เพราะเหตุใดหรือทำไมเขาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ เขาจะได้รับประโยชน์อะไรและจะสูญเสียประโยชน์อะไรถ้าไม่ได้เรียนผู้ใหญ่ต้องการที่จะชี้นำตนเองมากกว่าจะให้ผู้สอนมาชี้นำ การสอนควรเป็นแบบแนะแนวมากกว่า

2.4 หลักการสอนผู้ใหญ่

การสอนผู้ใหญ่มีความแตกต่างจากการสอนเด็ก ผู้สอนจึงไม่ควรมองข้ามศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ หรือทฤษฎี Andragogy ที่ Knowles (1980) ได้เสนอพร้อมนำเสนอสมมติฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่นักการศึกษาหลายท่านเห็นสอดคล้องกับเขา และทฤษฎีนี้เป็นที่รู้จักทั่วไป Knowles ได้เสนอสมมติฐานของทฤษฎีโดยยึดคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ใหญ่ 5 ประการ คือ

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (Self - concept) เมื่อบุคคลพัฒนาและมีวุฒิภาวะเต็มที่ จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากผู้ที่มีลักษณะการพึ่งพิงคนอื่นไปเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ชี้นำตนเองได้ ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในชีวิตด้วยตัวเอง

2. ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experience) ผู้ใหญ่เป็นบุคคลที่ได้สั่งสมประสบการณ์ไว้มากมาย และถือเป็นแหล่งวิทยาการที่สำคัญในการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็จะมีพื้นฐานเปิดกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

3. ความพร้อมที่จะเรียน (Readiness) ความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่สัมพันธ์กับช่วงของพัฒนาการทางสังคมของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียน เมื่อรู้สึกว่สิ่งนั้นจำเป็นต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของตน

4. แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to learning) เมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะมากขึ้น การให้คุณค่าต่อเวลาของบุคคลเปลี่ยนไป บุคคลจะให้ความสำคัญต่อความรู้ที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบันมากกว่าความรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต ยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ทันที

5. แรงจูงใจ (Motivation to learn) เมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะก็จะมีแรงจูงใจจากภายในในการเรียนรู้ ผู้สอนผู้ใหญ่สามารถนำทฤษฎี Andragogy ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้ใหญ่ เพื่อให้ผู้เรียนผู้ใหญ่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนที่มุ่งหวังไว้

รูปแบบการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogical Model) เป็นการวางแผนขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ มีหลักสำคัญ 2 ประการ คือ 1) การช่วยอำนวยความสะดวกพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 2) แหล่งความรู้ หรือแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีมากมายและมีความสำคัญมากกว่าการสอนในชั้นเรียน ดังนั้น แล้วการแนะนำให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ จึงจะทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนของผู้ใหญ่ (Andragogical process) ผู้สอนที่มีหน้าที่อำนวยความสะดวก มีหลักในการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ (Knowles, 1968, 1990; Jarvis, 2001)

1. การสร้างบรรยากาศในส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีการส่งเสริมให้บรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ในด้านกายภาพ จิตวิทยา และความเป็นมนุษย์ ดังนี้

- 1.1 การเคารพ และยอมรับในความแตกต่างของผู้เรียนด้วยตนเอง
- 1.2 การสร้างความร่วมมือในการเรียนรู้
- 1.3 การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- 1.4 การสนับสนุนและการยอมรับ
- 1.5 การมีประชาธิปไตยและความอิสระ

1.6 การผ่อนคลาย

1.7 การให้เกียรติ ความเอื้ออาทร การยอมรับซึ่งกันและกัน (Humanness)

2. ส่งเสริมผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้เกิดการประเมินความต้องการในการเรียนรู้ด้วยตัวผู้เรียนเองตามที่คุณเรียนมีความสนใจ
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่คาดหวัง
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนออกแบบแผนการเรียนรู้ของตนเอง
6. ช่วยผู้เรียนในการในการปฏิบัติตามแผนการเรียนรู้ที่วางไว้
7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนที่ตนเองวางแผนไว้

Knowles ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้ใหญ่ (Role of the teacher) (Knowles, 1962)

1. ผู้เรียนมีความรู้สึกรู้สึกต้องการที่จะเรียนรู้

1.1. ผู้สอนจะต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

1.2. ผู้สอนจะช่วยดึงความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนออกมา

1.3. ผู้สอนจะช่วยผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการที่แท้จริง ระหว่างความสนใจและความสามารถที่ทำได้

1.4. ผู้สอนจะช่วยผู้เรียนในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ลักษณะของสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ เช่น การอำนวยความสะดวกความไว้วางใจ เชื่อใจ ซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือ ความเป็นอิสระ และการยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล

2.1. ผู้สอนจะต้องสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเองและบรรยากาศของความผ่อนคลาย สบายใจ

2.2. ผู้สอนจะต้องยอมรับความคิดเห็น รวมไปถึงทัศนคติของผู้เรียน

2.3. ผู้สอนจะต้องหากวิธีในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความไวเนื้อเชื้อใจ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้วยการสร้างกิจกรรมที่ต้องร่วมมือกัน

2.4. ผู้สอนจะต้องแนะนำแหล่งความรู้ที่มีและทำให้ผู้เรียนเชื่อว่าสามารถแสวงหา ความรู้ร่วมกันได้

3. ผู้เรียนรู้เป้าหมายของตนและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

3.1. ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันวางแผนและกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่มาจากความต้องการของผู้เรียน

4. ผู้เรียนจะรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งรวมไปถึงการวางแผนและจัดการเรียนรู้ ของตน

4.1. ผู้สอนแลกเปลี่ยนแนวความคิดและความเป็นได้ในการวางแผน ประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งเลือกเครื่องมือในการศึกษาและวิธีการเรียนรู้

5. ผู้เรียนมีความร่วมมือในกระบวนการเรียนรู้

5.1. ผู้สอนคอยแนะนำ แนวแนวประกอบการจัดระเบียบความคิดของผู้เรียน รวมทั้งแลกเปลี่ยนความรับผิดชอบในกระบวนการการแสวงหาความรู้ร่วมกัน

6. กระบวนการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียน

6.1. ผู้สอนจะต้องดึงเอาประสบการณ์ของผู้เรียนมาเป็นแหล่งความรู้ จากนั้นจึง จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับผู้เรียน

6.2. ผู้สอนจะปรับวิธีการนำเสนอแหล่งความรู้ที่ตนมีให้เข้ากับระดับของ ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน

6.3. ผู้สอนจะต้องช่วยผู้เรียนในการประยุกต์ความรู้ที่ได้ให้เกิดความหมายกับตัว ผู้เรียนเอง

7. ผู้เรียนมีความตระหนักในความก้าวหน้าของเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง

7.1. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ร่วมกันวางแผนไว้เป็นเกณฑ์

7.2. ผู้สอนจะต้องช่วยผู้เรียนในการพัฒนาและประยุกต์วิธีการสำหรับการประเมินผลด้วยตนเอง จากเกณฑ์ที่ตั้งขึ้น

2.5 บทบาทของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

นอกจากบทบาทของผู้สอนที่จะต้องทำให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้แล้วผู้เรียนผู้ใหญ่ ก็ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองด้วย ซึ่งผู้เรียนมีบทบาทดังนี้ (Knowles, 1990)

1. ผู้เรียนจะต้องวิเคราะห์ความต้องการ ความสนใจ (Diagnosis) ในการเรียนรู้ของตนเอง
2. จากนั้นผู้เรียนจะต้องวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีส่วนในการรับผิดชอบการเรียนรู้บางส่วน
3. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เป็นการร่วมมือกัน และเป็นความรับผิดชอบระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
4. ผลการเรียนรู้ที่ตั้งขึ้น และการประเมินผลการเรียนรู้นั้นเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนหนึ่งของผู้เรียน
5. การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผู้ใหญ่จะต้องใช้เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ และการเรียนรู้นั้นจะต้องมีความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน จึงจะมีความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้ใหญ่

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในประเด็นและปัญหาที่ผู้เรียนมีความสนใจ มีความต้องการพัฒนา ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ ผู้เรียนจะต้องดำเนินการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและมีผู้สอนที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งในระหว่างการเรียนรู้นั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องช่วยกันสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ โดยมีความเคารพซึ่งกันและกัน ให้การสนับสนุนและสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง จึงจะทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตนเองตั้งไว้

ตอนที่ 3 ประชาคมอาเซียน

3.1 บริบทของประชาคมอาเซียน

อาเซียน คือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations หรือ ASEAN) โดยการจัดตั้งในครั้งแรกมีจุดประสงค์เพื่อ ส่งเสริมและร่วมมือในเรื่องสันติภาพ, ความมั่นคง, เศรษฐกิจ, องค์ความรู้, สังคมวัฒนธรรม บนพื้นฐานความเท่าเทียมกันและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก โดย อาเซียน ได้ก่อตั้งขึ้นโดย ปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2510 อาเซียน รวมตัวกันเพื่อ ความร่วมมือกันทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และได้มีการพัฒนาการเรื่อยมา จนถึงขณะนี้ มีกฎบัตรอาเซียน (ธรรมนูญ อาเซียน หรือ ASEAN Charter) ซึ่งเป็นเสมือนแนวทางการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนซึ่ง การรวมตัวกันของประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เข้าเป็นประชาคมอาเซียน ก่อให้เกิดความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองทุกประเทศ เป็นการผนึกกำลังที่สำคัญสำหรับการตั้งรับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว (ชัยยศ อิมสุวรรณ์, 2555)

การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วยเสาหลักของความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community : APSC) มุ่งหมายให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีเสถียรภาพรอบด้าน มีกรอบความร่วมมือเพื่อรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคง ทั้งในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยและมั่นคง

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) มุ่งหมายให้เกิดการรวมตัวกันทางด้านเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน จะทำให้ในภูมิภาคนี้ มีความเจริญ มั่นคง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆได้ ทั้งนี้เพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชน

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC) มุ่งหมายให้ประชาชนแต่ละประเทศอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมเอื้ออาทร มีสวัสดิการทางสังคมที่ดี

การรวมตัวเป็นกลุ่มประชาคมอาเซียน ตามกรอบความสัมพันธ์ 3 ประการดังกล่าว นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงในระบบหลักของแต่ละประเทศ โดยมีแนวโน้มที่จะเชื่อมโยงโครงสร้างเข้าด้วยกัน ที่มีวิสัยทัศน์เดียว เอกลักษณะเดียว และประชาคมเดียว ซึ่งทั้งหมดนี้ก็มีพัฒนาการไปด้วยกัน อย่างไรก็ดี ความร่วมมือทั้ง 3 เสาหลักของอาเซียนก็มีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น เพราะการสร้างประชาคมอาเซียนย่อมหมายถึงการร่วมมือและหลอมรวมกันในทุกมิติ และแต่ละมิติก็ล้วนมีความสำคัญและส่งเสริมซึ่งกันและกัน (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2552)

3.2 ประชาคมอาเซียนกับการศึกษา

ปัจจุบัน 10 ประเทศในภูมิภาคอาเซียนกำลังจะก้าวสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน และความร่วมมือหลักมี 3 ด้านคือ ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจมองว่าเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจก็ได้ มองว่าเกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรมก็ได้ เป้าประสงค์ของประชาคมอาเซียน จะประสบความสำเร็จได้ต้องใช้พลังของทรัพยากรมนุษย์ในการขับเคลื่อนระบบต่างๆ ทั้งระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ควรให้ความสำคัญกับบทบาทของการศึกษาในด้านต่างๆ กล่าวคือ (ชัยยศ อิมสุวรรณ์, 2555)

3.2.1 บทบาทของการศึกษาในประชาคมอาเซียน

1. บทบาทของการศึกษาในเสาหลักด้านการเมืองและความมั่นคง ได้แก่

1.1 สนับสนุนความเข้าใจและตระหนักรู้ถึงกฎบัตรอาเซียนให้มากขึ้น โดยผ่านหลักสูตรอาเซียนศึกษาในโรงเรียน

1.2 เน้นหลักการแห่งประชาธิปไตยให้มากขึ้น เคารพในสิทธิมนุษยชนและค่านิยม

1.3 สนับสนุนความตระหนักรู้ในหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ

1.4 จัดการประชุมผู้นำทางการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิด รวมทั้งการสร้างศักยภาพและเครือข่ายของสถานศึกษา

2. บทบาทของการศึกษาในเสาหลักทางเศรษฐกิจ ได้แก่

2.1 การพัฒนาทักษะการทำงานของบุคลากรภายในประเทศของแต่ละประเทศ เพื่อมุ่งไปสู่การจัดทำกรอบของทักษะที่ยอมรับในอาเซียน

2.2 สนับสนุนการพัฒนาทักษะการทำงานของนักเรียนนักศึกษาให้ดีขึ้น

2.3 สนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือในภูมิภาคอาเซียน โดยผ่านกลไกของความร่วมมือในระดับภูมิภาค ควบคู่ไปกับการรักษาและพัฒนามาตรฐานการศึกษาและวิชาชีพ

2.4 พัฒนามาตรฐานแรงงานอาชีพบนพื้นฐานของความสามารถในภูมิภาค โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ทั้งในภูมิภาคและระดับโลก

3. บทบาทของการศึกษาในเสาหลักด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่

3.1 พัฒนาเนื้อหาสาระร่วมในเรื่องอาเซียนสำหรับโรงเรียนต่างๆ เพื่อใช้เป็นตัวอ้างอิงสำหรับการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์

3.2 สนับสนุนโครงการที่ส่งเสริมการรับรู้เกี่ยวกับอาเซียน

3.3 สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศสมาชิก โดยจัดให้เป็นการศึกษาสำหรับทุกคน

3.4 จัดให้มีการประชุมวิจัยทางด้านการศึกษาอาเซียน เพื่อความร่วมมือทางงานวิจัยและพัฒนาในภูมิภาค

3.2.2 แผน 5 ปี ด้านการศึกษาของอาเซียน

อาเซียนมีการจัดทำแผน 5 ปี ด้านการศึกษา (2554-2558) ที่ได้รับมอบจากการประชุมรัฐมนตรีศึกษาอาเซียน ครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 5-8 เมษายน 2552 ณ จังหวัดภูเก็ต โดยมีเนื้อหาสำคัญดังนี้ (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาเซียน

อาเซียนกำหนดเป้าหมายในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของอาเซียนด้วยการเสริมสร้างความตระหนักและค่านิยมร่วมในการเป็นประชาชนอาเซียนในสังคมทุกระดับ โดยใช้การศึกษาเป็นกลไกในการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ประกอบ

ยุทธศาสตร์ที่ 2.1 การเสริมสร้างโอกาสในการได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ยุทธศาสตร์นี้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนเมื่อปี 2553

ยุทธศาสตร์ 2.2 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การยกระดับมาตรฐานการศึกษา การจัดการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาอาชีพ ยุทธศาสตร์นี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่งเสริมการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบอย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ชัดเจน และมีผลตอบแทนครูที่มีผลงานเป็นเลิศ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนและการจัดการศึกษาให้มีความเป็นสากล

เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและสภาพเศรษฐกิจของยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งอาศัยแรงงานที่มีทักษะและความชำนาญการสูงและสามารถเคลื่อนย้ายไปประกอบอาชีพในอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรสาขาอื่นๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา

ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานร่วมกันขององค์กรสาขาอื่นๆ เช่น สนับสนุนการศึกษา ด้านสภาพแวดล้อม การจัดการด้านความเสี่ยงและภัยพิบัติ การจัดการศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชน การจัดการศึกษาเพื่อการป้องกัน HIV

3.2.3 แนวทาง 5 ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินงานตาม ปฏิญญาอาเซียนด้านการศึกษา

แนวทางที่ 1 การเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและเจตคติที่ดีเกี่ยวกับอาเซียน เพื่อสร้าง
ความตระหนักและเตรียมความพร้อมของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน
นักศึกษา และประชาชน เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ภายในปี 2558

แนวทางที่ 2 การพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนให้มีทักษะที่
เหมาะสม เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ภาษา
เพื่อนบ้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะและความชำนาญการที่สอดคล้องกับการปรับตัวและ
เปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรมและการเพิ่มโอกาสในการหางานทำของประชาชนรวมทั้งการ
พิจารณาแผนผลิตกำลังคน

แนวทางที่ 3 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา เพื่อส่งเสริมการหมุนเวียนของนักศึกษา ครู
และอาจารย์ในอาเซียน รวมทั้งเพื่อให้มีการยอมรับในคุณสมบัติทางวิชาการร่วมกันในอาเซียน
การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนเยาวชน การพัฒนา
ระบบการศึกษาทางไกล ซึ่งช่วยสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมและปรับปรุงการศึกษา
ด้านอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมทางอาชีพทั้งในขั้นต้นและขั้นต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมและ
เพิ่มพูนความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาของประเทศสมาชิกของอาเซียน

แนวทางที่ 4 การเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดเสรีการศึกษาในอาเซียน เพื่อรองรับการก้าวสู่
ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบด้วย การจัดทำความตกลงยอมรับร่วมด้านการศึกษา การ
พัฒนาความสามารถ ประสบการณ์ในสาขาวิชาชีพสำคัญต่าง ๆ เพื่อรองรับการเปิดเสรีการศึกษา
ควบคู่กับการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงาน

แนวทางที่ 5 บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาไทย รวมทั้งการจัดตั้งและพัฒนากลไกที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการดำเนินการอย่าง
ยั่งยืน (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

3.3 ประชาคมอาเซียนกับอาชีพ

ในปี พ.ศ.2558 ที่จะถึงนี้เราจะมีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเกิดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เป็นตลาดและฐานผลิตเดียวที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และการลงทุน แรงงานฝีมือ และเงินทุนอย่างเสรี ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายให้เป็นปีที่มีลักษณะของการรวมกลุ่มประเทศเปลี่ยน เป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านแรงงาน จะมีการถ่ายเทแรงงานด้านฝีมือเพื่อให้สามารถทำงานในประเทศสมาชิกได้ง่ายขึ้นใน 8 สาขาอาชีพ คือ ช่างสำรวจ สถาปนิก บัญชี แพทย์ ทันตแพทย์ วิศวกร พยาบาล และงานด้านการท่องเที่ยวและบริการ (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน : ออนไลน์)

ตอนที่ 4 สำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4.1 การจัดการศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ตามปรัชญา “คิดเป็น” เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคม มีการบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม ศิลธรรม และวัฒนธรรม มุ่งสร้างพื้นฐานการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และพัฒนาความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้ว่า การศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียนซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ โดยการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ด้านจิตใจ ให้มีคุณธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับองค์ความรู้

ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ที่อยู่นอกระบบ และสอดคล้องกับสภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร

4.2 หลักการ

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดหลักการไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างของบุคคล และชุมชน สังคม
2. ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่าผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4.3 จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ จึงกำหนดจุดหมายดังต่อไปนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
2. มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพ ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

4. มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชน สังคม ได้อย่าง มีความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

6. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึง แหล่งเรียนรู้ และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

4.4 โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ให้สถานศึกษาและภาคีเครือข่าย มีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนด โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

1. ระดับการศึกษา ระดับการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ

1.1 ระดับประถมศึกษา

1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 สาระ ดังนี้

2.1 สาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้ แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย

2.2 สาระความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.3 สาระการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทางและการ ตัดสินใจประกอบอาชีพ การมีทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม และการพัฒนา อาชีพให้มีความมั่นคง

2.4 สาระทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศิลปะและสุนทรียภาพ

2.5 สาระการพัฒนาสังคม เป็นสาระเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง และการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

3. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

4. มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระ ที่เป็นข้อกำหนด คุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็น มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียน เรียนจบหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละระดับ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5. เวลาเรียน 2 ในแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอน ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน

6. หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

ที่	สาระการเรียนรู้	จำนวนหน่วยกิต					
		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย	
		วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก
1	ทักษะการเรียนรู้	5		5		5	
2	ความรู้พื้นฐาน	12		16		20	
3	การประกอบอาชีพ	8		8		8	
4	ทักษะการดำเนินชีวิต	5		5		5	
5	การพัฒนาสังคม	6		6		6	
รวม		36	12	40	16	44	32
		48 หน่วยกิต		56 หน่วยกิต		76 หน่วยกิต	
กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต		100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง	

หมายเหตุ

1. จำนวนหน่วยกิตในแต่ละระดับ แบ่งเป็นดังนี้คือ

1.1 ระดับประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 36 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 40 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 16 หน่วยกิต

1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 44 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 32 หน่วยกิต

2. จำนวนหน่วยกิตวิชาเลือก ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการ โดยเลือกสาระการเรียนรู้ใดสาระการเรียนรู้หนึ่ง หรือหลาย ๆ สาระการเรียนรู้ก็ได้ ให้ครบตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดในแต่ละระดับ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553)

4.5 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้นั้น ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 5 สาระ คือ ทักษะการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน การประกอบอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิต และการพัฒนาสังคม โดยโครงสร้างหลักสูตรกำหนดจำนวนหน่วยกิตในแต่ละระดับทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก ซึ่งผู้เรียนทุกคนต้องเรียนวิชาบังคับตามที่กำหนด เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ สำหรับวิชาเลือกให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามแผนการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม โดยเลือกเรียนในสาระการเรียนรู้ใดสาระการเรียนรู้หนึ่ง หรือหลายสาระการเรียนรู้ก็ได้ ให้ครบจำนวนหน่วยกิต ตามโครงสร้างหลักสูตรในแต่ละระดับ ตามความต้องการของผู้เรียนที่จะประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

4.6 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

1. สาระทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1.1 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 1.2 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการใช้แหล่งเรียนรู้

มาตรฐานที่ 1.3 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการจัดการความรู้

มาตรฐานที่ 1.4 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการคิดเป็น

มาตรฐานที่ 1.5 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการวิจัยอย่างง่าย

2. สาระความรู้พื้นฐาน ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร

มาตรฐานที่ 2.2 มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3. สาระการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 3.1 มีความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในงานอาชีพ มองเห็นช่องทางและตัดสินใจประกอบอาชีพได้ตามความต้องการ และศักยภาพของตนเอง

มาตรฐานที่ 3.2 มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในอาชีพที่ตัดสินใจเลือก

มาตรฐานที่ 3.3 มีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม

มาตรฐานที่ 3.4 มีความรู้ความเข้าใจ ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง

4. สาระทักษะการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 4.1 มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 4.2 มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับการดูแล ส่งเสริมสุขภาพ อนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

มาตรฐานที่ 4.3 มีความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับศิลปะและสุนทรียภาพ

5. สาระการพัฒนาสังคม ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 5.1 มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับ

ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง

สามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

มาตรฐานที่ 5.2 มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และสืบทอดศาสนา วัฒนธรรม

ประเพณี เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐานที่ 5.3 ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะ

เพื่อความสงบสุขของสังคม

มาตรฐานที่ 5.4 มีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของหลักการพัฒนาและ

สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน/สังคม

หมายเหตุ สาระการเรียนรู้ความรู้พื้นฐาน มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร ซึ่งภาษาในมาตรฐานนี้ หมายถึง ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

4.7 วิธีการจัดการเรียนรู้

การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการ สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการทำงานของผู้เรียน ได้แก่

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจาก สื่อสารสนเทศ เอกสาร ภูมิปัญญา ผู้รู้ หน่วยงาน ตามแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่กำหนดไว้
2. การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม เป็นการจัดการเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนมาพบกันเป็นกลุ่ม โดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อให้มีการอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาข้อสรุปร่วมกัน
3. การเรียนรู้แบบทางไกล เป็นการเรียนรู้ที่ใช้สื่อถ่ายทอดเนื้อหาวิชา องค์ความรู้ หรือมอดปรสบการณ์ต่าง ๆ โดยที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ต้องมาพบกัน หรือถ้าจำเป็นอาจต้อง มีการพบกันเป็นครั้งคราว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทบทวนหรือซักถามประเด็นปัญหาหรือข้อสงสัย ในสิ่งที่เรียน

ด้วยตนเองไม่เข้าใจ รวมถึงอาจเป็นการสรุปหรือเป็นการฝึกทักษะที่สำคัญจากเนื้อหาวิชานั้น ๆ โดยผู้เรียนจะต้องบริหารการเรียนด้วยตนเองภายในเวลาที่สถานศึกษากำหนด

4. การเรียนรู้แบบชั้นเรียน เป็นวิธีการเรียนรู้ที่สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดสถานที่ วิชา เวลา เรียนที่ชัดเจน และมีผู้สอนประจำวิชา

5. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นการเรียนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย จากแหล่ง เรียนรู้ต่าง ๆ สื่อเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือจากการฝึกปฏิบัติ แล้วนำความรู้ และประสบการณ์ มาเทียบโอนเข้าสู่หลักสูตร

6. การเรียนรู้จากการทำโครงการ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนกำหนดโครงการขึ้นตามความ สนใจ ความต้องการและนำไปสู่การศึกษาค้นคว้า ทดลองและลงมือปฏิบัติจริง ผลจากการทำ โครงการ คือผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ มีการบูรณาการสาระอื่น ๆ ที่จำเป็นและ สอดคล้องกัน โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และกระตุ้น เสริมแรงให้เกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม

7. การเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ สถานศึกษาสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ตามความต้องการของผู้เรียนได้

การเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธีได้ตาม ความต้องการ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

4.8 การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้ ตามปรัชญา “คิดเป็น” โดยมี กระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. กำหนดความต้องการ สภาพปัญหา โดยผู้เรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องกำหนดสิ่งที่ต้องการ เรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ให้เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมและ คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้โดยศึกษา และรวบรวมข้อมูลของตนเอง ข้อมูลสภาพ แวดล้อมในชุมชน สังคม และข้อมูลทางวิชาการ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย มีการระดม

ความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปเป็นความรู้ มีการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3. นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เหมาะสมกับวัฒนธรรม และสังคม

4. ประเมิน และทบทวนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แล้วสรุปเป็นความรู้ใหม่ พร้อมกับเผยแพร่ผลงาน

4.9 สื่อการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการใช้สื่อหลากหลายลักษณะของสื่อที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อบุคคล ภูมิปัญญา แหล่งการเรียนรู้ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่นๆ ผู้เรียน ผู้สอน สามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่างๆที่มีอยู่รอบตัว และระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่าย รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง มีความลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา

4.10 การเทียบโอน

สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนหรือเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน ให้เป็นส่วนหนึ่งของผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสถานศึกษาต้องจัดทำระเบียบหรือแนวปฏิบัติการเทียบโอนให้สอดคล้องกับแนวทางการเทียบโอนที่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกำหนด

4.11 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงการพัฒนาความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้เต็ม

ศักยภาพ ซึ่งสถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาจะต้องจัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

การวัดและประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของผู้เรียนมีจุดหมายที่สำคัญ คือมุ่งหาคำตอบว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือไม่เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินจากความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครู จะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม สามารถประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองได้ การประเมินคุณภาพ การศึกษาระดับชาติ (National Test) สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียน เข้ารับการประเมินคุณภาพ การศึกษาระดับชาติ โดยให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายนอกโรงเรียน ไม่เน้นความรู้ ความจำ เป็นการประเมินเชิงคุณภาพ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาต่อไป ทั้งนี้ ไม่มีผลต่อการได้หรือตกของผู้เรียน

4.12 การจบหลักสูตร

ผู้จบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในแต่ละระดับต้องผ่านเกณฑ์การจบหลักสูตร ดังนี้

1. ผ่านการประเมิน และได้รับการตัดสินผลการเรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดทั้ง 5 สาระการเรียนรู้และได้ตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดในโครงสร้างหลักสูตร
2. ผ่านกระบวนการประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง
3. ผ่านกระบวนการประเมินคุณธรรม จริยธรรม
4. เข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ (National Test)

4.13 เอกสารหลักฐานการศึกษา

เอกสารหลักฐานการศึกษาให้เป็นที่ไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกันและการส่งต่อ ได้แก่

1. ระเบียบแสดงผลการเรียนรู้
2. หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา (ประกาศนียบัตร)
3. แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา

เอกสารหลักฐานการศึกษาอื่น ๆ สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเพื่อใช้ประกอบการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามที่เห็นสมควร เช่น แบบประเมินผลกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553)

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดหลักสูตรของสถานศึกษา ต้องให้สอดคล้องกับทิศทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน และชุมชน สังคม จึงต้องมีการจัดทำแผนการเรียนรู้และการบูรณาการที่เหมาะสม

องค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ได้แก่ รายวิชา/หัวเรื่อง ตัวชี้วัดเนื้อหา การจัดกระบวนการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ซึ่งแต่ละหัวข้อต้องมีความเชื่อมโยงกัน ขั้นตอนการกำหนดแผนการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. การกำหนดรายวิชา/หัวเรื่อง ตัวชี้วัด และเนื้อหา
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นพัฒนาทักษะความรู้ จัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่สถานศึกษาจะไปทำกับผู้เรียน โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้

ขั้นที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

3. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่จะช่วยให้การจัดกระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ การที่จะใช้สื่อที่ขึ้นอยู่กับการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่ามีสื่ออะไรบ้างที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา ใบงาน ใบความรู้ แบบทดสอบ สื่อสิ่งของ สื่อบุคคล สื่อบุคคล สื่อสถานที่ เป็นต้น

4. การวัดและประเมินผล เน้นการวัดและประเมินจากสภาพจริง เช่น การสังเกต การฝึกปฏิบัติ การพิจารณาจากผลงาน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553)

ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์การจัดการศึกษาลักษณะการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในตอนที่ 4 และตอนที่ 5 เพื่อนำมาใช้ศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเข้าสู่อการเป็นประชาคมอาเซียน นำมาสรุปได้เป็น 4 ด้านดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร
2. ด้านการออกแบบกระบวนการเรียนรู้
 - 2.1 ด้านการเตรียมการสอน
 - 2.2 ด้านการผลิตสื่อการสอน
 - 2.3 ด้านการใช้สื่อการสอน
 - 2.4 ด้านเทคนิคการสอน
3. ด้านการวัดและประเมินผล
 - 3.1 ด้านการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล
 - 3.2 ด้านวิธีการวัดและประเมินผล
 - 3.3 ด้านการนำเครื่องมือในการวัดและประเมินผลไปใช้
4. ด้านสมรรถนะองค์รวม

ตอนที่ 6 สมรรถนะของครู

6.1 บทบาทหน้าที่

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2545) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของครูไว้ 8 ประการคือ

1. หน้าที่การสั่งสอนและฝึกอบรม (Teaching and Training) ภารกิจประการแรกสุดและสำคัญที่สุดของผู้ประกอบวิชาชีพครู คือ การสั่งสอนวิชาความรู้และการฝึกฝนวิทยากรให้กับศิษย์ ไม่ว่าจะหลักสูตรหรือปรัชญาการศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรผู้เป็นครูก็จะต้องมีหน้าที่และรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเล่าเรียน

2. หน้าที่อบรมคุณธรรมและจริยธรรม (Ethics Instruction) ภารกิจของครูนอกจากคำสั่งสอนและฝึกฝนวิทยากรให้แก่นักเรียน จริยธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่างจากสัตว์ครูเป็นผู้อบรมกตีกาสังคม

3. หน้าที่วิจัยและศึกษาค้นคว้า (Action Research) เพื่อบรรลุมรรคผลประสงคในการพัฒนาตัวศิษย์ ครูจึงมีหน้าที่แสวงหาคำตอบในสภาพทางการศึกษาต่างๆ ด้านของนักเรียน ครูจึงต้องศึกษาค้นคว้าและวิจัยงานทุกด้านที่เกี่ยวกับห้องเรียน โรงเรียน และ ตัวนักเรียน

4. หน้าที่ของครูในการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Heritage) สังคมคาดหวังไว้ให้ครูเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้กับเยาวชน ซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ของสังคม ต่อจากพ่อแม่และครอบครัว

5. หน้าที่ในด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) งานในหน้าที่ครูต้องเกี่ยวข้องกับกับบุคคลในสังคมมากมายตั้งแต่นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บังคับบัญชา เพื่อนครู บุคลากรในหน่วยงาน บุคลากรในชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่นๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องด้วย ครูต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มบุคคลดังกล่าวแต่ละกลุ่มเพื่อประโยชน์ของนักเรียน และสถานศึกษา

6. หน้าที่เกี่ยวกับงานพิเศษขององค์กรที่ได้รับมอบหมาย (Extra Jobs) หน้าที่ของครูที่นอกเหนือจากการสอน การอบรมและพัฒนาลูกศิษย์แล้ว ครูจำนวนมากต้องมีงานบางอย่างที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย เป็นงานสนับสนุนการศึกษา เช่น งานธุรการโรงเรียน งานบรรณารักษ์ งานปกครอง งานอาหารกลางวัน งานตามระเบียบราชการ การตรวจเวรยาม การทำงานนอก

สถานที่ ฯลฯ ซึ่งงานต่างๆ เหล่านี้บางลักษณะก็จำเป็นต้องใช้ความสามารถพิเศษบางประการ ของครู ครูจึงจำเป็นต้องศึกษา ฝึกฝน ความสามารถพิเศษบางอย่างไว้ด้วย เช่น งานคอมพิวเตอร์ ดนตรี ศิลปะ เป็นต้น

7. หน้าที่ในการรายงานผลและการให้คำปรึกษา (Reporting and Counseling) ครูต้องรายงานผลการพัฒนาการของศิษย์ทุกๆ ด้าน ต่อผู้ปกครองและ ผู้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการวัดและประเมินผล ทั้งสามารถรายงานผลได้อย่างถูกต้องทั้งทางด้านการศึกษาเล่าเรียน ความประพฤติ สุขภาพอนามัย และลักษณะนิสัยของนักเรียน

8. หน้าที่จัดกิจกรรมนักเรียน (Student Activities) ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการต่างๆ ของศิษย์ การพัฒนาให้ศิษย์มีประสบการณ์ที่เหมาะสมนั้น ครูต้องเป็นผู้จัดสภาพการณ์หรือกิจกรรมให้เหมาะสมนั่นเอง กิจกรรมนักเรียนที่ครูต้องจัดมีตั้งแต่กิจกรรมในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้ศิษย์มีโอกาสนำสิ่งที่เรียนในห้องเรียนนำไปใช้ได้

ส่วนครูอาจารย์ที่สอนในสายอาชีพนั้น เมธี ปิณฑนานนท์ (ม.ป.ป) กล่าวว่า มีภาระที่สำคัญๆ ดังนี้

1. อธิบายหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้ แนะนำให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความสนใจและความสามารถของเขา ร่วมงานกับฝ่ายแนะแนวในการกลั่นกรองและคัดเลือกผู้เรียน

2. วางแผนจัดการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ในการใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อการทำงานในอาชีพนั้นๆ รวมทั้งความรู้อื่นๆ ที่จำเป็นในวิชาชีพของผู้เรียนด้วย

3. สนใจและสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับองค์กรต่างๆ เพื่อให้ การเรียนการสอนเป็นไปและสอดคล้องกับความต้องการของวงการอุตสาหกรรม และ ความต้องการของชุมชน รวมทั้งความพยายามใช้ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการสอน โดยการปรึกษาหารือและความยินยอมของผู้บริหาร

4. จัดทำแผนการสอน เตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอน เอกสาร บัตรงานและอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน

5. จัดเตรียมและวางแผนการสร้างความปลอดภัยในการเรียนการสอนในวิชาที่ตนรับผิดชอบ โดยยึดหลักดังนี้

5.1 จัดการเรียนการสอนให้ปลอดภัย ในขั้นของการปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นประการสำคัญ

5.2 เก็บรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์การฝึกงานทุกชนิด ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย

5.3 เลือกใช้หรือจัดหาเฉพาะเครื่องมือที่มีความปลอดภัยสูง

5.4 วางระเบียบปฏิบัติที่มุ่งให้เกิดความปลอดภัย

5.5 หากมีข้อสงสัยว่าอาจเกิดความไม่ปลอดภัยที่ตนไม่อาจแก้ไขได้ ให้รีบรายงานผู้บริหาร หรือผู้ที่รับผิดชอบ เฉพาะเรื่องทราบ

6. เก็บรักษาเอกสารและข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน

7. สอนผู้เรียนในเรื่องทักษะ และเรื่องทางช่างเทคนิคใหม่ๆ แนะนำเกี่ยวกับโรงงาน บริเวณส่วนใช้งานต่างๆ บอกแนวมาตรฐานของงาน การตรวจและคะแนน และเอาใจใส่ผู้เรียนทั้งที่เรียนเร็วและเรียนช้าด้วย

8. สอนผู้เรียนที่เคยฝึกงานมาจากที่อื่น โดยสอนให้ต่อเนื่องกับ ประสบการณ์เดิมของเขาและวางมาตรฐานของงานให้สอดคล้องกับที่ผู้เรียนเคยปฏิบัติมา เน้นข้อจำเป็นต่างๆ เกี่ยวกับโรงงานและงานที่ฝึก สอนใหม่ทุกครั้งที่จะขึ้นวิธีการทำงานใหม่ หรือเดินเครื่องจักรใหม่ วางแนวการแก้ปัญหาโดยเฉพาะผู้มีความสนใจเป็นพิเศษ

9. สอนผู้เรียนเก่า ที่เคยฝึกที่นี่แล้ว ให้ทำงานได้มาตรฐานวิชาชีพ สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับงาน เน้นจุดสำคัญของการเรียนอาชีพนั้นให้เห็นถึง ความจำเป็นในการเพิ่มเติมทักษะ และสนับสนุนให้มีนิสัยช่างที่ดี มอบงานที่ต้องรับผิดชอบใน โรงฝึกให้ทำบ้าง แนะนำการประกอบอาชีพในอนาคตที่น่าสนใจ

10. ฝึกผู้เรียนให้ช่วยงานต่างๆ แม้แต่การช่วยงานสอน เช่น การจัดวัสดุสำหรับฝึกงาน เป็นต้น

6.2 ลักษณะของการสอน

ในการจัดการศึกษานั้น จุดมุ่งหมายสำคัญก็เพื่อให้มีการสอนที่ถูกต้องชัดเจน ดังนั้นการสอนก็คือ การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนได้ปะทะ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

ลักษณะของการสอน แบ่งออกได้ 3 ประการคือ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537)

1. การสอนเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน
2. การสอนมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือเกิดทักษะตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
3. การสอนจะบรรลุจุดประสงค์ได้ดีต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน

ลักษณะการสอนที่ดี

การสอนลักษณะใดก็ตามที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จัดเป็นการสอนที่ดีทั้งสิ้น แต่หากจะกล่าวแยกย่อย การสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537)

1. เป็นการสอนที่มีการเตรียมการสอนมาเป็นอย่างดี ครอบคลุมประกอบของการสอน อันได้แก่ การตั้งจุดประสงค์ การจัดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดประเมินผล
2. เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ความคิด และเจตคติ
3. เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและกระตือรือร้นในการเรียน
4. เป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
5. เป็นการสอนที่คำนึงถึงประโยชน์ในการนำไปใช้
6. เป็นการสอนที่สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน มีเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้ทดลอง ได้คิดค้นคว้าสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ
7. เป็นการสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งด้านบรรยากาศในด้านสถานที่ สื่ออุปกรณ์ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสบายใจและมีความสุขในการเรียน

8. เป็นการสอนที่ผู้สอนรู้จักใช้จิตวิทยาการสอนได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ มีการชมเชย ให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในศักยภาพของตน ความสำเร็จ และผลงานของตนเอง

9. เป็นการสอนที่มีความเป็นประชาธิปไตย คือ ให้ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ได้ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

10. เป็นการสอนที่กระบวนการลำดับขั้นที่ชัดเจน ไม่ทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้เรียน มีการเตรียมการสอนที่ดี ทั้งในขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป

11. เป็นการสอนที่ผู้สอนสอนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู สอนด้วยความตั้งใจ และเต็มใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อผู้เรียน

6.3 ทักษะในศตวรรษที่ 21

ความหมาย

Dede (2007) กล่าวว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 นี้จะไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าจะเป็นการทักษะด้านฝีมือเพียงอย่างเดียว แต่ต้องใช้ความรู้เข้าควบคู่ด้วย ซึ่งทักษะหมายรวมถึง ความเข้าใจ และสมรรถนะด้วย ทั้งนี้ความเข้าใจ คือ การผสมผสานระหว่างความรู้ที่ได้มี หรือได้รับมาเข้ากับกระบวนการทางทักษะที่เกิดขึ้น จึงเกิดเป็นความเข้าใจ ส่วนสมรรถนะนั้นได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการนำเอาความเข้าใจที่ได้ไปพัฒนาและปรับใช้ โดยเมื่อประสบสถานการณ์นั้น ๆ แล้วจะสามารถเข้าใจได้ในขณะนั้น และแก้ไขได้ทันท่วงที กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการต่อยอดความเข้าใจเข้ากับสถานการณ์จริงได้

Cedefop (2008) กล่าวว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ ความสามารถในการทำภารกิจ (Task) และเกิดการแก้ไขปัญหา ซึ่งอย่างไรก็ตามศักยภาพในการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์ด้วย เช่น การศึกษา การทำงาน ความเป็นมืออาชีพ ซึ่งศักยภาพดังกล่าวนี้ไม่มีขีดจำกัดเรื่องความรู้พื้นฐาน (Cognitive elements) ซึ่งเป็นการรวมความสามารถทั้งหมด (อาจจะรวมถึงทักษะความสามารถเฉพาะด้านด้วย) อีกทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์ และการเห็นคุณค่าทางจริยธรรมด้วย

Wagner (2008) ได้กล่าวว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วยทักษะต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้เกิดกับงานที่ทำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะมีหลายองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การคิดวิเคราะห์และความสามารถในการแก้ไขปัญหา 2) การร่วมมือระหว่างหน่วยงานและนำไปสู่ความมีอำนาจระหว่างกัน 3) ความคล่องแคล่วและความสามารถในการปรับตัว 4) การริเริ่มและความเป็นเจ้าของ (Entrepreneurialism) 5) ผลที่ได้จากการพูดและการเขียน 6) ความสามารถในการเข้าถึงและวิเคราะห์ข้อมูล และ 7) ความกระหายใคร่รู้และความมีจินตนาการ

ความหมายต่าง ๆ ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 คือความสามารถ ความเชี่ยวชาญในงานที่จะต้องอาศัยหลายๆ องค์ประกอบ รวมไปถึงการมีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อนำไปใช้ในการคิดวิเคราะห์เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองและพัฒนาสมรรถนะในการทำงาน ซึ่งจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นในการทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้หมั่นสืบค้นหาความรู้ต่างๆ เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ทักษะในศตวรรษที่ 21 กับครู

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพ มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับ สามารถทำงานและใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้โดยไม่ตกยุค

วิจารณ์ พานิช (2555) ครูต้องเรียนรู้ทักษะในการเป็นครูยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 โดยทักษะที่ครูต้องมี ได้แก่

1. ทักษะการวินิจฉัยทำความเข้าใจศิษย์
2. ทักษะการออกแบบการเรียนรู้
3. ทักษะการชวนศิษย์ทำ
4. ทักษะการเรียนรู้ และสร้างความรู้ใหม่ จากการทำหน้าที่ครู

การศึกษาที่ดีสำหรับคนยุคใหม่นั้น ไม่เหมือนการศึกษาเมื่อสิบหรือยี่สิบปีที่แล้ว การศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ของศิษย์ไปอย่างสิ้นเชิง และบทบาทของครูอาจารย์ก็ต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง

ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่อไปนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

1. ทักษะการจัดการเป้าหมายและเวลา สามารถกำหนดเป้าหมายโดยมีเกณฑ์ความสำเร็จที่จับต้องได้ และที่จับต้องไม่ได้ มีความสมดุลระหว่างเป้าหมายเชิงยุทธวิธี (tactical) ซึ่งเป็นเป้าหมายระยะสั้น กับเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ (strategic) ซึ่งเป็นเป้าหมายระยะยาวใช้เวลา และจัดการภาระงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทำงานได้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนกำหนดตัวงานเอง คอยติดตามผลงานเอง และกำหนดลำดับความสำคัญของงานเอง

3. สามารถเป็นผู้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (self-directed learner) นอกเหนือจากเรียนรู้ทักษะในงานของตนโดยตรงแล้ว ยังสามารถมองเห็นโอกาสเรียนรู้ใหม่ ๆ เพื่อขยายความเชี่ยวชาญของตน ริเริ่มการพัฒนาทักษะไปสู่ระดับมืออาชีพ มีพฤติกรรมแสดงความเอาใจจริงเอาใจต่อการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่ต้องทำตลอดชีวิต สามารถทบทวน ใคร่ครวญ ประสพการณ์ในอดีต เพื่อใช้คิดหาทางพัฒนาในอนาคต

4. ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) หัวใจของทักษะนี้คือ สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่กับสภาพแวดล้อมและผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายได้อย่างไม่รู้สึกริแค้นหรือแปลกแยก และทำให้งานสำเร็จได้ สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของการเรียนรู้และยกระดับความฉลาดด้านสังคม (social intelligence) และความฉลาดด้านอารมณ์ (emotional intelligence)

ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของซีมีโอ (SEAMEO INNOTECH) ครั้งที่ 52 ที่จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 29 กันยายน ถึงวันที่ 1 ตุลาคม 2552 โดยมีการเห็นชอบกรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมรรถนะของครูประเทศอาเซียนในศตวรรษที่ 21 ได้แจ้งผลศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานสมรรถนะของครูในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การวัด และพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวแก่ครูผู้สอน ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 11 ด้าน และภาระงาน / ความสามารถเฉพาะ ดังนี้

1. การเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้

- 1.1 ประเมินความต้องการในการเรียนรู้ที่มีอยู่จริง
- 1.2 จัดระบบของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมถึงความรู้ ทักษะความถนัด และค่านิยม
- 1.3 จัดเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร และระยะเวลา
- 1.4 จัดเตรียมแผนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน
- 1.5 เลือกวิธี สอนที่เหมาะสม กับรายวิชาและระดับผู้เรียน
- 1.6 เลือกอุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอน อย่างเหมาะสม
- 1.7 กำหนดมาตรการการประเมินผลที่เหมาะสม
- 1.8 นำผลการประเมินผู้เรียน และข้อคิดเห็นของผู้สอนมาพัฒนาแผนการสอน

2. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้

- 2.1 สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย สะอาด เป็นระเบียบ
- 2.2 ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้ออาทร และเรียนรู้อย่างเป็นมิตร
- 2.3 จูงใจให้เกิดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น
- 2.4 ส่งเสริมการรักษามาตรฐาน ระดับสูงของสมรรถนะการเรียนรู้
- 2.5 เคารพในความหลากหลายของผู้เรียน
- 2.6 คงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แบบร่วมมือกัน

3. การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้

- 3.1 แสวงหาความรู้และทักษะการใช้ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน
- 3.2 พัฒนาสื่อ การเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับบทเรียน
- 3.3 ใช้สื่อระหว่างจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ

3.4 บูรณาการ ICT กับการเรียนการสอน

3.5 ติดตาม และประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน

4. การพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ
ดังนี้

4.1 เตรียมสร้างทักษะและยุทธศาสตร์ HOTS (Higher order thinking skills)

4.2 พัฒนาทักษะ HOTS แก่ผู้เรียน

4.2.1 พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4.2.2 พัฒนาทักษะ การคิดแบบพินิจพิเคราะห์

4.2.3 พัฒนาทักษะการคิดเหตุผลตรรกะ

4.2.4 พัฒนาทักษะแก้ปัญหาและตัดสินใจ

4.3 เสริมสร้าง HOTS ในผู้เรียน

4.4 ประเมิน HOTS ของผู้เรียน

5. การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถ
เฉพาะ ดังนี้

5.1 สร้างความรอบรู้ในสาระวิชา

5.2 กำหนดยุทธศาสตร์การสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบ และเอื้อต่อการเรียนรู้

อย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน

5.3 สื่อสารอย่างสอดคล้องกับระดับของผู้เรียน

5.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมมือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

5.5 ใช้การตั้งคำถาม และทักษะการปฏิสัมพันธ์

5.6 บูรณาการ HOTS กับบทเรียน

5.7 สร้างวิธีสอนในบริบทของท้องถิ่น

5.8 บริหารจัดการกิจกรรมในชั้นเรียน

6. ความมีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้

6.1 กำหนดหลักเกณฑ์ จริยธรรมวิชาชีพของครูในแต่ละประเทศ

6.2 ยกระดับและสร้างหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรมวิชาชีพครู

6.3 ให้ความรู้แก่ผู้เรียน และครูผู้ช่วยสอนในเรื่องค่านิยมจริยธรรมและศีลธรรม

7. ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะอาชีพของผู้เรียน ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้

7.1 ให้ความรู้ สร้างทักษะ และความถนัด รวมถึงค่านิยมของศตวรรษที่ 21

7.2 ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านการเรียนเพื่อให้รู้จัก ความรู้ ทักษะ ความถนัด และค่านิยม

7.3 ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านการเรียนเพื่อใช้ความรู้ ทักษะ ความถนัด และค่านิยม

7.4 ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนเพื่อเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ ความถนัดและค่านิยม

7.5 ส่งเสริมพัฒนาการ ของนักเรียนให้อยู่อย่างมีความรู้ ทักษะ ความถนัดและค่านิยม (ความฉลาดทางอารมณ์)

7.6 ประเมินนักเรียน ในด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และความถนัดทางการศึกษา 4 ด้าน

8. การวัดและประเมินผลพฤติกรรมผู้เรียน ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้

8.1 คั่นคว้า ความรู้/ทักษะ เกี่ยวกับการทดสอบ และประเมินผล

8.2 พัฒนาความรู้ และรวบรวมเครื่องมือสำหรับการประเมิน

8.3 ประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้เครื่องมือวัดที่เหมาะสม

8.4 นำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้

9. การพัฒนาวิชาชีพของตนเอง ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้
 - 9.1 วิเคราะห์เพื่อให้ทราบความต้องการในการพัฒนา
 - 9.2 จัดเตรียมแผนการพัฒนาด้านวิชาชีพของแต่ละคน
 - 9.3 จัดกิจกรรมการพัฒนาด้านวิชาชีพ
 - 9.4 พิจารณาถึงความสอดคล้องของกิจกรรมการพัฒนาด้านวิชาชีพที่จัดขึ้นกับความต้องการ
 - 9.5 มีการนำไปใช้ แบ่งปัน และเผยแพร่องค์ความรู้ และทักษะที่ได้รับจากกิจกรรมพัฒนาด้านวิชาชีพ และการศึกษาดูงาน ฯลฯ
 - 9.6 ทำหน้าที่พี่เลี้ยง แก่นักเรียน/ครู ใหม่
 - 9.7 ประเมินผลกระทบ ของกิจกรรมการพัฒนาด้านวิชาชีพที่จัดขึ้น

10. การสร้างเครือข่ายกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้
 - 10.1 ส่งเสริมทักษะ ด้านการประชาสัมพันธ์
 - 10.2 พัฒนาความเป็นหุ้นส่วนกับผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง
 - 10.3 แบ่งปันความรับผิดชอบแก่ชุมชนในการจัดการศึกษาแก่นักเรียน
 - 10.4 เข้าร่วมกิจกรรมด้านสังคม กับชุมชน

11. การดูแลสวัสดิการของนักเรียน ประกอบด้วยภาระงาน และความสามารถเฉพาะ ดังนี้
 - 11.1 แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่นักเรียน
 - 11.2 พัฒนาการให้คำปรึกษา และทักษะอื่นในแบบบูรณาการ
 - 11.3 จัดและสนับสนุนกิจกรรมด้านสังคม และหลักสูตรเสริม
 - 11.4 ช่วยเหลือ ผู้เรียนในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน
 - 11.5 ดำเนินการบริหารจัดการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 7 เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

7.1 การวิเคราะห์เอกสาร

การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เป็นการศึกษาสภาพของเอกสารจากเนื้อหา โครงสร้างจากเอกสารต่าง ๆ เช่น หลักสูตร ระเบียบ กฎหมาย และรายงานต่าง ๆ เป็นต้น การวิเคราะห์เอกสารมีจุดมุ่งหมาย ลักษณะสำคัญ และประโยชน์ สรุปได้ดังนี้ (นิภา ศรีไพโรจน์, 2547)

1. จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์เอกสารมีความมุ่งหมายดังนี้

- 1.1 เพื่อศึกษาความจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันโดยใช้เอกสารต่าง ๆ
- 1.2 เพื่อศึกษาลักษณะหรือแนวโน้มของเนื้อหาสาระในเอกสาร
- 1.3 เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระของตำราหรือแบบเรียนต่าง ๆ ว่า สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของเอกสารหรือไม่ และเหมาะสมกับการสอนในระดับชั้นนั้น ๆ เพียงใด
- 1.4 เพื่อประเมินผลเอกสารโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดหรือเทียบกับระดับมาตรฐาน
- 1.5 เพื่อพิจารณาถึงความยากง่ายของตำรา แบบเรียน หรืองานพิมพ์ต่าง ๆ
- 1.6 เพื่อดูความสัมพันธ์ของเนื้อหาในเอกสารต่าง ๆ
- 1.7 เพื่อพิจารณาความแตกต่างหรือความคล้ายคลึงของเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 2 คน หรือมากกว่า 2 คน
- 1.8 เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของกิจกรรมและแนวคิดในการจัดเนื้อหาของเอกสาร

2. ลักษณะของการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์เอกสารมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 2.1 การวิเคราะห์เอกสารเป็นการศึกษาจากเอกสารเท่านั้น
- 2.2 การวิเคราะห์เอกสารเป็นการบรรยายและบอกลักษณะแนวโน้มของเนื้อหาสาระในเอกสารต่าง ๆ

2.3 การวิเคราะห์เอกสารเป็นการศึกษาหาความจริงจากเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน บางครั้งจึงอาจเรียกการวิจัยนี้ีกอย่างว่า การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

2.4 การวิเคราะห์เอกสารจะเก็บข้อมูลส่วนใหญ่จากห้องสมุด ศูนย์เอกสาร และหอจดหมายเหตุ ดังนั้นจึงมีผู้เรียกการวิจัยอีกอย่างหนึ่งว่า การวิจัยห้องสมุด

2.5 การวิเคราะห์เอกสารจำเป็นต้องมีการประเมินคุณค่าข้อมูล โดยพิจารณาทั้งภายนอกและภายในเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

3. ประโยชน์ของการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์เอกสารมีประโยชน์ดังนี้

3.1 ทำให้ทราบข้อเท็จจริงของข้อความในเอกสารต่าง ๆ

3.2 ทำให้เห็นข้อบกพร่องและจุดเด่นของแบบเรียนที่ใช้อยู่ในโรงเรียน

3.3 การวิเคราะห์เอกสารจะทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตำรา แบบเรียนหรือเอกสารต่าง ๆ กับการเรียนการสอนในโรงเรียน

3.4 การวิเคราะห์เอกสารจะทำให้ทราบถึงลักษณะกิจกรรม และแนวความคิด ในการจัดเนื้อหาของเอกสารต่าง ๆ

3.5 การวิเคราะห์เอกสารจะทำให้ประเมินได้ว่า เนื้อหาสาระนั้นสอดคล้อง กับความมุ่งหมายหรือเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่

7.2 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสนทนาหรือการเจรจาโต้ตอบกันอย่างมีจุดหมาย เพื่อค้นหาความรู้ ความจริง ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือ ผู้สัมภาษณ์ (Interviewer) และผู้ถูกสัมภาษณ์ (Interviewee) (ปาจารย์ ผลประเสริฐ, 2552)

1. รูปแบบของการสัมภาษณ์ โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1.1 การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์หรือการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้า วิธีการสัมภาษณ์

จะสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างไว้ ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนจะตอบข้อความเหมือนกันทุกข้อ การสัมภาษณ์แบบนี้มีลักษณะไม่ค่อยยืดหยุ่น เพราะต้องสัมภาษณ์ไปตามแบบสัมภาษณ์ แต่มีข้อดีคือ สะดวกในการประเมิน เปรียบเทียบ หรือวิเคราะห์ผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคนได้ง่าย

1.2 การสัมภาษณ์โดยไม่ต้องใช้แบบสัมภาษณ์ หรือการสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดข้อความไว้ล่วงหน้า คำถามที่ใช้และลำดับคำถามจึงเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นได้ ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการดัดแปลงคำถามให้เหมาะสมกับผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคน เพื่อได้คำตอบจากผู้ตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การสัมภาษณ์โดยวิธีนี้อาจให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกรูสึกนึกคิดออกมาโดยอิสระ ผู้สัมภาษณ์เพียงรับฟังและคอยควบคุมให้เข้าสู่ประเด็นที่ต้องการเท่านั้น

2. หลักของการสัมภาษณ์ที่ดี ควรมีหลักดังต่อไปนี้

2.1 การสัมภาษณ์ต้องมีจุดมุ่งหมายแน่นอน ผู้สัมภาษณ์ต้องทราบแน่นอนว่าการสัมภาษณ์ครั้งนั้น ๆ ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง

2.2 ผู้สัมภาษณ์ต้องเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า และเรียงลำดับคำถามไว้อย่างเป็นระบบไม่ให้เกิดความสับสน

2.3 ควรมีการฝึกหรือทดลองสัมภาษณ์ก่อนที่จะสัมภาษณ์จริง เพื่อให้เกิดความชำนาญ

2.4 ในการสัมภาษณ์ต้องมีการสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้สบายใจ

2.5 ผู้สัมภาษณ์ต้องมีพื้นความรู้ในเรื่องที่จะสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้การสนทนาเป็นที่เข้าใจกัน สามารถแปลและสรุปคำตอบได้ถูกต้อง

2.6 ผู้สัมภาษณ์ควรรักษาสุขภาพ ชัดเจน เข้าใจง่าย ให้เกียรติผู้ถูกสัมภาษณ์

2.7 การสัมภาษณ์ที่ดีต้องเป็นการกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อยากหาคำตอบ อยากแสดงความคิดเห็น โดยไม่มีการแนะนำคำตอบ

2.8 การสัมภาษณ์ต้องมีการจัดบันทึกผลการสัมภาษณ์ โดยการจัดบันทึกต้องกระทำอย่างรอบคอบ ระวังอย่าให้เกิดความคลาดเคลื่อน อาจใช้เครื่องมืออื่นช่วย เช่น เทป โดยต้องขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนเมื่อต้องการบันทึกเทป

2.9 ผู้สัมภาษณ์ต้องมีมารยาทดีในการสัมภาษณ์และอย่าให้ผู้ถูกสัมภาษณ์คิดว่าคำตอบไม่ได้รับความสนใจ

สรุปได้ว่า การสัมภาษณ์เป็นการสนทนาหรือการเจรจาโต้ตอบกันอย่างมีจุดหมายเพื่อค้นหาความรู้ ความจริง ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยทั่วไปการสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้า วิธีการสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างไว้ ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนจะตอบข้อคำถามเหมือนกันทุกข้อ และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้า คำถามที่ใช้และลำดับคำถามจึงเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นได้

7.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้รวบรวมข้อมูลที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในสาขาสังคมศาสตร์ (Stewart and Shamdasani ,1990) ใช้ในการเก็บข้อมูลประเภทความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ พฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ คำถามในวงสนทนาจะถามความรู้สึก แรงจูงใจ การตัดสินใจ เหตุผลและทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ การสนทนาจะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระและกว้างขวางของกลุ่มบุคคลที่เลือกสรรโดยเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลในประเด็นที่จะสนทนาร่วมกันได้อย่างดี การกำหนดประเด็นในการสนทนาจะทำโดยผู้วิจัย

7.3.1 ประวัติความเป็นมาของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการศึกษาวิจัยแบบหนึ่งของการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความนึกคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้นๆ และยังทำให้ทราบถึงปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า คำถามในวงสนทนากลุ่มจะเป็นคำถามที่ถามถึงความรู้สึก การตัดสินใจ การให้เหตุผล แรงจูงใจหรือสถานการณ์ต่างๆ การสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางของผู้เข้าร่วมสนทนากันเองและกับนักวิจัย การสนทนามีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการโต้แย้งปัญหาหรือหัวข้อของการสนทนาถูกกำหนดโดยนักวิจัย หรือผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องนั้นๆ แล้วเลือกสรรบุคคลที่คิดว่าสามารถให้คำตอบในเรื่องที่สนใจได้ตรงประเด็นที่สุดเข้าร่วมในการสนทนา (วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวดี , 2536, ภาณี วงษ์เอก, 2541)

ภาณี วงษ์เอก (2541) กล่าวว่า ในการศึกษาเชิงคุณภาพทั่วไปนั้น วิธีการสนทนากลุ่มที่รู้จัก และเรียกกันมีอยู่ 2 วิธี คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Focused Interview) และการสนทนากลุ่มแบบธรรมชาติ (Group Discussion) ส่วนการสนทนากลุ่มนั้นจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่มมาเป็นแนวทางในการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบิดามารดาในสังคมไทย

การสนทนากลุ่ม เป็นการนำเอาทั้งสองวิธีมารวมกัน คือ การสนทนาเป็นกลุ่มและมีประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจงในการสนทนาแต่ละครั้ง แต่โดยหลักใหญ่แล้ว วิธีการศึกษาทั้ง 3 วิธีการดังกล่าวนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปจนถึง 10 หรือ 12 คน โดยมีข้อสมมติฐานที่เหมือนกันว่า เราจะรู้ถึงปฏิกิริยาโต้ตอบของคนได้อย่างละเอียดลึกซึ้งโดยการกระตุ้นให้คนหันมาสนใจในสิ่งเดียวกัน และมาแสดงความคิดเห็นร่วมกันซึ่งอยู่ในลักษณะการเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (Group Dynamics) และผู้วิจัยก็จะสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มที่ศึกษาตลอดจนบันทึกการโต้ตอบกันภายในกลุ่มด้วยการบันทึกเทป หรือการจดบันทึกเอาไว้ เพื่อการวิเคราะห์ต่อไป การกระตุ้นดังกล่าวนี้อาจทำได้หลายวิธีด้วยกัน เช่น การให้ชมภาพยนตร์ ฟังการกระจายเสียงให้อ่านบทความหรือหนังสือ การจุดประเด็นในการสนทนาเฉพาะเรื่องที่สนใจจะ

ศึกษา หรือแม้กระทั่งการที่จะให้กลุ่มที่จะศึกษาร่วมอยู่ในเหตุการณ์ การกระทำดังกล่าวทั้งหมดนี้ ถือว่าเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม แต่ละวิธีมีวิธีการที่แตกต่างกันบ้างซึ่งก็แล้วแต่ผู้นำไปประยุกต์ใช้แต่ในที่นี้ จะขอกล่าวถึงการนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่มเท่านั้น (Dawson and Manderson, 1993)

การสนทนากลุ่ม ได้เริ่มเข้ามาสู่วงวิชาการเมื่อประมาณ พ.ศ. 2522 เนื่องจากในแวดวงวิชาการได้ให้ความสนใจกับการศึกษาวิธีนี้ ซึ่งเห็นว่าเป็นเทคนิคการวิจัยประยุกต์ที่มีประโยชน์มาก จึงได้เริ่มนำเอามาใช้ด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น The U.S. National Cancer Institute's Information Branch ใช้ในการศึกษาวิจัยแบบสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นเทคนิคในการทดสอบโครงการให้การศึกษแก่ประชาชน ในเรื่องการป้องกันโรคมะเร็ง The U.S. National Heart, Lung and Blood Institute ใช้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับทำโครงการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับอันตรายและวิธีการป้องกันความดันโลหิตสูง UNICEF ใช้เป็นงานวิจัยประยุกต์ส่วนหนึ่งที่จะให้ได้ข้อมูลระดับลึกเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนและพฤติกรรมอันเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมในประเทศที่กำลังพัฒนาในการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวที่เม็กซิโก ได้ใช้เทคนิคนี้เพื่อหาข้อมูลการพัฒนาโครงการขยายตลาดผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการคุมกำเนิด ส่วนในการศึกษาเรื่องการวางแผนครอบครัวในเขตเมืองของอินโดนีเซีย ใช้การจัดสนทนากลุ่มเพื่อเป็นก้าวแรกในการที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยแบบสำรวจในขั้นต่อไป (Schearer, 1981 : อ้างอิงจาก ภาณี วงษ์เอก 2541) นอกจากนี้โครงการ "Focus Group Research on the Determinants of Fertility in Southern Thailand" ก็ได้ริเริ่มนำเอการจัดสนทนากลุ่มมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยทางด้านประชากรและวางแผนครอบครัวในประเทศไทย

7.3.2 ความหมายของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม

มีผู้กล่าวถึงความหมายของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม ดังนี้

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยธิน แสงวงดี (2536) กล่าวว่า การสนทนากลุ่ม หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) เป็นกลุ่ม ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มนี้จะได้มาจากการเลือกสรรตามเกณฑ์ที่นักวิจัยกำหนดไว้ว่าจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำตอบตรงประเด็นและสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่สนใจศึกษามากที่สุด

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544) กล่าวว่า การสนทนากลุ่ม หมายถึง เป็นวิธีการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีนี้เก็บข้อมูลและจะนัดหมายผู้ให้ข้อมูลประชุมร่วมกัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อการซักถามเก็บข้อมูลต่างๆตามที่ต้องการ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจะต้องเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549) กล่าวว่า การสนทนากลุ่ม หมายถึง การสัมภาษณ์ในอีกรูปแบบหนึ่งที่รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่ม เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือการซักถามจะเป็นไปในลักษณะของการสนทนา ผู้ให้ข้อมูลทุกคนควรได้รับการบอกกล่าวชักจูงว่าตนมีความสำคัญและความสามารถในการแสดงความคิดเห็น การให้ความคิดเห็นเป็นไปอย่างอิสระและไม่กระทบกระเทือนทำให้เสียประโยชน์ใดๆ

7.3.3 คุณลักษณะของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม

มีผู้กล่าวถึงคุณลักษณะของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม ดังนี้

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยธิน แสงวงดี (2536) กล่าวว่า การสนทนากลุ่มได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มนั้นจะต้องมีลักษณะคล้ายๆกันในหลายๆ ด้าน นอกจากนี้กลุ่มสนทนาควรจะต้องมากกว่า 3-4 คน ทั้งนี้เพราะว่ากลุ่มที่นักวิจัยจะทำการสนทนาแบบรวบรวมข้อมูลนี้ไม่ใช่เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ แต่เป็นการรวมกลุ่มให้เกิดขึ้นแล้วทำบรรยากาศในวงสนทนาให้เป็นธรรมชาติและสร้างสรรคให้เกิดการเสวนากันในลักษณะที่เป็นการพูดคุยกัน แสดงความคิดเห็นทั้งสองสอดคล้องและเป็นการโต้แย้งดังนั้นถ้าสมาชิกกลุ่มเพียง 3-4 คน ก็จะไม่เกิดการโต้แย้งหรือการแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร เพราะเป็นกลุ่มเล็กเกินไปประกอบกับเป็นการจัดตั้งกลุ่มนักวิจัยและสมาชิกยังไม่คุ้นเคยกัน การโต้แย้งหรือการเสนอแนวคิดต่างๆ ก็อาจจะเกิดขึ้นได้น้อย ดังนั้นกลุ่มนักคิดทางวิจัยธุรกิจการตลาดและนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่นำวิธีการ

สนทนากลุ่มย่อยมาใช้ จึงนำหลักการของนักจิตวิทยาสังคมและนักจิตวิทยาคลินิกที่ใช้ในการทดลองศึกษาการโต้แย้งของคนเป็นกลุ่มว่ากลุ่มคนที่มีขนาดระหว่าง 7-8 คนนี้ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะการตอบโต้และโต้แย้งกันดีที่สุดเป็นขนาดกลุ่มที่ก่อให้เกิดการสนทนาที่มีลักษณะเปิดกว้างที่จะให้ผู้ร่วมสนทนาทุกคน ไม่อายและแต่ละคนวิพากษ์วิจารณ์ได้ดีที่สุด เป็นกลุ่มคนกำลังเหมาะในการจุดประเด็นซักถามนั่นเอง

วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544) ได้กำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน

Thomas (2000) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหรือผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มควรมีจำนวนระหว่าง 7-10 คน

Bryman (2001) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหรือผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ควรมีจำนวนระหว่าง 6-10 คน

สรุปได้ว่า การทำสนทนากลุ่มควรจะประกอบด้วยผู้เข้าร่วมสนทนา 7-8 คน ซึ่งนับว่าเป็นขนาดที่กำลังเหมาะ ที่จะทำให้เกิดการถกประเด็นปัญหาและการเสวนากลุ่มในระดับที่มีความทั่วถึง ผู้เข้าร่วมสนทนาได้แสดงความเห็นทุกคน ถ้าหากกลุ่มมีขนาดใหญ่กว่านี้เป็น 9-12 คน ก็จะมีลักษณะเป็นกลุ่มใหญ่ ผู้เข้าร่วมอาจไม่ได้แสดงความคิดเห็นของตนอย่างเต็มที่ และในวงสนทนาอาจจะมีการแบ่งกลุ่มย่อยหันหน้าเข้าสนทนากันเอง ซึ่งจะลำบากในการนั่งสนทนาเป็นกลุ่มและยากต่อการสรุปประเด็นปัญหาหรือวิเคราะห์ข้อมูล

7.3.4 ลักษณะของการวิจัยด้วยเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม

มีผู้กล่าวถึงลักษณะของการวิจัยด้วยเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม ดังนี้

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544) กล่าวไว้ว่า ลักษณะของการวิจัยด้วยเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่มมีหลักที่สำคัญ คือ ผู้ที่ให้ข้อมูลหรือผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (ยกเว้นผู้วิจัย) จะต้องเป็นผู้

ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่จะศึกษานั้นและทุกคนจะต้องเข้ามาด้วยความสมัครใจพร้อมที่จะให้ข้อมูลข้อเท็จจริงตามประสบการณ์และความคิดเห็นของตน

Dawson and manderson (1993) กล่าวไว้ว่า ลักษณะของการวิจัยด้วยเทคนิคการวิจัย การสนทนากลุ่มมีหลักการจัดสนทนากลุ่มเท่าที่นิยมใช้กันมีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้คือ

1. ใช้ในการสร้างสมมติฐานใหม่ๆ (Generating Hypotheses)
2. ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น ทศนคติและคุณลักษณะของประชากร (Exploring Opinions, Attitudes and Attributes)
3. ใช้ในการทดสอบแนวความคิดใหม่ในเรื่องที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาใหม่ (Testing New Product Items)
4. ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ (Evaluating Commercials)
5. ใช้ในการกำหนดคำถามและเพื่อทดลองใช้แบบสอบถาม (Identifying and Pretesting Questionnaire Items)
6. ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือหรือไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ ซึ่งเรียกว่าเป็นการใช้การสนทนากลุ่มเพื่อช่วยเสริมให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้นการจัดกลุ่มสนทนาสำหรับการวิจัยครั้งนี้

สรุปได้ว่า ลักษณะของการวิจัย ด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม มีหลักการจัดสนทนากลุ่มคือ ผู้ที่ให้ข้อมูลหรือผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (ยกเว้นผู้วิจัย) จะต้องเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่จะศึกษานั้น การสนทนากลุ่มจะใช้ในการสร้างสมมติฐานใหม่ๆ ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น ทศนคติ และคุณลักษณะของประชากร สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ ใช้ในการกำหนดคำถามและเพื่อทดลองใช้แบบสอบถาม และใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือหรือไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ

7.3.5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม

มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม ดังนี้

ภาณี วงษ์เอก (2536) กล่าวว่า ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม มีดังนี้

1. เลือกบุคคลที่จะให้เข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วยแบบฟอร์มที่เตรียมไว้ตามขนาดของกลุ่มที่ต้องการโดยทั่วๆ ไปควรจะประมาณ 6-12 คน เพราะหัวข้อบางหัวข้อที่ยากหรือไม่น่าสนใจสำหรับผู้สนทนาในกลุ่ม จะทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถจุดประเด็นที่เร่งเร้าให้เกิดการสนทนาได้อย่างมีรสชาติ และปฏิภิกิริยาโต้ตอบกันในระหว่างผู้สนทนาเองก็จะแสดงออกไม่เต็มที่ ถ้าหากเกิน 12 คนแล้ว ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนก็จะไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเอง และเป็นการยากแก่ผู้ดำเนินการสนทนาในการที่จะชักนำให้กลุ่มนั้นหันเหเข้ามาสู่ประเด็นที่ต้องการ

2. เมื่อได้บุคคลที่เข้าข่ายแล้ว คณะผู้วิจัย ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึก (ผู้ช่วย) จะเป็นผู้พาผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาามาพร้อมกัน ณ สถานที่ที่จัดให้มีการสนทนากลุ่ม

3. ผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำคณะผู้วิจัยอีกครั้งและบอกจุดมุ่งหมายในการสนทนาด้วย พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นกันเอง โดยเชิญให้รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่มและขอความยินยอมจากกลุ่มสนทนาโดยขอบันทึกเสียงการสนทนา ควรชี้แจงให้ทราบจุดมุ่งหมายในการบันทึกเสียงและการจัดบันทึก และเปิดโอกาสให้ซักถามคณะผู้วิจัยก่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจ

4. เริ่มการสนทนาโดยยึดแนวทางการสนทนาที่มีอยู่เป็นหลัก แต่ดูความเหมาะสมสามารถยืดหยุ่นได้แล้วแต่สถานการณ์กลุ่มพาไป อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงว่าครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการแล้วหรือยัง ผู้ดำเนินการสนทนาควรจะประมาณระยะเวลาที่จะใช้ในแต่ละประเด็นเอาไว้ด้วยเพื่อไม่ให้เสียเวลามากไปกับบางหัวข้อแต่ทั้งนี้ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มมีความรู้สึกว่าคุณตัดบทเมื่อแน่ใจว่าได้เนื้อหาตามที่ต้องการในแนวทางการสนทนาแล้ว จบ

การสนทนาด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาซักถามข้อข้องใจอีกครั้งเพื่อเป็นการตอบข้อสงสัยในเรื่องที่สนทนาทั้งหมด

5. แจกของสมนาคุณเพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณต่อผู้เข้าร่วมสนทนาวิธีการสร้างแนวคำถามและการกำหนดประเด็นปัญหา

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยธิน แสงวงดี (2536) กล่าวว่า การเขียนแนวคำถามทำได้หลายวิธี เช่น อาจกำหนดเป็นประเด็นแล้วแปลงประเด็นนั้นๆ เป็นคำถามหลายคำถามที่จะนำคำตอบไปสรุปให้ตรงกับแต่ละประเด็นนั้นได้ หรืออาจจะทำโดยการกำหนดตัวแปรและร่างสมมติฐาน และนำมาสร้างเป็นคำถามที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาได้ชัดเจนที่สุดนั่นเอง นั่นก็คือ นำวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละข้อไปจำแนกเป็นประเด็นหรือสมมติฐานหลัก แล้วสร้างเป็นคำถามย่อยๆ โดยมีหลักเกณฑ์ว่าคำถามแต่ละคำถามหรือแต่ละชุด ต้องตั้งอยู่บนสมมติฐานย่อย หรือข้อคิดทางทฤษฎีหนึ่งๆ ทำนองว่า ทำไมเป็นอย่างนี้ เพราะอะไร ทำไม อย่างไรก็ตามการเขียนคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างนี้ เพื่อที่จะให้ได้คำตอบออกมาในเชิงเป็นเหตุเป็นผล

การเรียงแนวคำถามในการจัดสนทากลุ่ม ควรจะมีการเรียงคำถามจากคำถามที่เป็นเรื่องทั่วไป เบาๆ ง่ายต่อความเข้าใจ และสร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกันระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนาแล้วจึงวกเข้าสู่คำถามหลัก หรือคำถามประเด็นหลักของการศึกษาแล้วจึงไปจบลงที่คำถามเบาๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อผ่อนคลายบรรยากาศในการสนทนาเพราะจะเป็นการผ่อนคลายความคิด และสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองในวงสนทนายิ่งขึ้น ในช่วงทำยนี้เองอาจเติมคำถามเสริมเข้าไปได้ แต่ต้องไม่เป็นคำถามที่ยาวหรือจำนวนคำถามมากเกินไป คำถามเสริมนี้อาจจะเป็นคำถามที่ไม่ได้เตรียมไปก่อน แต่เป็นคำถามในเรื่องที่ปรากฏขึ้นมาระหว่างสนทนาแล้ว เป็นเรื่องที่คุณดำเนินการอธิบายเห็นว่าถ้าถามให้ได้คำตอบชัดเจนมากจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์และได้รับความรู้ในเรื่องที่ศึกษาอยู่มากยิ่งขึ้น

ในวงสนทากลุ่มการที่ผู้ร่วมสนทนาปฏิบัติกริยาโต้ตอบกันระดับสูงในระหว่างการสนทนาจะเป็นสิ่งที่เราให้เกิดการสนทนาในระดับลึกยิ่งขึ้น หรือเข้มข้นยิ่งขึ้นในแต่ละประเด็นด้วยวิธี

ดังกล่าวนี้ จึงมีส่วนทำให้นักวิจัยสามารถยังรู้ถึงสาเหตุเบื้องหลังพฤติกรรมต่างๆ โดยผู้ร่วมสนทนาไม่รู้ตัว สิ่งที่ได้มานั้นเป็นสิ่งที่ได้มาด้วยวิธีการใช้แบบสำรวจข้อมูล เพราะในวงสนทนา กลุ่มนักวิจัยจะต้องคอยวิเคราะห์สถานการณ์และข้อมูลในกลุ่มบุคคลที่ถูกกระตุ้นนั้นด้วยแล้วสร้างประเด็นคำถามใหม่ๆ ย้อนกลับต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้คำตอบที่ดีมีเหตุผลชัดเจนและรายละเอียดมากที่สุด

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ขณะที่ศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยได้ประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไปกับการศึกษาข้อมูล โดยการฟังข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงซ้ำหลังจากการจัดสนทากลุ่ม และจัดกลุ่มข้อมูลออกมาทันทีที่ศึกษาข้อมูลเสร็จ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกลุ่มสนทนาต่อไป จนสามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัยและปัญหาในการวิจัยที่ต้องการศึกษา จึงหยุดการศึกษาข้อมูล หลังจากเก็บข้อมูลแล้วผู้วิจัยจะได้ประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

Dawson and Manderson (1993) กล่าวว่า ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของเทคนิคการวิจัยการสนทากลุ่ม มีดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการจัดกลุ่มสนทนา

1.1 การกำหนดหัวข้อประเด็นและแนวคำถามที่จะใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อประเด็น และแนวคำถามจากวัตถุประสงค์ในการวิจัย และปัญหาในการวิจัย ออกมาเป็นร่างแนวคำตอบย่อย แล้วนำคำถามย่อยที่ร่างไว้มาเรียบเรียงเป็นข้อความถาม จัดลำดับ และผูกเป็นเรื่องราวเพื่อนำการสนทนาให้เป็นขั้นตอน และจัดลำดับความคิดให้เป็นหมวดหมู่หรือหัวข้อใหญ่ เช่น หมวดคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาซึ่งเป็นหมวดหมู่ของคำถามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดามารดา เป็นต้น

1.2 การเตรียมบุคลากรในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยได้เตรียมบุคลากรในการร่วมกันจัดกลุ่มสนทนา ดังนี้

1.2.1 ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนาในการจัดกลุ่มสนทนาด้วยตนเอง เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ที่ได้ศึกษาแนวคิดและภูมิหลังเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบิดามารดาในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง จนเข้าใจปัญหาและแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาและได้ผ่านประสบการณ์ในการจัดสนทนากลุ่มกับผู้ปกครองของนักศึกษา และนักเรียนมาพอสมควร ตลอดจนมีประสบการณ์ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่บิดามารดา ผู้ปกครองและนักเรียน มานานพอสมควร ทำให้สามารถที่จะควบคุมประเด็นการสนทนากลุ่มได้ สามารถกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มอธิบายความรู้สึกในประเด็นที่ซักถามได้ว่ามีความคิดเห็นหรือมีทัศนะอย่างใด พร้อมทั้งสามารถคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับเพื่อเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลนั้นกับข้อมูลอื่นที่ได้รับคำตอบมาก่อน

1.2.2 ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note-taker) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่จดคำพูดทุกคำพูดในการสนทนากลุ่มให้ได้มากที่สุด รวมทั้งจดกิริยาท่าทางของสมาชิกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยที่จะนำมาใช้ประกอบการศึกษาถึงบรรยากาศของการจัดกลุ่มสนทนาในแต่ละครั้ง เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลจากคำพูดและท่าทางของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม นอกจากนี้ผู้จดบันทึกคำสนทนาต้องทำหน้าที่ช่วยผู้ดำเนินการสนทนา โดยเป็นผู้คอยเตือนผู้ดำเนินการสนทนาให้ถามบางคำถามที่ละเอียดหรือลึกลับหรือถามข้ามไป โดยก่อนเริ่มการจัดกลุ่มสนทนา ผู้จดบันทึกคำสนทนากลุ่มจะเขียนแผนผังการนั่งสนทนากลุ่มให้ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มและผู้จดบันทึกคำสนทนากลุ่มได้ทราบว่า สมาชิกกลุ่มคนใดนั่งตรงไหนและผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่นั่งในตำแหน่งต่าง ๆ นั้นชื่ออะไร เพื่อช่วยให้การดำเนินการจัดกลุ่มสนทนาเป็นไปด้วยบรรยากาศที่ดีและผู้จดบันทึกคำสนทนากลุ่มก็สามารถจะจดบันทึกคำสนทนากลุ่มได้ง่ายขึ้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้ช่วยวิจัยที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้จดบันทึกคำสนทนาในการสนทนากลุ่ม และเคยทำงานภาคสนามมาแล้ว เป็นผู้จดบันทึกคำสนทนา

1.2.3 เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป (Provider) เป็นบุคคลที่คอยเชื้ออำนวยการและให้ความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสนทนา โดยการบริการน้ำดื่ม อาหารว่าง บันทึกเทป เปลี่ยนเทป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้ช่วยผู้วิจัยที่มีประสบการณ์ในการเป็น

เจ้าหน้าที่บริการทั่วไปในการจัดกลุ่มสนทนา และเคยทำงานภาคสนามมาแล้ว เป็นผู้ให้บริการทั่วไป

1.3 การเตรียมอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลในการจัดกลุ่มสนทนา อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ เทปบันทึกเสียง เพราะในการจัดกลุ่มสนทนานั้นตลอดเวลาของการสนทนา จะมีการถกประเด็นของปัญหา มีการโต้แย้ง เป็นกระแสความคิดเห็นที่สวนกันไปมาหลายเสียงหลายความคิดเห็น บางครั้งมีการพูดพร้อมกันหลายคน หรือมีการถกเถียงโต้ตอบกันรวดเร็ว ซึ่งผู้จดบันทึกคำสนทนาจะบันทึกไม่ทันจึงต้องบันทึกเสียงเอาไว้ นอกจากเทปบันทึกข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการจัดกลุ่มสนทนาต่อไปนี้ เช่น ดินสอ ปากกา ยางลบ กระดาษ ฯลฯ

1.3.1 สถานที่จัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยเลือกสถานที่ที่จัดกลุ่มสนทนาที่สะดวกสำหรับสมาชิกทุกคนมากที่สุดและเป็นพื้นที่ที่สมาชิกคุ้นเคย บรรยากาศเงียบ อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่มีเสียงรบกวน และสามารถกันผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ออกไปจากพื้นที่ที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนาได้

1.3.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยใช้เวลาในการจัดกลุ่มสนทนาประมาณ 2 ชั่วโมง

1.3.3 การกำหนดบุคคลที่เข้าร่วมการสนทนา เช่น การพิจารณาคัดเลือกให้เป็นพ่อและแม่ดีเด่นแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนนักจิตวิทยาที่มีความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของบิดามารดาในสังคมไทย จำนวนทั้งสิ้น 8 คน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม ควรเลือกบุคคลที่จะให้เข้าร่วมสนทนากลุ่มโดยคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้เข้าร่วม ว่ามีความเหมาะสมโดยตรงกับเรื่องที่จะสนทนาหรือไม่ เมื่อได้บุคคลที่เข้าข่ายแล้ว คณะผู้วิจัย ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำคณะผู้วิจัยอีกครั้งและบอกจุดมุ่งหมายในการสนทนา เริ่มการสนทนาโดยยึดแนวทางการสนทนาที่มีอยู่เป็นหลัก แต่ดูความเหมาะสม สามารถยืดหยุ่นได้ แจกของสมนาคุณเพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณต่อผู้เข้าร่วมสนทนา เมื่อสนทนากลุ่มเสร็จเรียบร้อยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

7.3.6 ประโยชน์ของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม ไว้ว่า

1. ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ๆ
3. ใช้ในการกำหนดคำถามต่างๆที่ใช้ในแบบสอบถาม
4. ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
5. ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม คือ การศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม เพื่อหาสมมติฐานใหม่ๆ ใช้ในการตั้งคำถามต่างๆ ในแบบสอบถาม ค้นหาคำตอบและนำมาประเมินผล

7.3.7 ข้อดีของเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม

กรแก้ว จันทภาษา (2550) กล่าวถึงข้อดีเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม มีดังนี้

1. ช่วยให้เก็บข้อมูลจากตัวอย่างจำนวนหลายคนได้ในระยะเวลาสั้น และสามารถเสนอผลการศึกษาได้ในเวลาอันจำกัด
2. มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น และใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้หลายแบบ นักวิจัยสามารถเลือกใช้ได้ตามต้องการ สามารถใช้เสริมกับการวิจัยแบบอื่นก็ได้
3. ข้อมูลที่ได้เป็นการผ่านการถกเถียงโต้ตอบกันเองของกลุ่มสนทนา ทำให้มั่นใจในความถูกต้องแม่นยำ มีความน่าเชื่อถือ และมีความหลากหลายของข้อมูล
4. ข้อมูลการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งทำให้ได้ประเด็นคำถามใหม่ๆ หรือสมมติฐานใหม่ๆ เพื่อการค้นคว้าศึกษาต่อ

5. ปฏิกริยาของผู้ร่วมวงสนทนาต่อประเด็นที่สนทนา และต่อกันและกัน ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมและคุณค่าต่างๆ ของสังคมของผู้เข้าร่วมวงสนทนาที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกัน

6. บรรยากาศเป็นกันเอง การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ช่วยทำให้การสนทนาของกลุ่มเป็นไปอย่าง มีชีวิตชีวา ไม่ตึงเครียด

7. ผู้วิจัยสามารถดำเนินการสนทนาตามไปด้วย คอยควบคุมเกมส์ และสร้างบรรยากาศให้ราบรื่นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

7.3.8 ข้อจำกัดเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (มปป.) กล่าวถึงข้อจำกัดเทคนิคการวิจัยการสนทนากลุ่ม มีดังนี้

1. ช่วยให้เกิดข้อมูลจากตัวอย่างจำนวนหลายคนได้ในระยะเวลาสั้น และสามารถเสนอผลการศึกษาได้ในเวลาอันจำกัด

2. มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น และใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้หลายแบบ

3. นักวิจัยสามารถเลือกใช้ได้ตามต้องการ สามารถใช้เสริมกับการวิจัยแบบอื่นก็ได้

4. ข้อมูลที่ได้เป็นการผ่านการถกเถียงโต้ตอบกันเองของกลุ่มสนทนา ทำให้มั่นใจในความถูกต้องแม่นยำ มีความน่าเชื่อถือ และมีความหลากหลายของข้อมูล

5. ข้อมูลการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งทำให้ได้ประเด็นคำถามใหม่ๆ หรือสมมติฐานใหม่ๆ เพื่อการค้นคว้าศึกษาต่อ

6. ปฏิกริยาของผู้ร่วมวงสนทนาต่อประเด็นที่สนทนา และต่อกันและกัน ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมและคุณค่าต่างๆ ของสังคมของผู้เข้าร่วมวงสนทนาที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกัน

7. บรรยายภาคเป็นกันเอง การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ช่วยทำให้การสนทนาของกลุ่มเป็นไปอย่าง มีชีวิตชีวา ไม่ตึงเครียด

8. ผู้วิจัยสามารถดำเนินการสนทนาตามไปด้วย คอยควบคุมเกมส์ และสร้างบรรยากาศให้ราบรื่นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยในประเทศ

8.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู

ผ่องศรี ศรีวัง (2536) ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสอนนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในภาคกลาง 4 ด้าน คือด้านวิชาการและการถ่ายทอดความรู้ ด้านการแนะแนวและการแก้ปัญหา ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านคุณธรรมและความประพฤติ จากกลุ่มตัวอย่าง 545 คนพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสอนนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก

จันทนา สิ้นธพนบุตร (2548) ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู-อาจารย์โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (บางรัก) ในทรรศนะของศิษย์เก่า ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมพบว่า ศิษย์เก่าต้องการครูอาจารย์ที่มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ศิษย์เก่าเห็นว่า คุณลักษณะทั้ง 4 ประการเป็นคุณลักษณะที่ครูควรมี ด้านความรู้ทางด้าน วิชาชีพ ด้านความสามารถในการสอน ด้านคุณธรรมและความประพฤติ และด้านการให้คำปรึกษาและแนะแนว ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เพราะครูเป็นบุคคลที่ควรยกย่อง นับถือ เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้และให้คำแนะนำแก่ศิษย์และคนทั่วไป คนที่จะประกอบวิชาชีพครู ควรมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ มีความประพฤติดี มีคุณธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์และคนทั่วไป

ชูชีพ ไวกสิกรรม (2552) ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะครูที่ปรึกษาที่พึงประสงค์ของนักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พบว่า

นักศึกษาต้องการครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านบริการและด้านวิชาการ

8.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาครู

จิราภา ทานกระโทก (2542) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสมรรถวิสัยการสอนของครูในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เฉพาะโรงเรียนที่ไม่มีอาคารสอนเป็นของตนเอง พบว่า ครูผู้สอนวิชาชีพประเมินสมรรถวิสัยในระดับมาก ในด้านการวางแผนการสอน ด้านปฏิบัติการสอน ด้านการแนะนำ การจัดการ และด้านมนุษยสัมพันธ์ และประเมินให้ระดับปานกลางในเรื่อง การประเมินผล และได้เสนอความเห็นที่มีความต้องการได้รับการพัฒนาสมรรถวิสัยทั้ง 6 ด้าน เพิ่มเติม ส่วนปัญหาหรืออุปสรรคในการสอนหรือฝึกอบรมของผู้สอนวิชาชีพที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ ด้านงบประมาณ ด้านเครื่องมือและเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ และใส่ทัศนอุปกรณ์ประกอบการสอน

กิตติยา โพนสูงเนิน (2553) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเจริญศิลป์จังหวัดสกลนคร โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคลากรศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร พบว่า การพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ ทำให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองได้ดีขึ้น มีความรู้ความเข้าใจสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการได้ จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้นำกลยุทธ์ทั้ง 2 กลยุทธ์ไปใช้พัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอื่นๆ ต่อไป

8.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครู

ชุติมา ไบแสง (2542) ศึกษาเรื่อง สมรรถวิสัยด้านการสอนของครู: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ครูสอนวิชาชีพ 2 ใน 3 ไม่มีวุฒิวิชาชีพครู แต่ไม่มีผลต่อการประเมินระดับสมรรถวิสัยและความต้องการพัฒนา ครูผู้สอนมีสมรรถวิสัยในด้าน

การสอนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีความต้องการพัฒนาสมรรถวิสัยในการสอนการฝึกอบรมในทุกด้าน ปัญหาและอุปสรรคในการสอนของครูสอนวิชาชีพที่เป็นปัญหามากที่สุดอันดับแรก คือ เรื่องของขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ร่องลงมาเป็นเรื่องงบประมาณ และเครื่องมือเครื่องจักร หรืออุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ

พูลทรัพย์ เต็นเตือน (2553) ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครพนม พบว่า ปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องของ สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลจะมีปัญหามากที่สุด

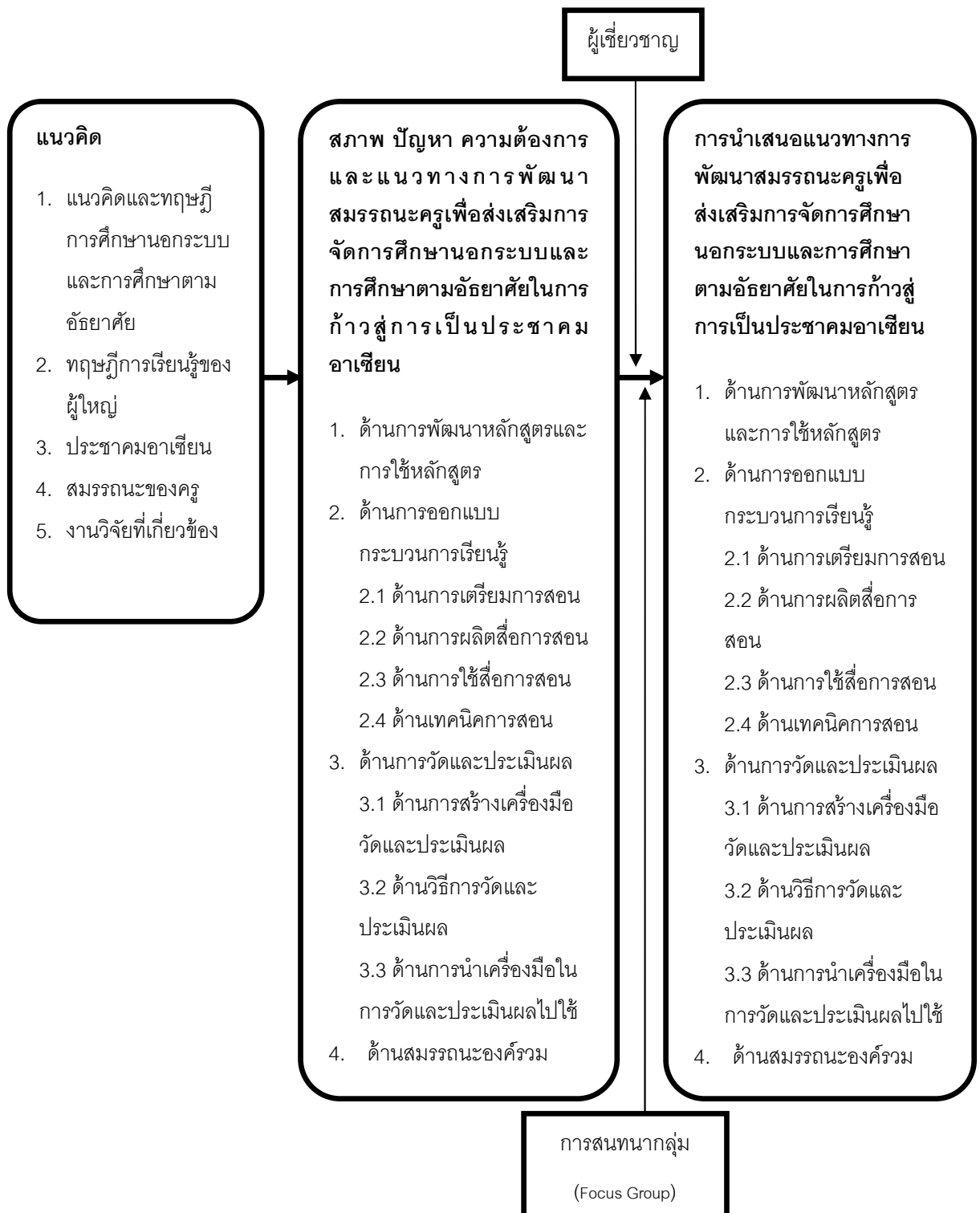
8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Guthrie (2009) ศึกษาเรื่อง ความสามารถและการประเมินสมรรถนะของบุคคล: การเชื่อมโยงแนวคิดผ่านการฝึกอบรมสมรรถนะ โดยการวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากสภาคุณภาพแห่งชาติประเทศออสเตรเลีย (National Quality Council) ได้ศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาการฝึกอบรมในประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้ วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน เพื่อสร้างกรอบแนวคิดใหม่ของสมรรถนะ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า 1.) สมรรถนะสามารถจำแนกได้เป็น 2 แบบ คือ สมรรถนะที่ถูกสร้างอยู่ในตัวบุคคล และสมรรถนะที่ต้องมีในงานและการทำงานในที่ทำงาน ซึ่งทั้ง 2 แบบ ต้องมีให้สมดุลกัน 2.) นอกจากต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาฐานสมรรถนะให้แข็งแกร่งแล้วยังต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้และการประเมินผลด้วย 3.) ผู้เชี่ยวชาญครูฝึกอบรมก็ต้องได้รับการพัฒนา

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า ครูยังมีปัญหาในหลายด้านที่ควรได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยจะเข้าร่วมกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเป็นประชาคมอาเซียน ยิ่งต้องเร่งพัฒนาให้เกิดครูในยุคของการเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ จึงต้องเร่งความสำคัญกับผู้ที่ให้ความรู้ ให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาของตนให้มีความเป็นปัจจุบันและความเป็นสากล

มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามการเปลี่ยนแปลง และมีเทคนิคการถ่ายทอดที่ดีเยี่ยมให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และความหลากหลายของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้น

ตอนที่ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน” การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน คือ

1. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการ ในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

2. พัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการ ในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการ ในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในด้านสมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อบรมสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล และสมรรถนะองค์รวม เพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องและหน่วยงานที่เลือกศึกษา ทำการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis)

1.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประจำปีการศึกษา 2555

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักวิชาการ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนนี้ (Multiple-Stage Sample) ตามลำดับ ดังนี้

1. คัดเลือกสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อนำมาใช้ในการศึกษา แบ่งตามภูมิภาค มีจำนวน 6 เขตพื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ (สำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2555: ออนไลน์) ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยนำรายชื่อแต่ละเขตพื้นที่เป็นจำนวน 6 เขตพื้นที่แล้วสุ่มหยิบขึ้นมา 1 เขตพื้นที่ ซึ่งผลที่ได้คือ กรุงเทพมหานคร จากนั้นผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร ครู และนักวิชาการ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. คัดเลือกผู้บริหารจำนวน 5 คน ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้บริหารของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป

1) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

2) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

3) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

4) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

5) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

2. คัดเลือกครูผู้สอน จำนวน 5 คน ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ
เฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นครูผู้สอนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป
และมีผลงานที่โดดเด่นในหน่วยงานหรือเคยได้รับรางวัลด้านการสอน หรือมีผลงานทางวิชาการ
อย่างสม่ำเสมอ ได้ดังนี้

1) อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน

2) อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน

3) อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน

4) อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน

3. คัดเลือกนักวิชาการ จำนวน 7 คน ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ
เฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นนักวิชาการด้าน
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เป็นที่ยอมรับทางด้านการศึกษา ได้ดังนี้

1) อดีตผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร

- 2) นักวิเคราะห์นโยบายกลุ่มแผนงานและแผนชำนาญการพิเศษ
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3) นักวิชาการศึกษชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 4) นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 5) นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่อง
สิรินธร
- 6) ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
- 7) นักวิชาการศึกษา กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฝ่ายการวัดและ
ประเมินผล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยโดยการศึกษาเอกสารและสรุปสาระที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการจัดทำสนทนากลุ่ม กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามที่กล่าวมาข้างต้น โดยใช้เครื่องมือการวิจัย 1 ชิ้น คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ภาคผนวก จ.) ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อการศึกษาหาความหมาย คุณสมบัติ บทบาทหน้าที่ สมรรถนะของครู ทั้งในสมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร และการใช้หลักสูตร สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล และสมรรถนะองค์รวม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และทำการวิเคราะห์สรุปข้อมูลตามประเด็นการศึกษาประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ จำนวน 7 ข้อ
2. สมรรถนะของครูที่จำเป็นต้องมี เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำนวน 3 ข้อ
3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน จำนวน 4 ข้อ
4. ข้อเสนอแนะ จำนวน 1 ข้อ

1.3 การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยตามลำดับขั้นตอนในการสร้าง“แบบสัมภาษณ์สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน” ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูล สภาพ ปัญหา ความต้องการ ความหมาย คุณสมบัติ สมรรถนะและบทบาทหน้าที่ ของครู ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล จากเอกสาร ตำรา พระราชบัญญัติการศึกษา อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2556 เตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน 2558 ของฝ่ายวิชาการปัญญาชน (2555) การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของอุดม เขยกิจวงศ์ (2551) วิทยานิพนธ์เรื่อง สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครพนม ของพูลทรัพย์ เตินเดือน (2553) เป็นต้น นำข้อสรุปที่ได้มาสร้างเป็นเครื่องมืองานวิจัย

2. สร้างแบบสัมภาษณ์จากข้อสรุปที่ได้ศึกษามา โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) ในประเด็น ความหมาย คุณสมบัติ บทบาทหน้าที่ และสมรรถนะของครูเมื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ทั้งในสมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล และสมรรถนะองค์รวม

3. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำและพิจารณาตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา รวมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ชัดเจน โดยนำแบบสำรวจปัญหาและความต้องการไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษาและการตั้งคำถาม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ (รายละเอียดในภาคผนวก ก.)

1. ผู้ทรงคุณวุฒิทางสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 คน

2. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษาอกระบบโรงเรียน 2 คน

3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิจัย 1 คน

4. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัดและประเมินผล 1 คน

1.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ที่พัฒนาขึ้น ได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน (ภาคผนวก ก.) เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item-objective congruence : IOC)

การให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ของ วรณี แกมเกต (2551) ที่กล่าวว่า IOC ควรมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังต่อไปนี้

+ 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตาม
วัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาตาม
วัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

จากนั้นนำผลคะแนนที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาข้อคำถามแล้ว มาเข้าสู่สูตร ของ Rovinelli
and Hambleton

$$IOC = \frac{\sum R}{n} \quad (\text{Rovinelli and Hambleton, 1977})$$

IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

n คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

จากการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใน
การก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ผลการตรวจเครื่องมือ (IOC) ซึ่งจากการวิเคราะห์ค่าดัชนี
ความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ พบว่า ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) มากกว่า
0.5 ทุกข้อคำถาม (ดังรายละเอียดตามภาคผนวก ง.) ซึ่งหมายความว่าข้อคำถามมีความ
สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สามารถนำไปใช้ได้ ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นมีทั้งหมด
15 ข้อ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้มีรายละเอียดการปรับข้อคำถามด้านการใช้ภาษา เช่น การ
วัดผลประเมินผล ให้ปรับเป็น การวัดและประเมินผล และการแก้ไขภาษาในประโยคคำถามให้
กระชับยิ่งขึ้นมีความชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามที่คุณวุฒิแนะนำ

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาแล้วมาตรวจทานแก้ไขปรับปรุงเพื่อสร้าง
แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

1.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวิเคราะห์เอกสาร ตามเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมนำความรู้ที่ได้มาสรุปเป็นข้อมูลเบื้องต้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย สรุปเป็นประเด็นในแบบวิเคราะห์เอกสาร

การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่ได้กำหนด โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เพื่อนัดหมายวันและเวลาในการสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยติดต่อฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือราชการ ขอความอนุเคราะห์ขอเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และส่งหนังสือขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง
3. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามกำหนดการ ดังต่อไปนี้

3.1 กลุ่มผู้บริหาร

- 1) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2556
- 2) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2556
- 3) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2556
- 4) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2556
- 5) ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2556

3.2 กลุ่มครู กศน.

- 1) อาจารย์ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2556
- 2) อาจารย์ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2556
- 3) อาจารย์ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2556
- 4) อาจารย์ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2556
- 5) อาจารย์ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2556

3.3 กลุ่มนักวิชาการ

- 1) อดีตผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556
- 2) นักวิเคราะห์นโยบายกลุ่มแผนงานและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2556
- 3) นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2556
- 4) นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2556
- 5) นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่อง สิรินคร เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2556
- 6) ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2556

7) นักวิชาการศึกษา กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฝ่ายการวัดและประเมินผล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2556

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปข้อมูล แล้วนำมานำเสนอในรูปแบบความเรียง

1.6 (ร่าง) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัยนำข้อมูลบทบาท คุณสมบัติ สมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะฯ ที่วิเคราะห์แล้วจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ มาพัฒนาจัดทำเป็นร่างแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและการนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

เป็นการพัฒนา(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ให้เป็นแนวทางฯฉบับสมบูรณ์ โดยใช้วิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2.1 การวิเคราะห์เอกสารและข้อมูล

แหล่งข้อมูล คือ ผลการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาหาสภาพ ปัญหา บทบาทหน้าที่และสมรรถนะของครู ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ทั้งสมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล และสมรรถนะองค์รวม

2.2 สนนทนากลุ่ม (Focus Group)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 8 คน (รายละเอียดในภาคผนวก ค.) โดยผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาครูอาเซียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเสริมสร้างการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ดังนี้

1. นักวิชาการ ผู้ที่ได้รับการยอมรับหรือเป็นที่รู้จักในด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาตลอดชีวิต ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ผู้บริหารและครู กศน. ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตลอดชีวิต ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(ร่าง)แนวทางการสนทนากลุ่ม (Discussion Guideline) เรื่องการพัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยใช้ผลจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการสนทนากลุ่ม

2.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มที่ห้องประชุม 407 ในวันพฤหัสบดีที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2556 เวลา 9.00-12.00 น. อาคารประชุมสุขอาชีวอำรุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อสรุปผลแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยมีขั้นตอนในการจัดการสนทนากลุ่มดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการจัดกลุ่มสนทนา การกำหนดหัวข้อประเด็นและแนวคำถามที่จะใช้ในการจัดกลุ่มสนทนาผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อประเด็นและแนวคำถามจากวัตถุประสงค์ในการ

วิจัยและผลสรุปการสัมภาษณ์ (ขั้นตอนที่ 1) ในการวิจัยออกมาเป็น(ร่าง)แนวทางฯ ตามประเด็นต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ

2. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ในสมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล และสมรรถนะองค์รวม โดยแบ่งเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

2.3 ข้อเสนอแนะสำหรับครู

2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน

2.5 ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชน

2. การเตรียมบุคลากรในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยได้เตรียมบุคลากรในการร่วมกันจัดกลุ่มสนทนา ดังนี้

2.1 ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนาในการจัดกลุ่มสนทนาด้วยตนเอง

2.2 ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note-taker) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่จดคำพูดในการสนทนา กลุ่มให้ได้มากที่สุด

2.3 เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป (Provider) คอยเอื้ออำนวยและให้ความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสนทนา โดยการบริการน้ำดื่ม อาหารว่าง บันทึกรูปถ่าย เปลี่ยนนเทป เป็นผู้ให้บริการทั่วไป

3. การเตรียมอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลในการจัดกลุ่มสนทนา ได้แก่ เทปบันทึกเสียง ดินสอ ปากกา ยางลบ กระดาษ ฯลฯ

3.1 สถานที่จัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยเลือกสถานที่ที่จัดกลุ่มสนทนาที่สะดวกสำหรับสมาชิกทุกคนในการจัดกลุ่มสนทนา คือ ห้องประชุม 407 ชั้น 4 อาคารประชุมสุขอาชีวอำรุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยใช้เวลาในการจัดกลุ่มสนทนา ประมาณ 3 ชั่วโมง ตั้งแต่ 09.00-12.00 น.

3.3 การกำหนดบุคคลที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม มีหลักเกณฑ์ในการเตรียมบุคคลที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ดังนี้ (รายละเอียดในภาคผนวก ค.)

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน
- 2) ครู กศน. จำนวน 3 คน
- 3) นักวิชาการ จำนวน 2 คน

โดยการสนทนากลุ่มจัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันพิจารณาร่างแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ว่ามีความเหมาะสมในทางปฏิบัติหรือไม่ ปรับเปลี่ยนให้เป็นที่ทิศทางที่เหมาะสม และข้อคิดเห็นและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาให้เป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์ ผลการวิจัย โดยมีประเด็นการพิจารณา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1: พิจารณาผลการวิจัย

1.1 ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

1.2. การนำแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีประเด็นสำหรับการพิจารณา ได้แก่ การปฏิบัติจริง ปัจจัยแห่งความสำเร็จและข้อจำกัด

1.3. ข้อคิดเห็นและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ประเด็นที่ 2: ประเมินผลแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ตามแบบประเมินแนวทาง

ประเด็นที่ 3: ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ (หากมี)

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามแนวทางที่ สุภาวงศ์ จันทวานิช (2551) และชาย โพธิ์สิตา (2550) เสนอไว้ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง มาวิเคราะห์สรุปด้วยเทคนิคตัดปะ (Scissor and Sort Technique) นำมาตีความข้อมูล และจัดหมวดหมู่

2. เปรียบเทียบข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง มาวิเคราะห์เนื้อหาด้านความจริง และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด เปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความชัดเจนในความคิดเห็นที่เป็นทัศนะ เป็นการกำหนดประเด็นความเห็นที่ได้แบ่งเป็นประเด็นย่อยๆ โดยไม่มีการปรับแต่งข้อมูล จากนั้นจำแนกประเด็นย่อยออกเป็นหมวดหมู่ตามหมวดคำถาม สำหรับข้อมูลที่ได้นอกเหนือจากคำถามก็แยกไว้อีกส่วนหนึ่ง นำผลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปของความเรียง

3. การสร้างข้อสรุป ผู้วิจัยดำเนินการเชื่อมข้อมูลที่ได้รับการเปรียบเทียบข้อมูลเข้าด้วยกัน และแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมในรูปของความเรียง โดยผู้วิจัยได้ตัดทอนข้อมูลให้เหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมาย พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็น

คำตอบชั่วคราวที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้ง และเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจะทำการยืนยันข้อสรุป เพื่อนำข้อสรุปไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

4. การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยใช้วิธีแบบอุปนัย คือ รวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในรูปของความเรียง ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อย มารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม ในลักษณะของบทสรุปหรือแบบแผนของกระบวนการทางความคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

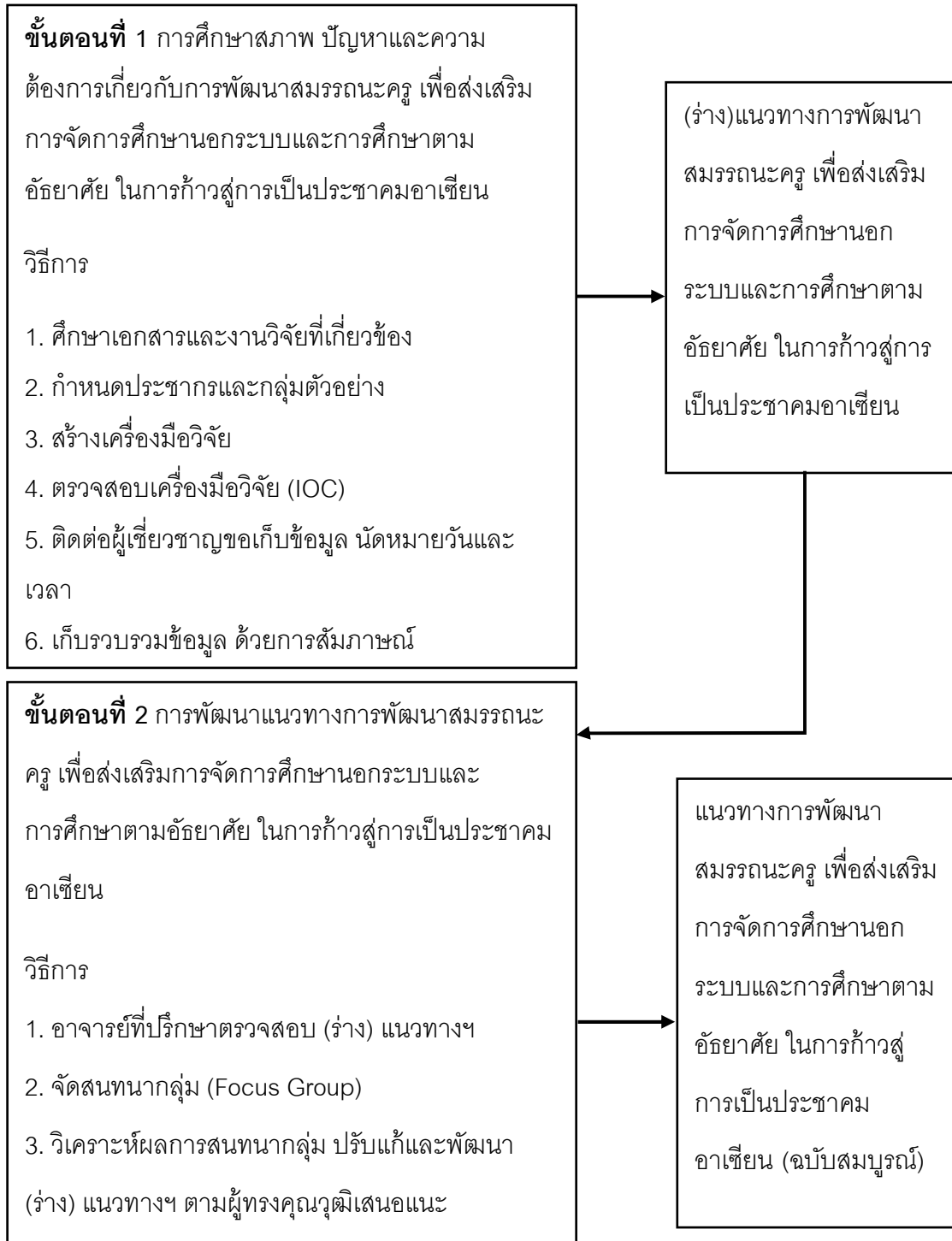
2.6 สรุปผล

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสรุปเพื่อนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

2.7 การจัดทำแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาและจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครู และนักวิชาการ มาใช้ประกอบการสนทนากลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยจะนำผลจากการสนทนากลุ่มมาสรุปผล เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

สรุปขั้นตอนการวิจัย

ภาพที่ 2 สรุปขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน” การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยที่มุ่งเพื่อศึกษาหาสภาพ ปัญหาและความต้องการ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในด้านการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผล และสมรรถนะของครุรวม โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการจัดสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยได้นำเสนอดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการด้านการศึกษา ในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ทั้งด้านการใช้หลักสูตร การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและสมรรถนะของครุรวม เพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นของผู้บริหาร

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร

สภาพปัจจุบันกศน.มีการกำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาจากส่วนกลาง ในการใช้หลักสูตรครูจะได้รับคู่มือการจัดการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่กศน.ระดับเขต สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาได้ โดยต้องสำรวจความต้องการของชุมชน เช่น ตามที่ รูปนรรธม ชุตติชัยวัฒน์กุล (สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “หลักสูตรท้องถิ่นที่กศน.เขตลาดพร้าวพัฒนาขึ้นคือ ภาษาอังกฤษเพื่อกลุ่มแม่บ้านจักสานกระเป๋ เนื่องจากในชุมชนมีกลุ่มแม่บ้านจักสานกระเป๋ กศน. จึงส่งครูเข้าไปสอนภาษาเพื่อส่งเสริมการขายกับชาวต่างชาติได้ เป็นต้น” ยิ่งไปกว่านั้นปัจจุบัน กศน.ได้มีการริเริ่มหลักสูตรภาษาอังกฤษ (English Program: EP) ตามที่ สำอางค์ สีताल (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) ได้กล่าวว่า “...ทาง กศน.เขตพระโขนง ถือได้ว่าเป็นกศน.ที่มีความพร้อม มีหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษเพื่อรองรับ อีกทั้งยังมีการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับภาคีเครือข่ายภาคเอกชน เพื่อที่จะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งจะเกิดผลดีกับทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่าย กศน.เองก็จะได้พัฒนาครู หลักสูตร และงานด้านสอน ส่วนภาคเอกชนก็จะได้คนที่มีคุณภาพมากขึ้น พนักงานภายในสถานประกอบการก็จะได้รับการเพิ่มเติมสมรรถนะอยู่ตลอด ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและเป็นผลดีต่อภาคเอกชนเอง”

ปัญหาที่พบคือ ครูยังมีความรู้ในระดับพื้นฐานทั่วไป แต่ยังไม่ถึงในระดับที่จะสอนหรือตอบข้อคำถามของผู้เรียนทั้งหมดได้ โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อาจมีผู้เรียนที่ชาวต่างชาติเข้ามาและการนำหลักสูตรไปใช้ขาดการประยุกต์ใช้และความเข้าใจที่เพียงพอ ดังที่ สรัญญา พันธุ์เสื่อ (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “... ครูต้องการให้มีการจัดอบรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและความมั่นใจ เช่น ด้านภาษา ที่จำเป็นต้องนำหลักสูตรไปใช้สอน แต่จะมีปัญหาด้านวิทยากร เพราะต้องมีค่าใช้จ่าย และปัญหาด้านงบประมาณ”

ความต้องการ คือ ต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเป็นปัจจุบันและสากลมากยิ่งขึ้น มีเปิดวิชาที่เน้นทักษะการนำไปใช้ได้จริงเพิ่มมากขึ้น สรัญญา พันธุ์เสื่อ (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “... จะมีผู้เรียนมาสอบถามเสมอถึงวิชาใหม่ๆ เพราะบางครั้งผู้เรียนก็เห็น

ว่ารายวิชาที่มีนั้นไม่น่าสนใจหรือไม่ตรงกับความต้องการของตนเอง แต่เพราะผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ครบตามหลักสูตร แต่ไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเนื้อหาหลักสูตรกันใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นมากขึ้น จนกระทั่งถึงระดับปัจเจกบุคคล แต่การที่จะเปิดหลักสูตรใดๆนั้นก็ต้องสรรหาครูผู้สอน หรือผู้เชี่ยวชาญมาฝึกอบรมครูเก่าของเราก่อน ดังนั้นจึงมีปัญหาเรื่องของงบประมาณเข้ามาด้วยเช่นกัน”

สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบัน กศน.มีการกำหนดหลักสูตรต่างๆมาจากส่วนกลาง แต่กศน.ระดับเขต สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาได้ โดยต้องสำรวจความต้องการของชุมชน ในการพัฒนาหลักสูตรมีการใช้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะสถานประกอบการธุรกิจ ปัญหาที่พบคือ ครูยังมีความรู้ในระดับพื้นฐานทั่วไป ต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในด้านปฏิบัติ ความต้องการ คือ ต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเป็นปัจจุบันและสากลมากยิ่งขึ้น มีเปิดวิชาที่เน้นทักษะการนำไปใช้ได้จริงเพิ่มมากขึ้น

2) การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน ครูจะทำการเขียนแผนการสอนในช่วงปิดภาคการศึกษาหลังจากการวัดประเมินผลเรียบร้อยแล้วเสร็จสิ้น โดยสื่อการสอนที่ใช้โดยส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่ส่งมาจากส่วนกลาง และสื่อที่ทางศูนย์ กศน.เขต ที่สังกัดได้จัดซื้อสำเร็จรูปมาให้ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ แบบฝึกหัด รูปภาพต่างๆ VCD DVD เป็นต้น เช่น กศน.เขตพระโขนง ตามที่ สำอางค์ สีताल (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ทาง กศน.เขตพระโขนงให้ความสำคัญกับสื่อการสอนมาก โดยทางศูนย์ได้มีการจัดทำสื่อด้วยตัวเอง ทั้งแบบฝึกหัดและสื่อที่ใช้ในห้องเรียน ครูจะทำร่วมกันและสามารถผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันใช้ และในด้านเทคนิคการสอนที่ใช้จะขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียน และความถนัดของครูแต่ละคน แต่เน้นให้มีการบูรณาการกันระหว่างวิชา เพราะเวลาพบบกลุ่มน้อย จึงต้องพยายามใส่เรื่องต่างๆเข้าไปให้ได้มากที่สุด การบูรณาการก็จะช่วยให้การสอนสามารถรวบรวมได้มากขึ้น” สอดคล้องกับ ฐปนรรักษ์ ชุตติชัยวัฒน์กุล (สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “ทางกศน.เขตลาดพร้าว ก็พยายามใช้เทคนิคการสอนที่น่าสนใจและบูรณาการให้ได้มากที่สุด

เช่นการจัดนิทรรศการ กศน.ลาดพร้าวเคยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับอาเซียน โดยให้ผู้เรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรม เป็นเทคนิคการสอนที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนใจมากยิ่งขึ้น เพราะไม่ใช่การนั่งเรียนภายในห้องเรียน มีทั้งการเสนอโครงงานบูรณาการกับวิชาอื่นๆโดยต้องมีเรื่องของอาเซียนเชื่อมโยง และมีกิจกรรมต่างๆเช่น การแต่งกายนานาชาติในชุดอาเซียน ซึ่งผู้เรียนต้องไปศึกษาวัฒนธรรม การแต่งกายของแต่ละประเทศเพื่อจะแต่งกายมาในงานเป็นต้น”

ปัญหาที่พบ คือ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ความพร้อมของสถานที่บางครั้งทำให้ครูมีข้อจำกัดในการนำสื่อการสอนไปใช้งานให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งการพบกลุ่มกับผู้เรียนมีระยะเวลาที่สั้น ทำให้เป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่ง ดังที่ รัฐเขต เข้มหวาน (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “ระยะเวลาในการพบกลุ่มกับนักศึกษาเป็นปัญหาอย่างหนึ่ง เพราะเป็นเวลาที่น้อยมากเมื่อเทียบกับเรื่องที่ต้องสอน ตลอดจนการพบกลุ่มสถานที่ก็จะแตกต่างกันไปตามกลุ่มผู้เรียนในศูนย์บริการในท้องที่ ทำให้เป็นปัญหาในการออกแบบการจัดการเรียนรู้อัน ซึ่งครูต้องมีวิธีในการประยุกต์ ยืดหยุ่น ให้ได้ อีกทั้งสื่อการเรียนบางอย่างมีจำนวนเยอะ แต่ยังไม่เต็มที่ใช้ เพราะมีเวลาน้อย”

ความต้องการ คือ การสนับสนุนงบประมาณ เพื่อผลิตสื่อการสอนที่หลากหลายรูปแบบ และใช้ได้จริงกับบริบท เพียงพอต่อความต้องการ ดึงดูดความสนใจจากผู้เรียนได้ ช่วยอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น และการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสอนวิธีใหม่ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของตนเอง ตามที่สร้อยัญญา พันธุ์เสื่อ (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...หากได้งบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ ก็สามารถจะผลิตสื่อการสอนได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสื่อวีดิทัศน์ ซึ่งคิดว่าเป็นสื่อที่ดีมาก เพราะมาทั้งรูปและเสียง อีกทั้งผู้เรียนยังให้ความสนใจเป็นอย่างดี ซึ่งหากครูไม่สามารถผลิตได้เองก็สามารถจัดซื้อจัดหาหรือจ้างคนให้มาออกแบบทำให้ได้”

สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อัน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สรุปได้ว่า ครูมีการเขียนแผนการสอนออกแบบการจัดการเรียนรู้ออกก่อนการสอนทุกครั้ง โดยกำหนดสื่อการสอน วิธีการและเทคนิคที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้อันแต่ละครั้ง แต่ในทางปฏิบัติการจัดกิจกรรมยังไม่มีหลากหลายเนื่องด้วย

ความจำกัดของสถานที่และสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ ซึ่งครูต้องมีวิธีในการประยุกต์ ยืดหยุ่นให้ได้ โดยความต้องการเพิ่มเติมคือ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการผลิตสื่อและจัดหาสื่อ และการจัดฝึกอบรมให้แก่ครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาเทคนิคการสอน วิธีการคิดใหม่ๆให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง

3) ด้านการวัดและประเมินผล

สภาพการวัดและประเมินผลในปัจจุบัน มีทั้งการใช้วิธีการวัดในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งตัวชี้วัดต่าง ๆ นั้นส่วนกลางได้มีการกำหนดมาให้ โดยเฉพาะการวัดปลายภาคต้องใช้ข้อสอบจากส่วนกลาง ดังที่ สุปนรรักษ์ ชูติชัยวิวัฒน์กุล (สัมภาษณ์ 7 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “เครื่องมือการประเมินผลจะมาจากส่วนกลาง เป็นข้อสอบเป็นแบบปรนัยโดยพื้นฐาน ส่วนครูผู้สอนจะสามารถมีส่วนร่วมในการทำการวัดและประเมินผลได้ โดยการวัดในห้องเรียนและการวัดหลังเรียนในแต่ละครั้งที่พบกลุ่ม และวัดจากงานที่มอบหมาย อาทิ การบ้าน รายงาน” เป็นต้น

ปัญหาที่พบ คือ การวัดและการประเมินผลยังไม่มีหลากหลาย เพราะตัวชี้วัดต่าง ๆ ต้องมาจากส่วนกลาง เป็นข้อสอบเดียวกันหมดทั้งประเทศ ข้อสอบบางครั้งก็ไม่ตรงกับที่ครูสอนในการวัดย่อยครูในบางภาคส่วนยังยึดติดกับวิธีการวัดและประเมินผลแบบเดิมๆ ไม่มีการวัดด้วยวิธีการใหม่ๆ

ความต้องการ คือ การวัดและการประเมินผลที่มีความหลากหลาย มีเกณฑ์ที่เหมาะสมและสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้ ครูสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลภายในชั้นเรียนของตนเองได้ด้วยวิธีที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ดังที่ สรัญญา พันธุ์เสื่อ (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “อยากให้ครูได้รับการพัฒนาทักษะด้านการวัดและประเมินผล ให้มีวิธีการที่หลากหลาย ไม่อยากให้ใช้การวัดด้วยข้อสอบเลือกตอบ ก. ข. ค. เพียงอย่างเดียว โดยอาจวัดด้วยผลการเข้าร่วมกิจกรรม การคิดวิเคราะห์แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เรียน เป็นต้น”

สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในด้านการวัดและประเมินผล ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สรุปได้ว่า ลักษณะการวัดและประเมินผลของครูจะมีการกำหนดตัวชี้วัดมาจากส่วนกลาง และมีข้อสอบมาจากส่วนกลาง สำหรับการประเมินคะแนนเก็บและคะแนนการเข้าร่วมกิจกรรมครู

สามารถทำได้ด้วยตนเองด้วยวิธีการต่างๆ แต่การวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัดที่ได้กำหนดมาให้ ซึ่งครูควรได้รับการพัฒนาเทคนิคการวัดและประเมินผลที่หลากหลายขึ้น สามารถสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้

4) ด้านสมรรถนะของครุรวม

จากการศึกษาสภาพ พบว่า ครูผู้สอนมีทั้งยังจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีไปจนถึงในระดับที่สูงขึ้น แต่จบมาจากหลากหลายสาขาวิชา ไม่ได้เฉพาะสาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพียงอย่างเดียว มีความชำนาญในการสอนพอสมควร เนื่องจากต้องผ่านระบบการคัดเลือกครู ซึ่งได้มีการพัฒนาครูในด้านนี้เพิ่มเติม เช่น การส่งครูไปเรียนต่อในสาขาที่ถูกต้องตามวิชาชีพ ดังที่ สำอางค์ สีताल (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) ได้กล่าวไว้ว่า “ปัจจุบันครูที่เรียนมาไม่ตรงสายงาน หรือมีความต้องการที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม ก็จะถูกส่งให้ไปเรียนเพิ่มเติม ซึ่ง กศน.กทม. จะเป็นผู้ดูแลสนับสนุน ซึ่งในการที่เตรียมเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนก็ได้มีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของครู เช่น การส่งเรียนหลักสูตรนานาชาติที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง หรือคอร์สเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการทำงานระยะสั้น เป็นต้น” สำหรับสมรรถนะอื่นๆนอกเหนือจากการสอนของครูในสภาพปัจจุบัน คือ การเป็นผู้อำนวยความสะดวก ดังที่ รัฐเขต เข้มหวาน (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “นอกเหนือจากครูผู้สอนจะทำหน้าที่สอนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน เพราะผู้เรียนมีความต้องการหลากหลาย ครูจึงเป็นผู้ต้องจัดอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน เป็นผู้เชื่อมโยงให้ผู้เรียนเข้าถึงสิ่งที่ผู้เรียนต้องการหรือสนใจอยากจะรู้”

ปัญหาที่พบ ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน สมรรถนะของครูโดยรวมในปัจจุบันยังไม่เพียงพอในการรองรับที่จะจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนที่จะมีความหลากหลายทั้งภาษา เชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อได้ อันเนื่องมาจากความรู้และทักษะต่างๆที่ยังมีไม่มากพอ เช่น ภาษาในระดับการสื่อสาร เทคโนโลยี เป็นต้น

ความต้องการ คือ ต้องการให้ครูพัฒนาบทบาทในด้านอื่นๆเพิ่มเติม เช่น ทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะการเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะแนว ทั้งแนะแนวการปรับตัวทางสังคมและแนะแนวอาชีพ เพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อทำหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งต่อผู้เรียนเดิมที่

เป็นคนไทย ตลอดจนผู้เรียนเข้าใหม่ในอนาคตที่เป็นได้ทั้งคนไทยและคนต่างประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน ตามที่สร้อยญา พันธุ์เสือ (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ครูต้องเป็นเหมือน พ่อ แม่ เพื่อน ที่คอยดูแล สังเกต ให้คำปรึกษา พุดคุยกันเหมือนเพื่อนที่คอยแนะนำช่วยเหลือให้ปรับตัวได้” อีกทั้งต้องมีทักษะการคิดเป็น รัฐเขต เข็มมหาวัน (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “ครูต้องมีทักษะการคิดเป็น เพราะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ครูต้องสามารถคิดประยุกต์ คิดสร้างสรรค์ ในการเลือกใช้สิ่งต่างๆรอบตัวให้เป็นประโยชน์ในการสอน สามารถแก้ไขจุดอ่อนของสภาพแวดล้อมที่ใช้ในการสอนได้ บางครั้งครูอาจเตรียมการสอนมาแบบหนึ่ง แต่ด้วยบริบทสภาพแวดล้อมต่างๆครูก็ควรจะสามารถคิดปรับแก้ไขสถานการณ์ให้เหมาะสมได้ อีกทั้งต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของอาเซียนอย่างครอบคลุม ตระหนักและวิเคราะห์ได้ถึงผลกระทบทั้งด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดี และการปรับตัวเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานเมื่อเข้าสู่ยุคของประชาคมอาเซียนได้”

สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในด้านสมรรถนะองค์รวม ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สรุปได้ว่าปัจจุบันครูได้มีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) และมีทักษะภาษาอังกฤษพอสมควรเนื่องจากได้รับการอบรมเพิ่มเติม แต่ยังไม่มีความเพียงพอ ยังคงต้องพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ และต้องการให้ครูพัฒนาบทบาทในด้านอื่นๆเพิ่มเติม เช่น ทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะการเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะแนว ทั้งแนะแนวการปรับตัวทางสังคมและแนะแนวอาชีพ เพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน และมีความตระหนักในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2. ความคิดเห็นของครู

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร

สภาพปัจจุบัน ครูไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากนัก มีบทบาทเป็นเพียงผู้ใช้ มีการกำหนดหลักสูตรต่างๆมาจากส่วนกลาง โดยรายละเอียดกันตพัฒน์ พุทธิเทศน์ (สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2556) ได้ให้รายละเอียดไว้ คือ “...สาระการเรียนรู้มี 5 สาระ คือ 1) สาระทักษะการเรียนรู้ 2) สาระความรู้พื้นฐาน 3) สาระการประกอบอาชีพ 4) สาระทักษะการดำเนินชีวิต 5) สาระการพัฒนาสังคม หน่วยกิตใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต โดยแยกเป็นแต่ละระดับ

คือ ระดับประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต” ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเข้าสู่อาเซียน นิยม โพธิ์ทอง (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...มีวิชาอาเซียนศึกษาเป็นวิชาเลือก และมีวิชากรุงเทพศึกษาเพิ่มเติมเข้ามาเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเข้าใจกรุงเทพอย่างลึกซึ้งด้วย และมีการปรับหลักสูตรให้หลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน” นอกจากนี้ก็มีหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ (English Program: EP) ตามที่ กันตพัฒน์ พุทธิเทศน์ (สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “ได้มีการเปิดหลักสูตรภาษาอังกฤษแล้ว แต่ไม่ได้มีเปิดสอนทุกเขต โดยหลักสูตรภาษาอังกฤษมีผู้สอนเป็นชาวต่างชาติ แต่ครูจะไม่ใช้ชาวตะวันตก จะเป็นครูต่างชาติ เช่น อินเดีย ฟิลิปปินส์ มากกว่า เนื่องจากว่าจะมีค่าแรงที่ถูกกว่า”

ปัญหาที่พบ คือ ครูไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเท่าที่ควร แต่เป็นเพียงผู้นำหลักสูตรมาใช้จัดการเรียนการสอน ทำให้ไม่ตรงกับความต้องการ บางคนอาจไม่สามารถประยุกต์หลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากทักษะของแต่ละบุคคล การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นครูสามารถทำได้ แต่ด้วยภาระงานต่างๆ ทำให้ไม่ได้รับการพัฒนาเพียงพอ

ความต้องการ คือ มีการปรับเนื้อหาหลักสูตรกันใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตผู้เรียนมากขึ้น เน้นเนื้อหาเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญในการนำไปใช้ได้จริง และบูรณาการเนื้อหาระหว่างวิชาให้มากยิ่งขึ้น ดังที่ อรวรรณ อนันตเสนา (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นวัยทำงาน เขาจะเรียนหรือสนใจเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตัวเอง นำไปปรับใช้ได้ในชีวิตของเขา บางเรื่องในหลักสูตรก็มีความยากเกินไปจนไม่เหมาะกับผู้เรียนในบางกลุ่ม เนื้อหาที่เรียนต้องไม่ซ้ำซ้อนในแต่ละระดับชั้นและมีความเหมาะสมในแต่ละช่วงชั้น” นอกจากนี้มีความต้องการให้มีการจัดอบรมหรือประชาสัมพันธ์อย่างละเอียดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่เพื่อความเข้าใจในการนำไปใช้จริง จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์เพื่อให้สามารถเข้าศึกษาได้ง่ายขึ้น

สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ตามความคิดเห็นของครู สรุปได้ว่า ครูจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ใช้หลักสูตรในกรณีที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครูจะมีบทบาทในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรร่วมด้วยในกรณีที่เป็นหลักสูตรท้องถิ่น จัดเพื่อภายในเขตพื้นที่ของตน มีความต้องการให้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปรับเนื้อหาหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตผู้เรียนมากขึ้น เน้นเนื้อหาเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญในการนำไปใช้ได้จริง และมีการบูรณาการเนื้อหาระหว่างวิชาให้มากยิ่งขึ้น เนื้อหาที่เรียนต้องไม่ซ้ำซ้อนในแต่ละระดับชั้นและมีความเหมาะสมในแต่ละช่วงชั้น

2) การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน ครูผู้สอนมีการวางแผนการสอนที่ชัดเจนว่าจะเลือกใช้สื่อใดบ้างในการสอน ใช้เทคนิคใดบ้างในการพบกลุ่ม ดังที่ อรวรรณ อนันตเสนา (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) “เนื่องจากเวลาการพบกลุ่มกับผู้เรียนนั้นสั้นมาก ทำให้ครูต้องเตรียมตัวมาเป็นอย่างดี เพื่อให้เวลาพบกลุ่มนั้นอัดแน่นด้วยคุณภาพ บูรณาการวิชารวมๆกัน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านทางสื่อต่างๆด้วยตัวเองได้ด้วย เช่น การตอบคำถามในห้องเรียน อนุญาตให้ใช้อินเทอร์เน็ตในห้องเรียนผ่านโทรศัพท์มือถือได้ เพื่อการค้นหาข้อมูลในการตอบคำถาม เป็นต้น” ในด้านของสื่อการเรียนการสอน นิยม โพธิ์ทอง (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) ได้ให้ความเห็นว่า “...ปัจจุบันทางกศน. มีแบบฝึกหัดทุกวิชาแจกให้แก่ผู้เรียน เป็นเทคนิคการให้การบ้าน โดยให้ผู้เรียนเขียนมาส่ง ทயอยเรื่อย ๆ มีการตรวจสอบทุก 2 สัปดาห์ เพราะผู้เรียนมีเวลาพบกลุ่มน้อย จึงต้องให้ผู้เรียนมีการศึกษาด้วยตนเองควบคู่ไปด้วย...การให้ทำแบบฝึกหัดหรือไปดูงานแล้วจดบันทึกมาส่งจึงเป็นอีกทางเลือก” ส่วน กันตพัฒน์ พุทธเทศน์ (สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2556) ได้ให้ข้อมูลว่า “ปัจจุบันครูมีการเตรียมการสอน เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเน้นเนื้อหาบูรณาการ สื่อมีงบประมาณให้จัดซื้อจัดหาได้พอสมควร การสอนส่วนใหญ่จะใช้เทคนิคการกระตุ้นผู้เรียน โดยส่วนใหญ่จะเป็นงานกลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนแล้วให้ผู้เรียนกลับไปศึกษาในเรื่องต่างๆ แล้วให้นำมานำเสนอหน้าชั้นเรียน วนๆกันไปทีละกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง และทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น”

ปัญหาที่พบคือ พบว่าสื่อการสอนไม่มีความหลากหลาย มักเป็นสื่อการเรียนรู้เดิมที่มีมานานแล้ว ไม่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเท่าที่ควร ครูยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีต่างๆเข้ามาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสอนผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากทั้งตัวครูเองที่ยังขาดทักษะด้าน ICT และด้านข้อจำกัดของสถานที่และงบประมาณ ดังที่ เกียรติศักดิ์ ไชยฉิม (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “สื่อการสอนส่วนใหญ่จะเป็นสื่อมาจากส่วนกลาง หรือทางเขตจัดซื้อสำเร็จรูปมา

ทำให้มีสื่อเพียงไม่กี่ชนิด อาทิ หนังสือ ใบงาน แบบฝึกหัด และเทปเพลง เป็นต้น ซึ่งสภาพก็จะมี ความแตกต่างไป บางอย่างก็เก่าล้าสมัยไปแล้ว”

ความต้องการ คือ สื่อการสอนที่ตรงกับความต้องการ และการจัดฝึกอบรมเพื่อให้ครูมี ความรู้ใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น เช่น จัดประชุม ระดมสมองเพื่อช่วยกันบูรณาการวิชาต่างๆ หรือการฝึกอบรมเทคนิคการสอนใหม่ๆ เพื่อนำไปปรับ ใช้ให้เหมาะสมตรงกับสภาพบริบทของพื้นที่

สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตาม ความคิดเห็นของครู สรุปได้ว่า ครูผู้สอนมีการวางแผนการสอนที่ดีก่อนการเข้าสอน มีการใช้สื่อการ สอนและเทคนิคการสอนที่มีความหลากหลายในระดับหนึ่ง แต่ยังคงควรมีการพัฒนาให้มีความ หลากหลาย ทันสมัย และมีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ มีการจัด ฝึกอบรมเพื่อให้ครูมีความรู้ใหม่ๆ มาประยุกต์หรือเป็นกรณีตัวอย่างใช้ในการออกแบบการจัด กระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

3) ด้านการวัดและประเมินผล

สภาพปัจจุบัน ครูต้องใช้วิธีการวัดและประเมินผลตามตัวชี้วัดที่ส่วนกลางกำหนดมาให้ โดยเฉพาะตอนปลายภาคที่ครูไม่สามารถจะปรับเปลี่ยนได้ เนื่องจากต้องเป็นข้อสอบส่วนกลาง เหมือนกันทั้งประเทศ ส่วนการวัดย่อยในชั้นเรียน ครูสามารถใช้การวัดที่หลากหลายมากขึ้นได้ แต่ ต้องอิงตามมาตรฐานตัวชี้วัด

ปัญหาที่พบ คือ ครูในบางส่วนยังมีการใช้การวัดและประเมินผลด้วยวิธีการเดิม ส่วนใหญ่ ใช้วิธีการวัดและประเมินผลจากแบบฝึกหัดและการใช้แบบทดสอบเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถ ประเมินผลได้อย่างครอบคลุมทุกด้าน ไม่สามารถวัดความสามารถที่แท้จริงตามลักษณะความเป็น จริงของผู้เรียนได้

ความต้องการ คือ มีความต้องการเรียนรู้วิธีการวัดและการประเมินผลที่มีความ หลากหลาย ที่จะช่วยสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้ ครูสามารถออกแบบการวัด และประเมินผลภายในชั้นเรียนของตัวเองได้ด้วยวิธีที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น มีเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ จะประเมินผลแบบบูรณาการและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน เช่น การวัดและประเมินผล

ผ่านทางเทคโนโลยีระบบอินเทอร์เน็ตต่างๆ ดังที่ อรวรรณ อนันตเสนา (สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) ได้ยกตัวอย่างการวัดประเมินผลรูปแบบใหม่ที่ได้เริ่มใช้ว่า “...การส่งงานผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเป็นการเขียนแบบฝึกหัดหรือรายงานทุกครั้ง เพราะปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้มากมาย เช่น การใช้กล้องในโทรศัพท์มือถือ โดยมีวิธีให้แบ่งกลุ่มผู้เรียน แล้วให้ศึกษาค้นคว้าตามบทเรียนที่ต้องการ จากนั้นให้ผู้เรียนนำมาถ่ายทอดเป็นบทบาทสมมุติ หรือ การนำเสนอรูปแบบต่างๆ โดยใช้โทรศัพท์มือถือถ่ายวิดีโอแล้วส่งมาให้ครูผู้สอน ครูผู้สอนก็จะสามารถประเมินได้ว่าผู้เรียนในกลุ่มนั้นมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่มมากแค่ไหน และได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ให้ศึกษาถูกต้องหรือไม่ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนไม่รู้สึกจำเจ มีรูปแบบงานที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถส่งต่อให้กับผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ ที่ร่วมชั้นเดียวกันให้ได้ศึกษาด้วยได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นครูผู้สอนต้องสำรวจผู้เรียนก่อนด้วยว่ามีความพร้อมด้านอุปกรณ์หรือไม่ และจะสามารถทำการประเมินด้วยวิธีการเหล่านี้ได้หรือไม่”

สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในด้านการวัดและประเมินผล ตามความคิดเห็นของครูสรุปได้ว่า ครูต้องใช้วิธีการวัดและประเมินผลตามตัวชี้วัดที่ส่วนกลางกำหนดมาให้ มีเพียงการวัดย่อยหรือการวัดในห้องเรียนและการส่งงานที่ครูสามารถประยุกต์ให้เข้ากับผู้เรียนได้ แต่ครูบางส่วนยังมีการใช้การวัดและประเมินผลส่วนใหญ่แบบเดิมๆ เช่น จากแบบฝึกหัด การใช้แบบทดสอบรายงาน เท่านั้น ซึ่งไม่ได้สะท้อนความสามารถหรือความเข้าใจที่ลึกซึ้งของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ครูจึงมีความต้องการเรียนรู้วิธีการวัดและการประเมินผลที่มีความหลากหลาย ที่จะช่วยสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้

4) ด้านสมรรถนะองค์รวม

สภาพด้านสมรรถนะองค์รวม พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของในการทำงานพอสมควร อันเนื่องมาจากการได้เข้ารับการฝึกอบรมและการพัฒนาตนเอง ในเชิงความรู้เพียงพอแต่ในเชิงปฏิบัติต้องได้รับการพัฒนาต่ออีกมากขึ้น ด้วยตัวของครูเอง จากประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งครูผู้สอนจบการศึกษาจากสาขาวิชาที่หลากหลาย ตามที่ เกียรติศักดิ์ ไชยฉิม (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ครูผู้สอนแต่ละคนจบมาจากหลากหลายสาขาวิชา บางคนไม่ได้จบด้านวิชาชีพครูมา ทำให้ตอนเริ่มปฏิบัติงานด้านการสอนในช่วงแรกก็จะ

มีตื่นเต้นบ้าง ไม่เข้าใจวิธีและหลักการบ้าง ขาดเทคนิคที่หลากหลาย จึงต้องค่อยๆปรับตัวพัฒนาตนเอง เรียนรู้จากประสบการณ์ และให้ครูผู้ใหญ่นำ

ปัญหาที่พบ คือ ครูผู้สอนบางคนไม่มีวุฒิการศึกษาด้านวิชาชีพครูมาโดยตรง ทำให้ประสิทธิภาพในการประกอบวิชาชีพมีประสิทธิภาพผู้ครูที่จบมาโดยตรงไม่ได้ เพราะจะมีความเข้าใจในวิชาชีพและมีเทคนิคต่างๆที่จะมาช่วยส่งเสริมการสอนมากกว่า และปัญหาด้านความต้องการภาษาอังกฤษ ตามที่ กันตพัฒน์ พุทธิเทศน์ (สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2556) “...เนื่องจากต้องเตรียมตัวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ทักษะที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ภาษาเพื่อการสื่อสาร ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน ซึ่งครูมีความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมอีกมาก เพื่อที่จะใช้สื่อสารกับผู้เรียนที่เป็นต่างชาติเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน แต่ครูก็ยังไม่ได้รับโอกาสและการฝึกอบรมที่เพียงพอและทั่วถึง เช่น โครงการที่ส่งครูไปอบรมที่ประเทศอังกฤษ 3 สัปดาห์ โครงการนี้ดี แต่ครูก็ไม่สามารถไปเรียนได้ทุกคน เนื่องจากจำกัดจำนวนคนไปและยังต้องออกค่าใช้จ่ายร่วมกับภาครัฐคนละครึ่ง”

ความต้องการ คือ มีความต้องการพัฒนาทักษะและความรู้เพิ่มเติม เพื่อเข้าสู่การเป็นครูในยุคประชาคมอาเซียน เช่น ทักษะด้านภาษา ด้านเทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการปรับตัวอยู่บนความหลากหลาย เป็นต้น ดังที่ ปริญญาอักษร คุรุชัชอน (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “ครูต้องมีบทบาทและภาระงานที่หนักขึ้น เมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เนื่องจากจะมีความหลากหลายเกิดขึ้นในห้องเรียนมากกว่าเดิมที่เป็นอยู่ ครูจึงต้องมีศิลปะในการสอนและการทำให้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายอยู่ร่วมกันได้”

สภาพ ปัญหา และความต้องการ ในด้านสมรรถนะองค์รวม ตามความคิดเห็นของครู สรุปได้ว่าครูโดยส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานพอสมควร อันเนื่องมาจากการได้เข้ารับการฝึกอบรมและการพัฒนาตนเอง แต่ในทางปฏิบัติยังคงต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะที่จะมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เช่น ทักษะด้านภาษา ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน ด้านการใช้เทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้นำ และทักษะการปรับตัวอยู่บนความหลากหลาย เป็นต้น

3. ความคิดเห็นของนักวิชาการด้านการศึกษา

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร

ตามความคิดเห็นของนักวิชาการด้านการศึกษา เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรควรมีการปรับหลักสูตรให้มีความเป็นปัจจุบันและมาตรฐานสากล ตามที่ สุนิตย์ ชูใจ (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2556) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ด้านการพัฒนาหลักสูตรควรเน้นด้านภาษาและการคำนวณ ปรับปรุงให้มีความเป็นปัจจุบันและสากล ตอบสนองความต้องการในชีวิตของผู้เรียนได้ เรียนเน้นแบบปฏิบัติจริง เป็นการสร้างการเรียนรู้แบบธรรมชาติ ควรตรวจดูเสมอและแยกแยะว่าอะไรที่ควรคงไว้ตามหลักสูตรเดิม และอะไรที่ควรบูรณาการกันหรือปรับปรุงให้มีความทันสมัยมากขึ้น” ครูควรนำหลักสูตรไปใช้โดยไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ในความเป็นไทย แต่ควรเป็นการผสมผสานสิ่งใหม่และสิ่งเก่าเข้าด้วยกัน เน้นหลักสูตรด้านทักษะและการนำไปใช้ให้มากขึ้น ตามที่ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ (สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556) เสนอความคิดเห็นไว้ว่า “การทำหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีการกำหนดว่าควรจะให้เรียนในระดับไหน มีขอบเขตที่ชัดเจนอย่าจัดซ้ำกันในแต่ละระดับ หรือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่น ควรคำนึงถึงความสะดวก การเข้าถึงได้ เรียนเมื่อไรก็ได้ และเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น สามารถส่งเสริมเรื่องในชีวิตประจำวันหรือการทำงานได้ ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ไปจนถึงระดับปัจเจกบุคคล” นอกจากนี้ พรรณทิพา ชินชัชวาล (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2556) ได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคภาษาอังกฤษไว้ว่า “โครงการอิงลิชโปรแกรม (English Program : EP) ซึ่งผู้ที่มาเรียน กคน. จะต้องเรียนเนื้อหาเป็นภาษาอังกฤษ เพราะจะแปลหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของการศึกษานอกระบบ ให้เป็นรูปแบบภาษาอังกฤษทั้งหมด ยกเว้น วิชาภาษาไทย รวมถึงการรับสมัคร ครูต่างชาติ จังหวัดละ 1 คน มาสอนนักเรียน กคน. ด้วย และยังมีเป้าหมายเปิดห้องเรียนละ 1 จังหวัด ให้เป็นห้องเรียนอิงลิชโปรแกรม คือเรียนกับครูต่างชาติโดยตรง และมีครูคนไทยอีก 1 คน เป็นครูประจำชั้น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558”

ส่วนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่มีหลักสูตร แต่ก็ควรได้รับการสนับสนุน ดูแลอยู่เสมอ ดังที่ วิเชียรโชติ โสอุบล (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2556) กล่าวว่า “... ทั้งแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนในรูปแบบต่างๆตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ควรได้รับการดูแลและ

สนับสนุนเสมอ เพราะแท้จริงแล้วการศึกษาตามอัธยาศัยคือการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด ดังนั้นหากคนในพื้นที่นั้นๆต้องการหรือมีความสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องใด ก็ควรจัดหาให้แก่คนนั้นๆ”

สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรควรปรับหลักสูตรให้มีความเป็นปัจจุบันและสากล ส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่นที่จะตอบสนองความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น ครูควรนำหลักสูตรไปใช้ให้ถูกต้อง ศึกษาก่อนการใช้และปรับให้เหมาะสมตามบริบทในพื้นที่นั้นๆ และปัจจุบันได้มีการเปิดหลักสูตรการศึกษาจากระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งจะมีความสำคัญทั้งต่อคนไทยที่ต้องการศึกษาและมีศักยภาพและความพร้อม ต้องการพัฒนาตนเองในด้านภาษาจะได้เรียนภาษาอังกฤษอย่างเต็มที่และจะเป็นประโยชน์ต่อชาวต่างชาติที่ต้องการจะเข้าศึกษาด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงควรพัฒนาครูผู้สอนชาวต่างชาติให้เข้าใจถึงการสอนผู้ใหญ่และวัฒนธรรมของไทยเพื่อความเข้าใจในบริบทรวมทั้งครูไทยที่เป็นผู้ประสานงานในชั้นเรียน ตลอดจนแม้การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่มีหลักสูตร แต่มีความต้องการได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมในการพัฒนาจัดหาสิ่งใหม่ๆ อยู่โดยตลอดเช่นเดียวกันเพื่อให้แหล่งการเรียนรู้มีความเป็นปัจจุบันและสากลมากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้แก่กลุ่มผู้สนใจขยายโอกาสกว้างมากยิ่งขึ้น

2) การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

ตามความคิดเห็นของนักวิชาการด้านการศึกษา เห็นว่า ในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรปรับให้มีการใช้สื่อที่หลากหลายขึ้น ควรเป็นสื่อที่ทุกคนสามารถใช้ได้ และการใช้แหล่งการเรียนรู้ให้เป็นประโยชน์ ตามที่ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ (สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556) “ปัจจุบันครูจัดการเรียนการสอนได้น้อยรูปแบบ เนื่องจากครูถูกบังคับด้วยสื่อ จึงควรมีการใช้แหล่งการเรียนรู้ให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น เชื่อว่าแหล่งการเรียนรู้เป็นสื่อการสอนที่ดีที่สุดและหากผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองได้ ก็ควรมีจัดชุดหนังสือ และมี CD หรือ DVD ประกอบคล้ายกับของการศึกษาทางไกล ซึ่งการนำไปใช้ในบริบทนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา” อีกทั้งนักวิชาการด้านการศึกษายังคิดว่าครูน่าจะได้รับการเตรียมความพร้อมและพัฒนาในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้มาพอสมควรแล้ว แต่ขึ้นอยู่กับการขับเคลื่อนและการนำไปประยุกต์ใช้ว่าจะสามารถทำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้มากเท่าใดมากกว่า ควร

เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สุนิตย์ ชูใจ (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2556) “ตอนนี้ยังเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบสอนให้จำ แล้วจำกลับไปบอกครูมากกว่า ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการได้ฝึกปฏิบัติมากขึ้น เน้นกิจกรรมและสอดแทรกเนื้อหา ซึ่งผู้เรียนจะสามารถจดจำได้ดีกว่าการท่องจำและเกิดความเข้าใจมากกว่าด้วย” ตามความเห็นของ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ครูยังไม่มีเทคนิคการสอนที่หลากหลายพอ เช่น การบูรณาการ ดูเหมือนครูน่าจะทำได้ดีอยู่แล้ว แต่ครูควรศึกษาติดตามข้อมูลข่าวสารเสมอเพื่อนำมาบูรณาการสิ่งใหม่ๆที่มีความทันสมัยเข้าไปในการสอนด้วย มิใช่บูรณาการเฉพาะในรายวิชาตัวเองอย่างเดียว แต่ต้องบูรณาการทักษะชีวิต ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้เรียนหรือเป็นสิ่งที่ควรจะมี และควรมีการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนให้ถูกจริตกับผู้เรียน”

ส่วนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยจะเน้นการใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นหลัก โดยเฉพาะประเภทแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตามที่ วิเชียรโชติ โสอุบล (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2556) กล่าวว่า “...การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยควรมีการให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้ โดยมีครู กศน. คอยให้คำปรึกษา เช่น ชาวบ้านอยากรู้อะไร ครูก็ควรจัดหาคนมาสอน เสนอเรื่องเข้าไปในศูนย์กศน.ตำบลหรือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ให้แก่ชาวบ้าน นอกจากนี้ปัจจุบันมีนโยบายส่งเสริมให้คนไทยรักการอ่าน คณะรัฐมนตรีมีมติ เห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ คือ กำหนดให้ปี พ.ศ. 2552-2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่าน รัฐบาลมอบหมายกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนดให้สำนักงาน กศน. เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินงานส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านโดยใช้ห้องสมุดเป็นยุทธศาสตร์สำคัญและเป็นกลไกในการขับเคลื่อน จึงมีการจัดให้มีห้องสมุดทั้งห้องสมุดเร็ว รถหนังสือเคลื่อนที่ ห้องสมุดตู้คอนเทนเนอร์ แล้วแต่แต่ละจังหวัดจะคิดตามความเหมาะสมของบริบทในแต่ละพื้นที่ และโครงการล่าสุดซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2556 นี้คือ โครงการบ้านหนังสืออัจฉริยะ ที่จะครอบคลุมทั่วถึงหมู่บ้าน ชุมชน และทั่วประเทศ โดยปัจจุบันมีประมาณ 41,800 แห่งแล้ว และจะมีครบที่ประมาณ 80,000 แห่ง เพื่อจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งโครงการบ้านหนังสืออัจฉริยะจะตั้งอยู่ในศูนย์กลางของหมู่บ้านที่มีผู้คนมาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน เช่น ร้านชา กาแฟ ร้านขายของชำ ร้านอาหาร บ้านผู้มีจิตอาสา บ้านผู้นำชุมชน สหกรณ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น โดยให้ในชุมชนเลือกกว่าต้องการให้มีการจัดตั้งที่ใดจึงจะเหมาะสม ซึ่งทางหน่วยงานที่ดูแลจะมีการจัดส่งหนังสือพิมพ์ทุกวัน นิตยสารและ

หนังสือที่เป็นประโยชน์ ไปผลักดันเปลี่ยนให้ได้มากที่สุด แต่ในพื้นที่ห่างไกลก็อาจจะมีควมล่าช้าในการผลักดันบ้าง ซึ่งในการเตรียมเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนก็ได้มีการจัดส่งหนังสือที่เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนทั่วไปมากขึ้น ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อบางที่ชาวต่างชาติจะได้สามารถหยิบอ่านได้ด้วย ยิ่งไปกว่านั้นหากจุดนั้นใกล้ชายแดนประเทศใดก็ควรมีการส่งหนังสือภาษาประเทศที่ติดกับชายแดนด้านนั้นเพิ่มเติมด้วย ซึ่งครู กศน. ก็จะมีส่วนเข้าไปคอยดูแลและชี้แนะข้อมูลให้แก่ชาวบ้านด้วย เพื่อดูแลและกระตุ้นให้เกิดความสนใจ... นอกจากนี้ในอนาคตน่าจะเกิดการแข่งขันเพื่อการบริการความรู้ ดังนั้นความต้องการเพิ่มเติมคือ อยากรให้เว็บไซต์ที่ให้สาระความรู้และข้อมูลต่างๆควรทำให้มีไว้ทั้งหน้าภาษาไทยและหน้าภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆ เพื่อให้เลือกใช้ได้ตามสะดวก ทุกคนเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาและใช้เป็นสื่อการเรียนได้ "

สรุปได้ว่า ครูควรออกแบบการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย ผสมผสานทั้งความรู้เดิมและความรู้ใหม่ มีวิธีการและเทคนิคที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด หากลงลึกถึงระดับปัจเจกบุคคลได้จะยิ่งดี ควรปรับให้มีการใช้สื่อที่หลากหลายขึ้นควรเป็นสื่อที่มีการออกแบบให้ทุกคนสามารถใช้ได้ ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยครูควรเข้าถึงชุมชนให้มากขึ้น เป็นผู้สำรวจความต้องการและเป็นผู้เชื่อมโยงการเรียนรู้สู่ประชาชน และใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะห้องสมุดอัจฉริยะซึ่งน่าจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จะเป็นประโยชน์ ซึ่งครูอาจใช้ให้เกิดการสนทนา แสดงความคิดเห็น ให้ประชาชนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์เหล่านั้น

3) ด้านการวัดและประเมินผล

ครูผู้สอนควรที่จะสามารถในการประเมินผู้เรียนทั้งจากการวัดหลังเรียนในแต่ละครั้งที่พบกลุ่มด้วยวิธีต่างๆ คะแนนเก็บจากงานที่มอบหมาย การทำโครงการโครงการต่างๆ และข้อสอบย่อยต่างๆ ตลอดจนคะแนนการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางสถาบัน ปัญหาที่พบเป็นเรื่องของการขาดทักษะ ประสบการณ์ และความชำนาญที่จะออกแบบการวัดและประเมินผลให้มีความหลากหลายตามที่ สุนิตย์ ชูใจ (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2556) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า "ไม่ควรมัวข้อสอบชุดเดียวแล้ววัดเสร็จ เพราะจะเป็นการวัดวัดผลแค่ความรู้เพียงอย่างเดียว ควรมีการวัดและประเมินผลอย่างรอบด้าน ทั้งทักษะ ทักษะคิด ความคิดเห็น ผลงาน" ซึ่งความเห็นสอดคล้องกับ

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ (สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556) ที่กล่าวว่า “การวัดควรเน้นให้ผู้เรียนมีการประเมินตนเองมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะวัดได้ทั้งความพึงพอใจ เจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การตกผลึกทางความคิด และการคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น” ในสภาพของการออกข้อสอบวัดผลปลายภาคจากส่วนกลาง พรรณทิพา ชินชัชวาล (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2556) ได้อธิบายไว้ว่า “ข้อสอบปลายภาคเปิดให้ครูผู้สอนออกข้อสอบส่งมาที่ศูนย์ฯ คนระดับภาคจากนั้นจะส่งต่อมายังส่วนกลาง โดยจะมีบรรณาธิการเป็นผู้ดูแลและตรวจสอบ ว่าครูส่วนใหญ่ออกข้อสอบในเรื่องใดบ้าง เรื่องใดที่มีการออกข้อสอบคล้ายๆ กัน เพื่อจะนำเรื่องนั้นมาใช้ในการออกข้อสอบ เพราะแสดงว่าครูผู้สอนได้สอนเรื่องนั้น เพื่อลดปัญหาการออกข้อสอบไม่ตรงกับเรื่องที่สอน ปัญหาที่พบโดยมากคือ ครูไม่รู้วิธีออกข้อสอบที่ดีทั้งการตั้งคำถามและการสร้างตัวเลือกให้มีคุณภาพ บางครั้งก็นำข้อสอบจากในระบบโรงเรียนคัดลอกกันส่งเข้ามา และเนื่องจากครูมีภาระงานมาก ทำให้ไม่ใส่ใจกับการสร้างเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลเท่าที่ควร ครูจึงต้องได้รับการอบรมเพิ่มเติมและต้องพัฒนาตนเอง มีแรงผลักดันและแรงจูงใจมากยิ่งขึ้น ในหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ (English Program : EP) ส่วนกลางเป็นผู้ออกข้อสอบ โดยออกข้อสอบเป็นภาษาอังกฤษในทุกวิชา ยกเว้นวิชาภาษาไทยและวิชาสังคมศึกษา ยังสอบเป็นภาษาไทย นอกจากนี้ผู้เรียนการศึกษานอกระบบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานยังต้องมีการสอบ NT หรือ National Test จัดสอบโดย สพฐ. หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผู้เรียนต้องเข้าสอบทุกคน หากผู้เรียนไม่สามารถเข้าสอบได้ เช่น เป็นนักศึกษาทหาร ป่วย หรือประสบอุบัติเหตุโดยมีหลักฐานยืนยัน ก็จะมีเครื่อง E-Exam ในแต่ละภูมิภาค โดยครูจะเป็นผู้พาผู้เรียนมาเข้าสอบหรือหากผู้เรียนเดินทางมาเองโดยไม่มีครู ก็จะมีการตรวจอย่างละเอียดยิ่งขึ้น เช่น การตรวจบัตรประจำตัวประชาชนว่าตรงหรือไม่ หน้าตาตรงกับบัตรหรือไม่ เพื่อยืนยันว่าเป็นผู้สอบตัวจริง ซึ่งในปัจจุบันมีจุด E-Exam น้อยมาก โดยในปี พ.ศ. 2557 มีแผนจะเพิ่มจุดมากยิ่งขึ้น”

สำหรับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ในการวัดและประเมินผล ไม่ค่อยได้รับความสำคัญเท่าที่ควร ซึ่งวิเชียรโชติ ใสอุบล (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2556) กล่าวว่า “...การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยควรมีการวัดและประเมินผลด้วย โดยใช้เกณฑ์แบบหลวมๆ เพราะเป็นการศึกษาที่ไม่มีได้มีการบังคับแต่อย่างใด ควรเป็นการประเมินในภาพรวม เช่น พึงพอใจอย่างไร มีความต้องการใด

เพิ่มเติม ผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการประเมินร่วมกัน เพื่อให้เกิดการตรวจสอบ ดูแลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้มีความน่าสนใจและมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น”

สรุปได้ว่าครูควรมีการพัฒนาเทคนิคในการวัดและการประเมินผล ให้มีความหลากหลาย ประเมินผลได้รอบด้าน ไม่ได้วัดเฉพาะความรู้วิชาการเพียงอย่างเดียว โดยอาจจัดฝึกอบรมให้แก่ครูเพิ่มเติม เพื่อให้ครูนำไปประยุกต์ใช้ในการวัดและประเมินผลผู้เรียนต่อไปทั้งในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4) ด้านสมรรถนะของครุรวม

ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ครูต้องมีการพัฒนาสมรรถนะของตนเอง ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และผู้เรียนที่จะมีความหลากหลายทั้งภาษา วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ฯลฯ ดังที่ การสัมภาษณ์ ญาณิศา สุขอุดม นักวิชาการด้านการศึกษาศึกษา ชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่กล่าวว่า “ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้และวิธีคิดที่เป็นสากลและทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถสอนคนที่มีความหลากหลายได้ เพราะอนาคตมีการเปิดเสรีทางการศึกษาทำให้ผู้เรียนจะมีความหลากหลายในเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น มีความเป็นสากล และเป็นปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายเน้นเพื่อให้ผู้เรียนจะได้รับการถ่ายทอดและนำความรู้และทักษะที่ได้ นำไปประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว และอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ปรับตัวให้อยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นผู้เชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้สู่ผู้เรียน (Connector)” (ญาณิศา สุขอุดม, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556) สมรรถนะอีกด้านครูจึงควรมีการพัฒนาในด้านต่างๆเพิ่มเติม เช่น การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ตามที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์ 19 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ครูที่จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ครูควรพัฒนาด้านภาษาให้ได้ และควรเป็นครูที่มีภาวะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) โดยเกิดความตระหนักว่าตนคือผู้ที่เชื่อมโยงนำการเปลี่ยนแปลงนี้สู่ผู้เรียนและประชาชน” ปัจจุบันกศน. ได้มีการพยายามพัฒนาครู กศน. นอกจากนี้ครูต้องมีความเป็นแบบอย่างที่ดี ตามที่ สุนิตย์ ชูใจ (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2556) “ครูในประชาคมอาเซียน ต้องเป็นครูที่เป็นแบบอย่างได้ (Role Model) เพราะจะสอนผู้เรียนครูจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดีก่อน ซึ่งนอกจากหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ

สะดวกและผู้แนะนำแล้ว ครูควรมีแบบอย่างในการเป็นผู้มีทักษะการสืบค้นข้อมูล ทักษะการสื่อสารภาษา เป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนให้คิดรอบด้านทุกมิติ ไม่เน้นการท่องจำ อีกทั้งต้องมีทักษะคุณธรรมจริยธรรม เพราะสังคมก็คาดหวังเช่นนั้น ทั้งในเรื่องของสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน การอยู่ร่วมกันในอาเซียน ยอมรับความแตกต่าง ไม่พุดสอดเสียดหรือดูหมิ่นดูถูก ต้องมองผู้เรียนทุกคนให้มีความเท่าเทียมกัน” เพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ตามที่ เบญจรงค์ ถิ่นธานี นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ได้กล่าวว่า “...ปัจจุบันทางหน่วยงานได้มีการจัดฝึกอบรม เพื่อพัฒนา ครู กศน. และผู้บริหาร เพื่อเตรียมเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เช่น โครงการเพชรน้ำหนึ่งสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านภาษาอังกฤษ เพื่อเตรียมตัวก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยผู้ได้รับการพิจารณาเข้าร่วมโครงการจะต้องเข้ารับการพัฒนา ณ สหราชอาณาจักร ที่สถาบัน International House Bristol เป็นเวลา 3 สัปดาห์ โดยรับจังหวัดละ 3 คน นอกจากนี้ยังมีการจัดฝึกอบรมแบบ workshop จะทยอยจัดเป็นรอบๆ รอบละประมาณ 900 คน อบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับความรู้เรื่องอาเซียนและทักษะต่างๆในการจัดการเรียนการสอนเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยให้ครู กศน. ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเข้าอบรม ซึ่งเชื่อว่าครูจะได้รับความรู้ที่เพียงพอ แต่การนำไปประยุกต์ใช้จริงยังคงต้องพัฒนาต่อไป เพราะไม่มั่นใจว่าจะนำไปประยุกต์หรือบูรณาการใช้ได้หรือไม่” (เบญจรงค์ ถิ่นธานี, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556)

ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ครู กศน. เข้ามามีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกันในการเป็นผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ ในด้านโอกาสในการเข้าถึงและการพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังที่ วิเชียรโชติ ไสอุปบล (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2556) กล่าวว่า “...ในแหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดต่างๆที่อยู่ในความดูแลของศูนย์กศน.ในแต่ละเขตพื้นที่ จะมีครู กศน. เป็นผู้เข้าไปดูแล รวมทั้งบางกรณีก็จะมีบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดดูแลร่วมด้วย ตลอดจนมีการจัดกิจกรรม ประชาสัมพันธ์ จูงใจให้คนเข้ามาใช้บริการ ซึ่งบุคคลดังกล่าว ต้องมีจิตอาสา มีเทคนิคการสอนในรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยกล่าวคือ สามารถเป็นผู้ชี้แนะชี้แนะให้แก่ผู้ที่มาเข้ารับบริการได้ ด้วยความเหมาะสม อำนวยความสะดวกและสร้างบรรยากาศให้ผู้ใช้บริการรู้สึกอยากที่จะเข้ามาเรียนรู้”

สรุปได้ว่าสมรรถนะของครุฑรวมทั้งครูควรจะมีเพิ่มเติม อาทิ ทักษะด้านภาษา การใช้เทคโนโลยี การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ผู้เชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ผู้เรียน (Connector) เป็นต้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และผู้เรียนที่จะมีความหลากหลาย ทั้งภาษา วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ฯลฯ โดยครูต้องเกิดความตระหนักและเข้าใจ ก่อนว่าเป็นบทบาทหลักที่ตนต้องขับเคลื่อนในฐานะครูด้วยเจตคติที่ดี ซึ่งปัจจุบันภาครัฐมีการฝึกอบรมให้แก่ครูพอสมควร แต่ไม่มีความเพียงพอเพราะจำนวนครูมีจำนวนมาก อีกทั้งแต่ละคนมี สิ่งที่ต้องพัฒนาหลากหลายกันไป ดังนั้นครูจึงควรมีการพัฒนาด้วยตนเองเช่นเดียวกัน

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการด้านการศึกษา ในประเด็น การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน สรุปได้ว่า

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร

สภาพปัจจุบัน กศน. มีการกำหนดหลักสูตรต่างๆ มาจากส่วนกลาง แต่ กศน. ระดับเขต สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาได้ โดยต้องสำรวจความต้องการของชุมชนและจัดหลักสูตร ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ โดยอาจมีการร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการสร้างและพัฒนา หลักสูตร ครูผู้สอนโดยส่วนมากจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ใช้หลักสูตรในกรณีที่ใช้หลักสูตรการศึกษา ขึ้นพื้นฐาน ซึ่งครูจะมีบทบาทในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรร่วมด้วยในกรณีที่เป็นหลักสูตร ท้องถิ่น ที่จัดเพื่อภายในเขตพื้นที่ของตน ซึ่งปัญหาที่พบจะเป็นปัญหาในด้านการใช้หลักสูตรของ ครู ในการนำไปประยุกต์ใช้กับสภาพและบริบทของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายหรือการนำไปบูรณาการ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงจำเป็นต้องพัฒนาครูให้มีทักษะการบูรณาการและประยุกต์ใช้ หลักสูตรให้เป็น อีกทั้งควรมีการปรับหลักสูตรให้มีความเป็นปัจจุบันและสากล ส่งเสริมหลักสูตร ท้องถิ่นที่จะตอบสนองความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น ส่วนในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่มีหลักสูตร แต่มีความต้องการได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาเพื่อ รองรับกลุ่มคนที่จะเข้ามาใช้บริการในกลุ่มที่จะกว้างขึ้น

2. การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

ครูผู้สอนมีการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการวางแผนการสอนที่ดีก่อนการเข้าสอนในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรปรับให้มีการใช้สื่อที่หลากหลายขึ้น ควรเป็นสื่อที่ทุกคนสามารถใช้ได้ และการใช้แหล่งการเรียนรู้ให้เป็นประโยชน์ แต่ในทางปฏิบัติการจัดกิจกรรมยังไม่มีหลากหลายเนื่องด้วยความจำกัดของสถานที่และสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ ครูยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีต่างๆเข้ามาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสอนผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากทั้งตัวครูเองที่ยังขาดทักษะด้าน ICT และการนำแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งครูต้องมีวิธีในการประยุกต์ ยืดหยุ่นให้ได้ โดยความต้องการเพิ่มเติม คือ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการผลิตสื่อและจัดหาสื่อ และการจัดฝึกอบรมให้แก่ครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาเทคนิคการสอน วิธีการคิดใหม่ๆให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยครูควรเข้าถึงความต้องการภายในพื้นที่ชุมชนที่ดูแลให้มากขึ้น คอยเป็นผู้สำรวจความต้องการและเป็นผู้เชื่อมโยงการเรียนรู้สู่ประชาชน ใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะโครงการห้องสมุดอัจฉริยะ ที่จะมีหนังสือต่างๆทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเข้าถึงประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จะเป็นประโยชน์ ซึ่งครูอาจใช้ให้เกิดการสนทนา แสดงความคิดเห็น ให้ประชาชนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์เหล่านั้น

3. ด้านการวัดและประเมินผล

ในการวัดและประเมินผล ครูต้องใช้วิธีการวัดและประเมินผล โดยข้อสอบปลายภาคต้องวัดด้วยเครื่องมือและตัวชี้วัดที่มาจากส่วนกลางกำหนดให้ โดยข้อสอบส่วนกลางนั้นมาจากข้อสอบที่ครูทุกคนออกข้อสอบและส่งมาที่ส่วนกลาง ซึ่งส่วนกลางจะเป็นผู้พิจารณาเลือกทำออกมาเป็นข้อสอบปลายภาคที่ใช้ร่วมกันทั้งประเทศ ส่วนการวัดย่อยหรือการวัดในห้องเรียนและการส่งงานที่ครูสามารถมีวิธีการประยุกต์การวัดและประเมินผลให้เข้ากับผู้เรียนได้ แต่ครูบางส่วนยังมีการใช้การวัดและประเมินผลส่วนใหญ่แบบเดิมๆ เช่น จากแบบฝึกหัด การใช้แบบทดสอบ รายงานเท่านั้น ซึ่งไม่ได้สะท้อนความสามารถหรือความเข้าใจที่ลึกซึ้งของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ครูจึงควรได้รับการพัฒนาเทคนิคในการวัดและการประเมินผล ให้มีความหลากหลาย ประเมินผลผู้เรียนได้รอบด้าน ไม่ได้วัดเฉพาะความรู้วิชาการเพียงอย่างเดียว หรือการท่องจำมาตอบเพียงอย่างเดียว

โดยอาจจัดฝึกอบรมเทคนิคและวิธีการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการต่างๆให้แก่ครูเพิ่มเติม เพื่อให้ครูนำไปประยุกต์ใช้ในการวัดและประเมินผลผู้เรียนต่อไป สำหรับการศึกษิตตามอัธยาศัย ควรมีการส่งเสริมให้มีการวัดและประเมินผลเช่นกัน โดยประเมินในภาพรวมถึงความพึงพอใจและความต้องการเพิ่มเติม โดยจัดให้มีการประเมินแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

4. ด้านสมรรถนะของครุรวม

ครูโดยส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานพอสมควร เช่น บทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) และทักษะภาษาอังกฤษพื้นฐาน อันเนื่องมาจากการได้เข้ารับการฝึกอบรมและการพัฒนาตนเอง แต่ในทางปฏิบัติยังคงต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะที่จะมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เช่น ทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะการเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะแนว ทั้งแนะแนวการปรับตัวทางสังคมและการแนะแนวอาชีพ เป็นผู้เชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ผู้เรียน (Connector) ทักษะด้านภาษา ทั้งภาษาอังกฤษ ภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน ด้านการใช้เทคโนโลยี และทักษะการปรับตัวอยู่บนความหลากหลาย เป็นต้น โดยครูต้องเกิดความตระหนักและพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง มีเจตคติที่ดีและเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงและความสำคัญที่ต้องพัฒนาสมรรถนะของตนเอง

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัยพัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะครู ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและจากข้อมูลการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาเป็นแนวทางฯ

โดยการพัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน มีรายละเอียดประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

- 1) สมรรถนะด้านการใช้หลักสูตร
- 2) สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้
- 3) สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล
- 4) สมรรถนะองค์รวม

โดยมีประเด็นนำเสนอแนวทางสำหรับ

- 1) หน่วยงาน/ภาครัฐ
- 2) ผู้บริหาร
- 3) ครู
- 4) ภาคเอกชน
- 5) ภาคสื่อมวลชน

2.1 (ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัย(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

1. สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร/การนำหลักสูตรไปใช้ของครู กศน.

1) ส่งเสริมให้มีการสร้างและจัดหลักสูตรสำหรับครูเกี่ยวกับทักษะและความสามารถที่จำเป็นในการปฏิบัติงานในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน ทักษะความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับครู เพื่อรองรับการเป็นประชาคม

อาเซียน สามารถเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงานในการติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนที่จะมีความหลากหลายมากขึ้นได้

2) จัดอบรมให้แก่ครู เพื่อให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ได้ถูกต้อง ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนบนความหลากหลายของผู้เรียน

3) เปิดโอกาสให้ครูสามารถแสดงความคิดเห็น และเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่น

4) จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์หรือโปรแกรมช่วยสอนสำหรับครู ในวิชาต่างๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นต้น เพื่อให้ครูได้เข้ามาเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการพัฒนาได้ตลอดเวลา

5) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้มีความเป็นสากล และทันต่อบัจจุบันอยู่เสมอ ยกกระดับมาตรฐานหลักสูตรให้มีความเท่าเทียมกันในภูมิภาคอาเซียน

6) ว่าจ้างครูผู้สอนชาวต่างชาติให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเข้ามาเปิดสอนหลักสูตรวิชาภาษาต่างๆ ที่จำเป็นในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนให้แก่ครูที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ทักษะทางภาษา

7) ปรับหลักสูตรอาเซียนศึกษาจากวิชาเลือกเสรี ให้เป็นวิชาบังคับเลือก เพื่อให้ครูทุกคนเกิดความตระหนักและต้องมีความรู้เรื่องของประเทศอาเซียนในระดับที่สามารถสอนและถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนเกิดความตระหนัก เข้าใจถึงข้อดี ข้อเสียที่จะเกิดขึ้น และผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการที่ต้องพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

2. สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู กศน.

1) ส่งเสริมและสนับสนุนครู ให้ได้ทำการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ครูได้สะท้อนถึงความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายอย่างแท้จริง เพื่อที่จะนำผลที่ได้ มาออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

2) จัดฝึกอบรม แบบ workshop ให้แก่ครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูเปิดโลกทัศน์และเรียนรู้เทคนิคการสอนใหม่ๆ จากวิทยากร จากผู้เชี่ยวชาญ หรือจากครูด้วยกันเองจากพื้นที่อื่น ชี้แจงให้ครูได้เตรียมแผนการสอนให้สอดคล้องกับบทเรียนและนโยบายของหน่วยงาน

3) ให้การสนับสนุนงบประมาณหรือทุน ในการจัดซื้อจัดหาหรือการผลิตสื่อ เพื่อการพัฒนาสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มีความเพียงพอแก่การใช้งานจริง ครูเข้าถึงได้ง่าย มีทั้งสื่อภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ครูได้เลือกใช้อย่างเหมาะสม และหลากหลายในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน

4) ส่งเสริมและสนับสนุนครู ให้ได้ทำวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้หรือสื่อการสอนใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อครูในภาคส่วนอื่นๆต่อไป ในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนบนความหลากหลายของผู้เรียน

5) จัดฝึกอบรมวิธีการใช้สื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ ให้ครูได้นำไปประยุกต์ใช้ได้ถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนการเก็บรักษาและการซ่อมแซมสื่อการเรียนการสอนจากหน่วยงานต้นสังกัด

6) ดำเนินการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามาใช้ประกอบในการผลิตสื่อการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของสื่อที่จะกระจายส่งให้ครูผู้สอนนำไปใช้

3. สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครู กศน.

1) พัฒนาตัวชี้วัดให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับปัจจุบัน มีความชัดเจน สามารถวัดความสามารถตามสภาพจริงได้กับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้ครูสามารถนำไปปรับใช้ในการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนได้ สำหรับคะแนนเก็บและคะแนนสอบย่อยต่างๆ

2) พัฒนาการวัดและประเมินผลให้มีมาตรฐานเป็นสากลมากยิ่งขึ้น ยกกระดับให้ทัดเทียมกับประเทศที่มีความพร้อมในด้านการศึกษาในประชาคมอาเซียน

3) เปิดรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนในแต่ละท้องถิ่น ในการมีส่วนร่วมพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล

4. สมรรถนะองค์รวมของครู กศน.

1) พัฒนามาตรฐานวิชาชีพ (Professional Standards) เกณฑ์ของการประเมินสมรรถนะ (Competency) ของครู ในการเป็นประชาคมอาเซียน ให้เชื่อมโยงกับบทบาทหน้าที่ ความสามารถในการถ่ายทอดทักษะวิชาต่างๆ ที่จะต้องเปลี่ยนไปเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อให้ครูเกิดความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงและกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น

2) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอนในทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสอนหรือด้านอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นในการที่จะเป็นครูที่เข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น จิตวิทยาการสอน การปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลาย ภาวะผู้นำ การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาคมอาเซียน เป็นต้น

3) ส่งเสริมการจัดทำฐานข้อมูล (Database) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่น่าสนใจ และทิศทาง (Trend) เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน เพื่อให้ครูเข้าถึงได้ง่าย สามารถเข้าศึกษาข้อมูลความรู้รอบตัวใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา

4) ปรับปรุงระบบการคัดเลือกครูเข้าทำงาน โดยระบบการคัดเลือกต้องมีมาตรฐานของคุณสมบัติที่ยกระดับมากยิ่งขึ้น เช่น รับครูที่ต้องจบปริญญาบัณฑิตด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยตรง ครูที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆ ในอาเซียนได้ดี เพื่อที่จะได้มีสมรรถนะที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

5) พัฒนาและปรับปรุงระบบสวัสดิการและค่าตอบแทนให้จูงใจคนเก่ง คนมีความรู้ความสามารถ เข้ามาเป็นผู้สอนมากขึ้น

6) สนับสนุนทุนอุดหนุนการศึกษาแบบเต็มจำนวนให้มากยิ่งขึ้น เช่น ทุนการศึกษาด้านภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน ทุนการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพในด้านต่างๆ ทุนการฝึกอบรมระยะสั้น ให้ครูได้มีสิทธิขอสมัครรับอย่างทั่วถึง

7) จัดทำชุดการเรียนการสอนวิชาต่างๆหรือเทคนิคการสอนวิธีใหม่ๆ เช่น กรณีศึกษา เป็น VCD/DVD บันทึกการสอน แจกให้แก่ครูให้ทั่วถึง เพื่อเป็นตัวอย่างในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ๆ

8) ส่งเสริม สนับสนุนสร้างครูที่มีคุณสมบัติของ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมและชุมชน เป็นผู้กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองพัฒนาตนเองเสมอ

9) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างครูผู้สอนที่มีสมรรถนะรอบด้าน ได้พัฒนาบทบาทใหม่ๆ เพิ่มเติมที่จำเป็น ในการเป็นครูในยุคประชาคมอาเซียน เช่น

9.1 การเป็นผู้แนะแนวและให้คำปรึกษา (Counselor)

9.2 การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator)

9.3 ผู้เชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้สู่ผู้เรียน (Connector)

9.4 การเป็นนักจัดการความรู้ (Knowledge Management)

9.5 การเป็นผู้นำ (Leadership)

9.6 การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม (Human Relations)

10) จัดทำ Application บทเรียน กศน. หรือทักษะวิชาอื่นๆ ผ่านบนโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ครูเข้ามาศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอด โดยมีระบบลงชื่อผู้เข้าใช้เพื่อบันทึกการเข้าใช้ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนและเทคนิคการสอนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งครูและผู้เรียนจะสามารถเข้าไปเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา

11) สนับสนุนโครงการการแลกเปลี่ยนครูกับประเทศอื่นๆในอาเซียน เพื่อให้ครูได้เปิดโลกทัศน์ มุมมอง ได้เห็นสภาพจริง เพื่อที่จะสามารถสอนถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง

12) จัดทำแผนงานด้านการปลูกฝังและเสริมสร้างเจตคติเชิงสร้างสรรค์ที่ดี (Creative Attitude) ให้เกิดขึ้นทุกภาคส่วนเพื่อสร้างความร่วมมือและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างสมรรถนะของครูให้มีการพัฒนาตลอดเวลา เช่น การจัดอบรมให้ครูตระหนักรู้ว่าตนเองคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ประชาชน

ประเด็นที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

1. สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร/การนำหลักสูตรไปใช้ของครู กศน.

1) ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายจุดเน้นและแนวทางปฏิบัติในเรื่องการใช้หลักสูตร จากเอกสารและตำราวิชาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อทำความเข้าใจ สามารถดำเนินตามนโยบายและสามารถนำมาถ่ายทอดสู่บุคลากรในสังกัดได้ถูกต้อง

2) เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งต่อความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรจากครูสู่หน่วยงานภาครัฐ

3) เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสม ต่อสภาพความต้องการของครู อันจะส่งเสริมให้ครูเกิดการต่อยอดพัฒนาศักยภาพในการทำงานสูงขึ้น

4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้มีความทันสมัย ตรงกับความ ต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงาน

2. สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู กศน.

1) จัดสรรงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้เหมาะสม เลือกจัดซื้อ สื่อและอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับการใช้งานและมีจำนวนที่เพียงพอต่อความต้องการที่จะมีความ หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2) ตรวจสอบและดูแลการเตรียมแผนการสอนของครูในสังกัดอย่างใกล้ชิด ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่างๆ

3) เป็นผู้ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูในสังกัดได้มีโอกาส ศึกษาเรียนรู้ทักษะและเทคนิคการสอนใหม่ๆ อยู่เสมอ เช่น จัดการประชุม เชิญวิทยากร เชิญผู้รู้มา ให้คำแนะนำ เป็นต้น

4) เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีความแปลกใหม่ ทันสมัยและเทคนิคการสอนใหม่ๆ ตลอดจนเป็นแหล่งการเรียนรู้

5) ตรวจสอบและดูแลการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในสังกัด เพื่อสำรวจสภาพ ปัญหาและความต้องการ เพื่อที่จะจัดสรรงบประมาณ หรือดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาจุดที่มีความต้องการเพิ่มเติม

3. สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครู กศน.

1) ศึกษาตัวชี้วัดในการวัดประเมินผลให้เข้าใจ สามารถถ่ายทอดวิธีการและลักษณะการวัดและประเมินผลต่างๆ แก่ครูในสังกัดได้

2) ส่งเสริมให้ครูจัดทำเครื่องมือการประเมินผลตนเอง และการประเมินผลการสอนของครูผู้สอน

3) สนับสนุนและเปิดรับความคิดเห็นในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนด้วยวิธีใหม่ๆ

4) คอยตรวจสอบเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่ครูสร้างขึ้น ว่าตรงกับตัวชี้วัดที่ต้องการวัดหรือไม่ และมีความเหมาะสมในการวัดกับสภาพผู้เรียนหรือไม่

4. สมรรถนะองค์กรวมของครู กศน.

1) เป็นผู้สำรวจ สังเกต บุคลากรในสังกัดของตนเอง อยู่เสมอ ว่ามีจุดเด่น จุดอ่อน และความต้องการในเรื่องใดเพิ่มเติม ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาสมรรถนะของครูในด้านที่ยังขาด

2) ส่งเสริมและให้การสนับสนุน ให้บุคลากรในสังกัด เกิดความอยากเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ (Self-Directed) เช่น ครูในสังกัดมีความต้องการพัฒนาทักษะด้านภาษา ก็ดูแลช่วยจัดหาผู้รู้มาช่วยสอนหรือให้คำแนะนำถึงสถานที่ แหล่งการเรียนรู้ หรือชุดโปรแกรมสื่อการสอนแก่ครู เช่น หนังสือเรียน VCD DVD โปรแกรมเรียนภาษาทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

3) สนับสนุนให้ครูทำ สัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ในเรื่องที่คุณสนใจที่จะพัฒนาสมรรถนะตนเอง เพื่อให้เป็นครูที่พร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

4) เสริมสร้างให้ภายในหน่วยงานที่คุณดูแล สู่การเป็นแหล่งการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับครูตลอดจนผู้เรียน

5) ติดตามผล การพัฒนาสมรรถนะ ความรู้ ทักษะ ที่ครูได้รับการพัฒนาส่งเสริมอย่างสม่ำเสมอ

ประเด็นที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับครูผู้สอน

1. สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร/การนำหลักสูตรไปใช้ของครู กศน.

1) ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายจุดเน้นและแนวทางปฏิบัติในเรื่องการใช้หลักสูตร จากเอกสารและตำราวิชาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถนำหลักสูตรมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2) ครูควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรภายในท้องถิ่น โดยต้องศึกษาและสำรวจความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่น เพื่อที่จะสามารถจัดหลักสูตรได้ตรงกับความต้องการ

3) ติดต่อประสานงานขอข้อมูลกับภาคเอกชน หรือผู้ประกอบการในชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หรือการบูรณาการหลักสูตรเข้าสู่สภาพจริงในการจัดการเรียนการสอน

2. สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู กศน.

1) ศึกษาค้นคว้าแสวงหาข้อมูลสิ่งใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ จากบทความ ข่าวสาร วารสาร ทางวิชาการ อินเทอร์เน็ตและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน

2) ศึกษากระบวนการวางแผนการผลิตสื่อการเรียนการสอนและการประเมินผลการใช้สื่อจากแหล่งวิชาการ ตำราและเอกสารทางวิชาการด้วยตนเองอยู่เสมอ เพื่อออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ

3) สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์ในเรื่องการเขียนแผนการสอน การจัดทำสื่อการเรียนการสอน เทคนิคการสอน เพื่อที่จะนำมาพัฒนาสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนของตน

4) ควรเป็นผู้ประสานกับภาคีเครือข่าย นำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นและใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น เช่น ให้ผู้เรียนไปศึกษาที่แหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการเชิญครูภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5) ควรทำการวิจัยเล็กๆ ในชั้นเรียนบ่อยๆ เพื่อให้ครูได้สะท้อนถึงความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายอย่างแท้จริง เพื่อที่จะนำผลที่ได้ มาออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

6) การใช้รูปแบบของการออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) มาใช้ในการออกแบบสื่อการสอน สถานที่แหล่งการเรียนรู้เพื่อบุคคลทุกเพศทุกวัยและทุกสภาพร่างกายใช้ประโยชน์จากสิ่งเดียวกัน

3. สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครู กศน.

1) ควรมีการออกแบบการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น เช่น การวัดย่อย ควรจัดให้มีการวัดที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น จากโครงงาน จากการเข้าร่วมกิจกรรม การศึกษาดูงานต่างๆ การฝึกปฏิบัติ จากผลงาน จากการสังเกต การวัดหลังเรียนในห้องเรียน จากการถามคำถามให้ชวนคิดวิเคราะห์ การตกผลึกทางความคิด ฯลฯ

2) ศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลก่อนนำมาใช้และควรมีวิธีในการเลือกใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเนื้อหาสาระและลักษณะของผู้เรียน

4. สมรรถนะองค์รวมของครู กศน.

- 1) ครูต้องเข้าใจและตระหนักว่าตนคือผู้ที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนคนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นจึงควรมีเจตคติที่ดี เปิดกว้าง พร้อมที่จะพัฒนาตนเองอยู่ตลอด ติดตามข่าวสาร และแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เสมอ
- 2) ครูควรทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contact) กับผู้บริหารหรือด้วยตัวเองอยู่เสมอ เพื่อจูงใจให้ตนเองมีการพัฒนาสมรรถนะอยู่เสมอ ในเรื่องที่น่าสนใจจะพัฒนาหรือมีความต้องการเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของตนเอง
- 3) ให้ความสนใจและความร่วมมือกับทุกกิจกรรมหรือการจัดอบรมที่หน่วยงานในสังกัด หรือภาครัฐจัดให้ ด้วยเจตคติที่ดี เปิดรับการเรียนรู้และพัฒนาตลอดเวลา
- 4) พัฒนาสมรรถนะตนเองในด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น ครูควรรับส่งอีเมลกับผู้เรียน เพื่อคอยให้คำชี้แนะ มอบหมายงานหรือตอบคำถามผู้เรียน และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนถึงการติดต่อสื่อสารออนไลน์ ด้วยเว็บแคมและไมโครโฟนผ่านทางคอมพิวเตอร์ เพื่อที่จะสามารถพบกลุ่มกับผู้เรียนได้อีกช่องทาง ในกรณีผู้เรียนไม่สามารถมาพบกลุ่มได้

ประเด็นที่ 4 ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน

1. สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร/การนำหลักสูตรไปใช้ของครู กศน.

- 1) ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลใหม่ๆ เพื่อที่หน่วยงานจะสามารถนำไปพัฒนาจัดทำหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการในปัจจุบัน
- 2) สนับสนุนการให้คำปรึกษา (Consult) ในการจัดการบริหารภายใน เช่น มาตรฐานคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าทำงาน ทักษะที่ใช้ในการทำงาน โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรม รูปแบบการประเมินคุณภาพ เป็นต้น เพื่อให้หน่วยงานนำมาพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการมากยิ่งขึ้น

2. สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู กศน.

1) ให้ความร่วมมือ จัดดำเนินโครงการเปิดโอกาสให้ใช้สถานประกอบการของตนเป็นแหล่งการเรียนรู้ โดยให้ครูสามารถติดต่อใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาสมรรถนะตนเอง ตลอดจนในการจัดการเรียนการสอนได้ ด้วยการเข้าศึกษาดูงาน ฝึกอบรม หรือฝึกปฏิบัติการจริง ในระยะสั้น

2) องค์กรธุรกิจที่ทำหน้าที่ผลิตสื่อการสอนจำหน่ายแก่สถานศึกษา ควรพัฒนาและคิดค้นสื่อการสอนใหม่ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไปเสมอ เพื่อตอบสนองกับความต้องการที่จะหลากหลายขึ้นเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของครูและนักเรียนได้จริง ควรผลิตสื่อที่มีความหลากหลายรูปแบบเพื่อให้มีตัวเลือกได้หลากหลาย

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูล (Database) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่น่าสนใจ และทิศทาง (Trend) ของหน่วยงานของตน เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถเข้าถึงได้

3. สมรรถนะองค์กรวมของครู กศน.

1) ให้การสนับสนุนทุนอุดหนุนการศึกษา ทุนพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถ สมรรถนะต่างๆ ของตนเองให้มากขึ้น เพื่อที่จะถ่ายทอดสู่ผู้เรียนต่อไป

2) ส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่องค์ความรู้ จัดฝึกอบรมในสาขาวิชาชีพนั้นๆ ไปสู่ครูผู้สอน เพื่อพัฒนาครูผู้สอน ให้มีองค์ความรู้ใหม่ มีความเข้าใจลึกซึ้ง สอดคล้องกับระบบการปฏิบัติงานจริงภายในองค์กรธุรกิจ เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) กำหนดพันธกิจ นโยบาย เป้าหมายขององค์กร ให้มีส่วนร่วมในการช่วยสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะครู

ประเด็นที่ 5 ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับสื่อมวลชน

1. ด้านสมรรถนะองค์รวมของครู กศน.

1) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน นำเสนอข่าวสารที่น่าสนใจ กรณีศึกษาหรือตัวอย่างที่ดีทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนการเข้าสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลสภาพ ปัญหา ความต้องการ ความคิดเห็น ตลอดจนนโยบายหรือแนวทางการพัฒนา ในการรวมเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อเป็นการเปิดมุมมองโลกทัศน์ให้แก่ครู

2) ผลิตรายการที่มีเนื้อหาสะท้อนถึงบทบาทและสมรรถนะของครูที่ต้องเพิ่มขึ้น เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการเร่งพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อพัฒนาการศึกษา ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

3) เปิดโอกาสให้ใช้พื้นที่ของสื่อ ให้หน่วยงาน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูได้มีพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร สู่ภาคส่วนอื่นๆและสาธารณชน เช่น การเขียนบทความตีพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อเครือข่ายออนไลน์ในการดำเนินรายการวิทยุ โทรทัศน์ เพื่อการพัฒนาครูและการจัดการเรียนการสอน

การตรวจ(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอ(ร่าง)แนวทางดังกล่าวกับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ในลักษณะการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน” เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันพิจารณาและแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อร่วมพัฒนา(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ให้เป็นแนวทางที่สมบูรณ์ขึ้น เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม มีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 8 คน

การสนทนากลุ่มจัดขึ้นใน วันพฤหัสบดีที่ 28 มีนาคม 2556 ณ ห้องประชุม 407 ชั้น 4 อาคารประชุมสุข อาชีวอำรุง อาคาร 3 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เวลา 09.00-12.00 น.

ประเด็นของแนวทางการสนทนากลุ่มเพื่อการพัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย

1. การพิจารณาความเหมาะสมของ (ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยประเด็นสำหรับการพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ ประกอบด้วย

- 1) ความถูกต้องเหมาะสม
- 2) ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- 3) ความมีคุณค่าและประโยชน์
- 4) ภาพรวมของโครงสร้างและองค์ประกอบ

2. พัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ

3. ข้อคิดเห็นและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม

2.2 ผลการพิจารณาความเหมาะสมของ(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณาความเหมาะสมของ(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ในทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยภาพรวมบางข้อมีความเหมาะสมดี มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะเรื่องของเทคโนโลยีและภาษา แต่มีบางข้อที่ควรจะต้องปรับเปลี่ยนการใช้ภาษาหรือปรับย้ายไปเป็นข้อเสนอแนะสำหรับส่วนอื่นๆมากกว่า ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ควรมีระดับของการใช้ภาษาและระดับของหน่วยวิเคราะห์ต้องให้สอดคล้องกับระดับหน่วยงานภาครัฐ...และควรแก้ไขภาษาที่ใช้ให้เหมือนกัน เช่นคำว่า ภาษาอาเซียน กับภาษาในอาเซียน ให้เลือกคำใดคำหนึ่ง ซึ่งคำที่เหมาะสมกว่าควรเป็นคำว่า ภาษาอาเซียน” ซึ่งสอดคล้องกับ วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “หน่วยงานภาครัฐต้องเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นหน่วยใหญ่ ในบางข้อที่เป็นรายละเอียดหน่วยย่อย ต้องพิจารณาว่าอาจต้องย้ายข้อเสนอแนะไปอยู่ในประเด็นของผู้บริหารสถานศึกษาแทนมากกว่า” อีกทั้งผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าควรพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของครูด้วยการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ (Professional Standards) เพื่อยกระดับและให้ครูเกิดความตื่นตัวในการเร่งพัฒนา และการพัฒนาปรับปรุงระบบสวัสดิการค่าตอบแทน เพื่อจูงใจคนมีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานเพิ่มมากขึ้น

2) ด้านข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมดี อยู่ในระดับหน้าที่การทำงานของผู้บริหาร แต่ควรมีการแก้ไขภาษาที่ใช้เขียนให้มีความชัดเจนขึ้น ดังที่ กนต์พัฒน์ พุทธเทศน์ (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ในด้านสมรรถนะการวัดและประเมินผล ควรมีการปรับภาษาที่ใช้เขียนให้เข้าใจง่ายขึ้น อีกทั้งในบางข้ออาจจะสามารถนำมารวมเขียนในข้อเดียวกันได้” และ วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “ในการเขียนให้ชัดเจนขึ้น อาจมีการ

ยกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้ผู้ที่มาอ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น...โดยการยกตัวอย่างควรจะเป็นเรื่องใหม่ๆ ด้วย”

3) ด้านข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับผู้สอน

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่า ในแต่ละข้อต้องมีการจัดเรียงใหม่ ดังที่ วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ในด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรมีการจัดเรียงปรับกระบวนการภายใน เช่น ควรเรียงข้อตั้งแต่การวางแผนการสอนก่อนแล้วค่อยๆ ไล่มาตามกระบวนการจัดการเรียนการสอน” พร้อมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ควรใช้รูปแบบของ การออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) มาใช้ในการออกแบบสื่อการสอนและแหล่งการเรียนรู้ เพราะว่าเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะมีผู้คนที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ภาษา ช่างวัยมากยิ่งขึ้น ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนควรให้ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม ไม่เจาะจงเฉพาะกลุ่มคน ยิ่งไปกว่านั้นควรเพิ่มแนวทางให้ครูมีการพัฒนาทั้งตัวเองและครูคนอื่นๆ ในสังกัดด้วย ดังที่ วิสุทธิ สุรินทร์ (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...นอกจากครูจะพัฒนาตัวครูเองแล้ว ควรสนับสนุนเรื่องของ การจัดการความรู้ (KM= Knowledge Management) ให้ครูพัฒนาครูกันเองด้วยเป็นภาคีเครือข่ายในองค์กร”

4) ด้านข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า ในแต่ละข้อมีความเหมาะสมดี แต่ในบางข้อจะผลักดันให้เป็นความจริงขึ้นมาได้ค่อนข้างยากมาก เพราะเป็นภาคเอกชน

5) ด้านข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับสื่อมวลชน

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า ในแต่ละข้อมีความเหมาะสมดี แต่ในบางข้อซ้ำซ้อนกัน และได้เสนอแนะว่าการใช้พื้นที่สื่อค่อนข้างจะเป็นเรื่องยาก จึงได้เสนอแนะเพิ่มเติม ดังที่ นิยม โพธิ์ทอง (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ควรมีการเสนอแนะหน่วยงานภาครัฐ ให้เปิดช่องฟรีทีวีของ กศน. เลยจะดูมีความเป็นไปได้กว่า ที่ครูจะได้ใช้พื้นที่ของสื่อในการประชาสัมพันธ์ อาจเป็นช่องที่ดูฟรีผ่านระบบอินเทอร์เน็ตก็ได้ หรือทำเป็นระบบ Video on Demand”

2.3 ผลการพัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณา(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาแนวทาง ให้เกิดความสมบูรณ์ ชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ สามารถสรุปได้ดังนี้

2.3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่า ควรพิจารณาระดับของแนวทางปรับเปลี่ยนโยกย้ายให้มีความเหมาะสมตามหน้าที่หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น ประเด็นด้านข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ควรเสนอแนะเฉพาะในเรื่องที่ใหญ่และกว้าง ให้ระดับของการวิเคราะห์สอดคล้องกับหน่วยงาน จัดเรียงระบบหมวดหมู่ให้ตามขั้นตอน พิจารณาทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับชาติ ระดับจังหวัด จนถึงองค์กรต่างๆ

2.3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่า ในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อสังเกตว่าควรมีการจัดเรียงข้อให้เป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น ดังที่ วิรุพห์ นิลโมจน์ (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ควรเริ่มจากการมองด้านการพัฒนาหลักสูตรก่อน ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ 1) การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น 2) การสร้างและพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่ แล้วตามด้วยการนำหลักสูตรมาใช้ จะทำให้การเรียงขั้นตอนเห็นภาพชัดเจนขึ้น”

2.3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อสังเกตว่า ประเด็นด้านข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับครู ควรเพิ่มและให้ความสำคัญกับการที่ให้ครูผู้สอนได้พัฒนาตนเอง ปรับบทบาทให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ต้องให้ครูสร้างแรงจูงใจ (Motivation) ในการเปลี่ยนแปลง

2.3.4 ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ ให้มีการปรับภาษาที่ใช้ในบางข้อ เพื่อให้อ่านแล้วเข้าใจได้ในทันที ดังที่ วิรุพห์ นิลโมจน์ (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ควรพิจารณาระดับของภาษาตามประเด็นข้อเสนอแนะ ให้สอดคล้องและลดลงไปตามระดับจากใหญ่ไปเล็ก เพื่อป้องกันการกำกวมหรือสับสน” ซึ่ง วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “...ซึ่งหากข้อไหนสามารถเพิ่มเติมการยกตัวอย่างได้ ก็ควรที่จะเพิ่มเติม เพื่อให้

เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งในบางข้ออาจจะนำมารวมข้อกันได้ แล้วให้ใช้การเขียนยกตัวอย่างแทน”

2.3.4 ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ ในประเด็นของข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับภาคเอกชน ยังไม่ครอบคลุม ดังที่ วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ภาคเอกชน โดยเฉพาะเอกชนที่มีขนาดใหญ่มีความพร้อม สามารถมองภาคเอกชนในแง่ของการเป็นแหล่งการเรียนรู้ในสถานประกอบการได้ หรือองค์กรสามารถส่งบุคลากรในองค์กรเอกชนของตน เข้ามาฝึกอบรมให้แก่ครูก็ได้เช่นกัน” สอดคล้องกับ วิสุทธิ์ สุรินทร์ (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ยกตัวอย่าง กศน. เขตพระโขนง ที่ได้ริเริ่มการทำข้อตกลงความร่วมมือร่วมกัน (MOU : Memorandum of Understanding) กับหน่วยงานเอกชน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งฝ่ายครู กศน.เอง ก็ได้เรียนรู้ความรู้ใหม่ๆจากภาคเอกชน ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน และภาคเอกชนก็ได้รับประโยชน์จากการที่ครูเข้าไปจัดฝึกอบรมหรือจัดโปรแกรมการสอนให้แก่คนงานในหน่วยงานหรือได้คนงานที่ตรงกับความต้องการขององค์กรมากยิ่งขึ้น”

2.4 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันเสนอข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ เพื่อปรับปรุงแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ให้เกิดความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สรุปได้ดังนี้

2.4.1 ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะว่าการพัฒนาแนวทางควรที่จะเน้นสิ่งสำคัญที่จะเห็นภาพของการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เน้นการยกตัวอย่าง ไม่จำเป็นต้องมีหลายข้อแตกประเด็นย่อย

2.4.2 ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อสังเกตว่า การพัฒนาสมรรถนะครูที่แท้จริง จำต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจต้องมีผู้เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น สถาบันอุดมศึกษา ดังที่ กันตพัฒน์ พุทธิเทศน์ (สนทนากลุ่ม, 28 มีนาคม 2556) กล่าวว่า “...ควรจะมีข้อเสนอแนะถึงสถาบันอุดมศึกษาด้วย เพราะสถาบันอุดมศึกษานั้นจะเป็นหน่วยงานที่จะช่วยพัฒนาสมรรถนะครูได้อย่างโดยตรงและทั่วถึง เช่น การเปิดหลักสูตรเฉพาะ และการให้ทุนการศึกษาแก่ครู กศน.”

ภายหลังจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา แสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมกันพัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ดังนี้

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน มีข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2) ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู กศน.

โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

- 1) สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
- 2) สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้
- 3) สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล
- 4) สมรรถนะองค์รวม

ประเด็นที่ 1 ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1. สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร/การนำหลักสูตรไปใช้ของครู กศน.

1) ควรส่งเสริมให้มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรสำหรับครูร่วมกับประเทศอาเซียน ที่เกี่ยวกับทักษะและความสามารถที่จะเพิ่มสมรรถนะในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลสูงสุด เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เช่น หลักสูตรภาษาอังกฤษ หลักสูตรภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน หลักสูตรการสอนภาษาไทยให้แก่ผู้เรียนชาวต่างประเทศ หลักสูตรโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับครู เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการปฏิบัติงานในการติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนที่จะมีความหลากหลายมากขึ้นได้ โดยต้องมีการอำนวยความสะดวกให้สามารถเรียนได้ทั้งการจัดการเรียนการสอนแบบในห้องเรียนผ่านระบบออนไลน์หรือโปรแกรมช่วยสอน

2) ส่งเสริมการจัดฝึกอบรมการนำหลักสูตรไปใช้ให้แก่ครู เพื่อให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในการหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยกระดับมาตรฐานหลักสูตร โดยตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนบนความหลากหลายของผู้เรียน

3) สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการสรรหาข้อมูลใหม่ๆ เพื่อพัฒนาครูให้ไปทำหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น มาตรฐานคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าทำงานในตลาดแรงงานอาเซียน เป็นต้น

2. สมรรถนะด้านการออกแบบการวัดกระบวนการเรียนรู้ของครู กศน.

1) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครู ให้ได้ทำการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ครูได้สะท้อนถึงความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายอย่างแท้จริง เพื่อที่ครูจะนำผลที่ได้ มาเขียนแผนเพื่อออกแบบการวัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

2) ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดซื้อจัดหาหรือการผลิตสื่อเพื่อการจัดการเรียนการสอน หรือเพื่อการพัฒนาสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มีความเพียงพอแก่การใช้งานจริง ครูเข้าถึงได้ง่าย มีทั้งสื่อภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ครูได้เลือกใช้อย่างเหมาะสมและหลากหลายในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน

3) จัดฝึกอบรม แบบ Workshop ให้แก่ครูอย่างสม่ำเสมอ ทั้งครูที่เป็นคนไทย และครูที่เป็นชาวต่างประเทศ เพื่อให้ครูเปิดโลกทัศน์และเรียนรู้เทคนิคการสอนใหม่ๆ วิธีการใช้และประยุกต์ใช้สื่อการสอนและแหล่งการเรียนรู้ ทั้งจากวิทยากร จากผู้เชี่ยวชาญ หรือจากครู กศน. ด้วยกันเองจากพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง เช่น การจัดฝึกอบรมการสอนแบบบูรณาการ การจัดฝึกอบรมการสอนสำหรับผู้เรียนต่างชาติ เป็นต้น

4) ควรสนับสนุนริเริ่มให้มีการสร้าง Free TV และ Video on Demand ของ กศน. ผ่านระบบดาวเทียมหรืออินเทอร์เน็ต เพื่อให้เป็นช่องทางใหม่ในการนำเสนอเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เป็น

การพัฒนาสมรรถนะครูโดยให้ครูเป็นผู้ค้นคว้าด้วยตนเองได้ตลอดเวลา อีกทั้งผู้ที่สนใจจะสามารถเข้ามาใช้งานเพื่อเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมได้อีกช่องทางหนึ่ง โดยมีการบริการทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น ตัวอย่างกรณีศึกษาของครูในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ๆ เป็นต้น

3. สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครู กศน.

1) พัฒนาตัวชี้วัดให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับปัจจุบัน สามารถวัดความสามารถตามสภาพจริงได้กับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย มีคู่มือแนะนำวิธีและเปิดโอกาสให้ครูสามารถนำไปปรับใช้ในการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนได้ สำหรับคะแนนเก็บและคะแนนสอบย่อยต่างๆ

2) จัดทำคู่มือแนะนำวิธีการวัดและประเมินผลร่วมกับประเทศในกลุ่มอาเซียนและภาคีเครือข่าย ในการวัดและประเมินผลในการจัดการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ในรูปแบบของภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

3) ให้ครูผู้สอนหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ (English Program: EP) เข้ามามีส่วนร่วมในการออกข้อสอบมากยิ่งขึ้น

4) ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อเพิ่มการวัดผลแบบ E-Exam ให้รองรับมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่แต่ข้อสอบการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ แต่ให้ครอบคลุมถึงการสอบข้อสอบปลายภาคด้วย เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนขาดสอบมากยิ่งขึ้น

4. ด้านสมรรถนะองค์กรรวมของครู กศน.

1) พัฒนามาตรฐานวิชาชีพ (Professional Standards) เกณฑ์ของการประเมินสมรรถนะ (Competency) ของครู ทำร่วมกับประเทศอาเซียนหรือภาคีเครือข่าย เพื่อยกระดับมาตรฐานและให้ครูเกิดความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงและกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น

2) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอนทั้งครูไทยและครูต่างประเทศ ทั้งในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีความ

จำเป็นในการที่จะเป็นครู กคน. ในประชาคมอาเซียน เช่น จิตวิทยาการสอนผู้ใหญ่ ภาวะผู้นำ การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาคมอาเซียน เป็นต้น

3) ปรับปรุงระบบการคัดเลือกครูเข้าทำงาน โดยระบบการคัดเลือกต้องมีมาตรฐานของคุณสมบัติที่ยกระดับมากยิ่งขึ้น เช่น รับครูที่ต้องจบปริญญาบัณฑิตด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยตรง ครูที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆในอาเซียนได้ดี เพื่อที่จะได้มีสมรรถนะที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

4) พัฒนาและปรับปรุงระบบสวัสดิการและค่าตอบแทนให้จูงใจคนเก่ง คนมีความรู้ความสามารถ เข้ามาเป็นผู้สอนมากขึ้น

5) สนับสนุนทุนอุดหนุนการศึกษาแบบเต็มจำนวนให้มากยิ่งขึ้น เช่น ทุนการศึกษาด้านภาษาอังกฤษ ภาษาอาเซียน ทุนการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพในด้านต่างๆ ทุนการฝึกอบรมระยะสั้น ให้ครูได้มีสิทธิขอสมัครรับอย่างทั่วถึง

6) จัดทำ Application บทเรียน กคน. หรือทักษะวิชาอื่นๆ ให้สามารถใช้งานได้ผ่านช่องทางบนโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์ โดยสามารถเลือกใช้งานได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้ครูเข้ามาศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอด โดยมีระบบลงชื่อผู้เข้าใช้ เพื่อบันทึกการเข้าใช้ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นการเรียนการสอนและเทคนิคการสอนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งครูและผู้เรียนจะสามารถเข้าไปเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลาเช่นกัน

7) สนับสนุนการจัดโครงการการแลกเปลี่ยนครูกับประเทศอื่นๆในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อให้ครูได้เปิดโลกทัศน์ มุมมอง ได้เห็นสภาพจริง เพื่อที่จะสามารถสอนถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง

8) จัดทำฐานข้อมูลอาเซียน (Database) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่น่าสนใจ และทิศทาง (Trend) เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน เพื่อให้ครูเข้าถึงได้ง่ายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

9) ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภาคสื่อมวลชน เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน นำเสนอข่าวสารที่น่าสนใจ กรณีศึกษาหรือตัวอย่างที่ดีทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนการเข้าสู่สมัชชาผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลสภาพ ปัญหา ความต้องการ ความคิดเห็น ตลอดจนนโยบายหรือแนวทางการพัฒนา ในเกี่ยวกับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อเป็นการเปิดมุมมองโลกทัศน์ให้แก่ครู โดยใช้พื้นที่ของสื่อ ให้หน่วยงาน ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูได้มีพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร สู่ภาคส่วนอื่นๆ และสาธารณชน เช่น การเขียนบทความตีพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อเครือข่ายออนไลน์ในการดำเนินรายการวิทยุโทรทัศน์ เพื่อการพัฒนาครูและการจัดการเรียนการสอน

ประเด็นที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู กศน.

1. สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร/การนำหลักสูตรไปใช้ของครู กศน.

1) ผู้บริหารควรศึกษาเกี่ยวกับนโยบายจุดเน้นและแนวทางปฏิบัติในเรื่องการใช้หลักสูตร จากเอกสารและตำราวิชาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อทำความเข้าใจ สามารถดำเนินตามนโยบายและสามารถนำมาถ่ายทอดสู่บุคลากรในสังกัดได้ถูกต้อง

2) ผู้บริหารควรเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งต่อความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรจากความเห็นของครู กศน. ในสังกัด สู่หน่วยงานภาครัฐ

3) ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู กศน. ในสังกัด พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้มีความทันสมัย ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานอาเซียน

4) ครูควรมีส่วนร่วมในการชี้แนะในการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ระดับสถานศึกษา หลักสูตรภายในท้องถิ่น ตลอดจนหลักสูตรสำหรับปัจเจกบุคคล โดยต้องศึกษาและสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อที่จะสามารถจัดหลักสูตรได้ตรงกับความต้องการ

5) ครูต้องศึกษาเกี่ยวกับนโยบายจุดเน้นและแนวทางปฏิบัติในเรื่องการใช้หลักสูตร จากเอกสารและตำราวิชาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถนำหลักสูตรมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

6) ครูควรติดต่อประสานงานขอข้อมูลกับภาคเอกชน หรือผู้ประกอบการในชุมชนเกี่ยวกับทิศทางตลาดแรงงานอาเซียน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตร หรือการบูรณาการหลักสูตรเข้าสู่สภาพจริง

2. สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู กศน.

1) ผู้บริหารต้องตรวจสอบและดูแลครู กศน. ในสังกัด ทั้งในด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน การเตรียมแผนการสอนของครูในสังกัดอย่างใกล้ชิด ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่างๆ

2) ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้เหมาะสม เลือกจัดซื้อสื่อและอุปกรณ์ให้เหมาะกับการใช้งานและมีจำนวนที่เพียงพอต่อความต้องการที่จะมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

3) ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูในสังกัดได้มีโอกาส ศึกษาเรียนรู้ทักษะและเทคนิคการสอนใหม่ๆ อยู่เสมอ เช่น จัดการประชุม เชิญวิทยากร เชิญผู้รู้มาให้คำแนะนำ เป็นต้น

4) ผู้บริหารควรเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีความแปลกใหม่ ทันสมัยและเทคนิคการสอนใหม่ๆ ตลอดจนเป็นแหล่งการเรียนรู้ ให้ความร่วมมือ จัดดำเนินโครงการเปิดโอกาสให้ใช้สถานประกอบการของตนเป็นแหล่งการเรียนรู้ โดยให้ครูสามารถติดต่อใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาสมรรถนะตนเอง ตลอดจนในการจัดการเรียนการสอน ได้ ด้วยการเข้าศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติการจริงในระยะสั้น และการส่งบุคลากรมาฝึกอบรมให้แก่ครู

5) ครูต้องมีการศึกษาค้นคว้าแสวงหาข้อมูลสิ่งใหม่ๆอย่างสม่ำเสมอ จากหลากหลายช่องทาง เช่น จากบทความ ข่าวสาร สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์ วารสารทางวิชาการ อินเทอร์เน็ตและข้อมูลต่าง ๆ ที่จะเกี่ยวข้องกับการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน

6) ครูควรทำการวิจัยในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มหรือตลอดจนแต่ละคน เพื่อให้ครูได้สะท้อนถึงความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายอย่างแท้จริง เพื่อที่จะนำผลที่ได้ มาออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มหรือตลอดจนผู้เรียนแต่ละคน

7) การจัดทำสื่อการเรียนการสอน ครูควรยึดหลัก การออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) มาใช้ในการออกแบบสื่อการสอน และแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้บุคคลทุกเพศทุกวัยและทุกสภาพร่างกายใช้ประโยชน์จากสิ่งเดียวกันกล่าวคือ สื่อนั้นต้องเป็นสื่อที่ใช้ได้กับทุกคน มีความยืดหยุ่น เรียบง่าย มีขนาดเหมาะสม ช่วยให้เข้าใจง่าย ปลอดภัยในการใช้งานและมีความสะดวกช่วยทุ่นแรง

8) ครูควรเป็นผู้ประสานงานกับภาคีเครือข่าย นำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นและใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น เช่น ให้ผู้เรียนไปศึกษาที่แหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครู กศน.

1) ผู้บริหารควรเป็นผู้คอยให้คำปรึกษา ตรวจสอบและชี้แนะเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่ครูสร้างขึ้น ว่าตรงกับตัวชี้วัดที่ต้องการวัดหรือไม่ และมีความเหมาะสมในการวัดกับสภาพผู้เรียนหรือไม่หรือควรพัฒนาอย่างไร

2) ผู้บริหารควรเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั้งในชุมชน องค์กรในประเทศหรือต่างประเทศ โดยลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU : Memorandum Of Understanding) เพื่อพัฒนาวิธีการวัดและประเมินผลร่วมกัน

3) ครูควรมีการออกแบบการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น เช่น การวัดย่อย ควรจัดให้มีการวัดที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่มากขึ้น โดยใช้เทคนิคการวัดด้วยวิธีการต่างๆ เช่น จากโครงงาน จากการเข้าร่วมกิจกรรม การศึกษาดูงาน ต่างๆ การฝึกปฏิบัติ จากผลงาน จากการสังเกต การวัดหลังเรียนในห้องเรียน จากการถามคำถาม ให้ชวนคิดวิเคราะห์ การตกผลึกทางความคิด การวัดแบบลูปบิค ฯลฯ

4) ครูต้องศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลก่อนนำมาใช้และควรมีวิธีในการเลือกใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเนื้อหาสาระและลักษณะของผู้เรียน

4. ด้านสมรรถนะของครุ กศน.

1) ผู้บริหารต้องเป็นผู้สำรวจ สังเกต บุคลากรในสังกัดของตนเอง อยู่เสมอ ว่ามีจุดเด่น จุดอ่อน และความต้องการในเรื่องใดเพิ่มเติม ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาสมรรถนะของครูในด้านที่ยังขาด

2) ผู้บริหารควรเป็นผู้ส่งเสริมและให้การสนับสนุน ให้บุคลากรในสังกัด เกิดการอยากที่จะพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ด้วยการชี้แนะเทคนิคต่างๆให้แก่ครู เช่น เสริมสร้างให้ภายในหน่วยงาน ที่ดูแล ส่งการเป็นแหล่งการเรียนรู้ การทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) การเรียนรู้ด้วยการชี้แนะตนเองอยู่เสมอ (Self-Directed) เช่น ครูในสังกัดมีความต้องการพัฒนาทักษะด้านภาษาก็ดูแลช่วยจัดหาผู้รู้มาช่วยสอนหรือให้คำแนะนำถึงสถานที่ แหล่งการเรียนรู้ หรือชุดโปรแกรมสื่อการสอนแก่ครู

3) ผู้บริหารต้องคอยติดตามผล การพัฒนาสมรรถนะต่างๆ ที่ครูได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งการสังเกต การสอบถาม ตลอดจนการจัดทำระบบการประเมินการดำเนินงานในภาพรวมของหน่วยงาน ด้วยการจัดทำเครื่องมือตัวชี้วัด (KPI : Key Performance Indicator) เพื่อสะท้อนประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการทำงาน โดยกำหนดตัวชี้วัดได้จากทั้งนโยบาย พันธกิจของหน่วยงาน คุณสมบัติบทบาทและหน้าที่ของครูต่างๆ เป็นต้น

4) ครูต้องเข้าใจและตระหนักว่าตนคือผู้ที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนคนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นจึงควรให้ความสนใจและความร่วมมือกับทุกกิจกรรมหรือการจัดอบรมที่หน่วยงานในสังกัดหรือภาครัฐจัดให้ ด้วยเจตคติที่ดี เปิดรับการเรียนรู้และพัฒนาตลอดเวลา

5) ครูควรพัฒนาสมรรถนะตนเองในด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้เข้ามามีประโยชน์ในการส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้เรียน เช่น ครูควรรับส่งอีเมลกับผู้เรียน เพื่อคอยให้คำชี้แนะ มอบหมายงานหรือตอบคำถามผู้เรียน และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนถึงการติดต่อสื่อสารออนไลน์ ด้วยเว็บแคมและไมโครโฟนผ่านทางคอมพิวเตอร์ เพื่อที่จะสามารถพบกลุ่มกับผู้เรียนได้อีกช่องทาง ในกรณีผู้เรียนไม่สามารถมาพบกลุ่มได้

6) ระหว่างครูแต่ละคนควรมีการจัดการจัดการความรู้ร่วมกันเป็นภาคีเครือข่าย (Knowledge Management: KM) คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการสอนงาน (Coaching) ให้แก่ครูด้วยกันเอง เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน” การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

- 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน
- 2) เพื่อพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการด้านการศึกษา ในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร จำนวน 5 คน ครู จำนวน 5 คน และนักวิชาการด้านการศึกษา จำนวน 7 คน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน แบ่งเป็น ผู้บริหาร จำนวน 3 คน ครู จำนวน 3 คน และนักวิชาการด้านการศึกษา จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน

ปัญหา ความต้องการ สมรรถนะ และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู ในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

การสร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน มี ผลการตรวจเครื่องมือ (IOC) ซึ่งจากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ พบว่า ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) มากกว่า 0.5 ทุกข้อคำถาม สามารถนำไปใช้ได้ ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นมีทั้งหมด 15 ข้อ ซึ่งได้มีการปรับแก้ไขเพิ่มเติมตามที่คุณผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้มีรายละเอียดการปรับข้อคำถามด้านการใช้ภาษา และการแก้ไขภาษาในประโยคคำถามให้กระชับยิ่งขึ้นมีความชัดเจนตามที่คุณผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ

2. แนวทางการสนทนากลุ่มแบ่งเป็นประเด็นหลัก 3 ข้อ และประกอบด้วยประเด็นแนวทางสำหรับ 1) ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ 2) ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 3) ข้อเสนอแนะสำหรับครู 4) ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน 5) ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชน ประกอบด้วย สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล และสมรรถนะองค์รวม

3. (ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณาร่างแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามแนวทางที่ สุภาวงศ์ จันทวานิช (2551) และชาย โพธิ์สิตา (2550) เสนอไว้ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง มาวิเคราะห์สรุปด้วยเทคนิคตัดปะ (Scissor and Sort Technique) นำมาตีความข้อมูล และจัดหมวดหมู่

2. เปรียบเทียบข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแถบบันทึกเสียง มาวิเคราะห์เนื้อหาด้านความจริง และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด เปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความชัดเจนในความคิดเห็นที่เป็นทัศนะ เป็นการกำหนดประเด็นความเห็นที่ได้แบ่งเป็นประเด็นย่อยๆ โดยไม่มีการปรับแต่งข้อมูล จากนั้นจำแนกประเด็นย่อยออกเป็นหมวดหมู่ตามหมวดคำถาม สำหรับข้อมูลที่ได้นอกเหนือจากคำถามก็แยกไว้อีกส่วนหนึ่ง นำผลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปของความเรียง

3. การสร้างข้อสรุป ผู้วิจัยดำเนินการเชื่อมข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบข้อมูลเข้าด้วยกัน และแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมในรูปของความเรียง โดยผู้วิจัยได้ตัดทอนข้อมูลให้เหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมาย พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็นคำตอบชั่วคราวที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้ง และเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจะทำการยืนยันข้อสรุปเพื่อนำข้อสรุปไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

4. การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยใช้วิธีแบบอุปนัย คือ รวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในรูปของความเรียง ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อย มารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม ในลักษณะของบทสรุปหรือแบบแผนของกระบวนการทางความคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการด้านการศึกษา ในประเด็น การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

2. ผลการพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการด้าน การศึกษา ในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนา สมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการ ก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร

สภาพปัจจุบัน กศน. มีการกำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาจากส่วนกลาง โครงสร้างหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสาระการเรียนรู้มี 5 สาระ คือ 1) สาระทักษะการเรียนรู้ 2) สาระ ความรู้พื้นฐาน 3) สาระการประกอบอาชีพ 4) สาระทักษะการดำเนินชีวิต 5) สาระการพัฒนา สังคม หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วย ครูผู้สอนจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ใช้ หลักสูตรในกรณีที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครูจะมีบทบาทในการสร้างและพัฒนา หลักสูตรร่วมด้วยในกรณีที่เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ที่จัดเพื่อภายในเขตพื้นที่ของตน

ในการเตรียมเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน หลักสูตรกศน. ได้เพิ่มรายวิชาอาเซียนศึกษา เป็นวิชาเลือกเสรี และ กศน.กรุงเทพมหานคร ได้เปิดรายวิชา กรุงเทพฯศึกษา เพิ่มเติมเป็นวิชาเลือก เสรีด้วยเพื่อรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อีกทั้งมีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาค ภาษาอังกฤษ (English Program: EP) เพื่อผู้เรียนที่เป็นคนไทยและผู้เรียนที่เป็นชาวต่างประเทศ โดยมีครูต่างประเทศและครูไทยเป็นผู้ประสานงานในชั้นเรียน ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน

ปัญหาที่พบคือ แม้จะมีการจัดอบรมครูเรื่องอาเซียน มาระยะหนึ่งแล้ว แต่ครูในบางภาค ส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงในเรื่องของประชาคมอาเซียน ยังมีความรู้ในระดับพื้นฐาน

ทั่วไป แต่ยังไม่ถึงในระดับที่จะสอนหรือตอบข้อคำถามของผู้เรียนทั้งหมดได้และการนำหลักสูตรไปใช้ขาดความเข้าใจที่เพียงพอ

ความต้องการคือ ต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเป็นปัจจุบันและหลากหลายยิ่งขึ้น มีเปิดวิชาที่เน้นทักษะการนำไปใช้ได้จริงเพิ่มมากขึ้น ต้องการให้มีการจัดอบรมหรือประชาสัมพันธ์อย่างละเอียดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่เพื่อความเข้าใจในการนำไปใช้จริง ทั้งกับครูไทยและครูชาวต่างประเทศให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน อีกทั้งต้องการให้มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์เพื่อให้สามารถเข้าศึกษาเองได้ง่ายขึ้น

2) ด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

สภาพปัจจุบัน ครูผู้สอนมีการวางแผนการสอนที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้การเขียนแผนการสอนในช่วงปิดภาคการศึกษาหลังจากการวัดประเมินผลเรียบร้อยแล้ว ในด้านการใช้สื่อการสอนและการผลิตสื่อการสอน มีการใช้สื่อการสอนในการสอนพอสมควร โดยสื่อการสอนที่ใช้โดยส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่ส่งมาจากส่วนกลางและสื่อที่ทางศูนย์ยกศน.เขตที่สังกัดได้จัดซื้อสำเร็จรูปมาให้ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ แบบฝึกหัด รูปภาพต่างๆ VCD DVD เป็นต้น

ปัญหาที่พบ คือ พบว่าสื่อการสอนไม่มีความหลากหลาย เป็นสื่อการเรียนรู้ที่เดิมทีมีมานานแล้ว ไม่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเท่าที่ควร ไม่ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ครูไม่สามารถใช้สื่อการสอนด้านเทคโนโลยี เนื่องจากความไม่พร้อมหรือไม่สะดวกในสถานที่ที่จัดการเรียนการสอน ทำให้สื่อการสอนจำพวก VCD DVD ไม่ได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในการพบกลุ่ม แต่เป็นเพียงสื่อการเรียนการสอนส่วนหนึ่งที่ผู้เรียนที่มีเวลามากก็จะได้เข้าถึงได้จากการเข้ามาขอยืมหรือเปิดใช้คอมพิวเตอร์จากที่ศูนย์สำนักงาน อีกทั้งครูยังไม่สามารถจัดร่วมกับภาคีเครือข่ายได้เท่าที่ควร เช่น ครูภูมิปัญญาและแหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชน นำเข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากขาดการติดต่อประสานงานและจากการที่ผู้เรียนบางส่วนเป็นวัยทำงาน ทำให้ไม่มีเวลาในการไปศึกษาแหล่งการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ด้วยภาระงานที่ครูต้องดูแลมีจำนวนมาก ทำให้การผลิตสื่อด้วยตนเองนั้นต้องลดความสำคัญลงไป บางคนมีเทคนิคการสอนที่หลากหลาย นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ดี แต่บางคนยังใช้เทคนิคการสอนด้วยวิธีเก่าๆ

ความต้องการ คือ ต้องการสื่อการสอนที่มีความทันสมัย หลากหลายรูปแบบและใช้ได้จริง เพียงพอต่อความต้องการ ดึงดูดความสนใจจากผู้เรียนได้ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้เรียนเข้าถึงและเป็นสื่อการสอนที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการสอนอย่างแท้จริง ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยควรเข้าถึงความต้องการภายในพื้นที่ชุมชนที่ดูแล คอยเป็นผู้สำรวจความต้องการและเป็นผู้เชื่อมโยงการเรียนรู้สู่ประชาชน ใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3) ด้านการวัดและประเมินผล

สภาพการวัดและประเมินผลในปัจจุบัน พบว่ามีทั้งการใช้วิธีการวัดในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งตัวชี้วัดต่าง ๆ นั้นส่วนกลางได้มีการกำหนดมาให้ โดยเฉพาะการวัดปลายภาคต้องใช้ข้อสอบจากส่วนกลาง แต่ในการออกข้อสอบนั้นส่วนกลางได้ให้ครูทุกคนส่งข้อสอบเข้ามาที่ศูนย์กลางเพื่อคัดเลือก ยิ่งไปกว่านั้นครูผู้สอนสามารถออกแบบการวัดหลังเรียนในแต่ละครั้งที่พบกลุ่ม คະแนนเก็บจากงานที่มอบหมาย การทำโครงการ โครงการต่างๆ และข้อสอบย่อยต่างๆ ตลอดจนคะแนนการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางสถาบัน

ปัญหาที่พบ คือ การวัดและการประเมินผลยังไม่มี ความหลากหลาย เพราะตัวชี้วัดต่างๆ ต้องมาจากส่วนกลาง เป็นข้อสอบเดียวกันหมดทั้งประเทศ แม้ข้อสอบดังกล่าวจะมาจากการที่ครูส่งข้อสอบมาที่ส่วนกลางให้ส่วนกลางพิจารณาและออกมาเป็นข้อสอบที่ใช้ทั่วประเทศ แต่ข้อสอบบางครั้งก็ยังไม่ตรงกับที่ครูสอน อันเนื่องจากความผิดพลาดในการสอนของครูผู้สอนเอง ตลอดจนความสามารถในการออกข้อสอบของครูผู้สอน ในการวัดย่อยครูในบางภาคส่วนยังยึดติดกับวิธีการวัดแบบเดิมๆ ซึ่งควรปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้มีวิธีการที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

ความต้องการ คือ ต้องการวิธีการวัดและการประเมินผลที่มีความหลากหลาย มีเกณฑ์ที่เหมาะสมและสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้ ครูสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลภายในชั้นเรียนของตัวเองได้ด้วยวิธีที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงขาดทักษะประสบการณ์ และความชำนาญที่จะออกแบบการวัดและประเมินผลให้มีความหลากหลาย สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีการส่งเสริมให้มีการวัดและประเมินผลเช่นกัน โดยประเมินในภาพรวมถึงความพึงพอใจและความต้องการเพิ่มเติม โดยจัดให้เป็นการประเมินแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้ตอบสนองและใช้ประโยชน์ได้สูงสุด

4) ด้านสมรรถนะองค์รวม

สภาพสมรรถนะองค์รวมของครู จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนมี ทั้งจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีทั้งในสาขาวิชาชีพและต่างสาขาไปจนถึงในระดับที่สูงขึ้น ครูโดยส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานพอสมควร เช่น บทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) นอกเหนือจากงานด้านการสอนครูบางคนยังเป็นผู้ให้คำปรึกษา ผู้อำนวยความสะดวก และบางส่วนสามารถเปรียบเสมือนผู้นำชุมชน

ปัญหาที่พบ คือ ครูผู้สอนทั้งครูไทยและครูชาวต่างประเทศบางคนไม่มีวุฒิการศึกษาด้านวิชาชีพครุมาโดยตรง ทำให้ประสิทธิภาพในการประกอบวิชาชีพมีประสิทธิภาพสู้ครูที่จบมาโดยตรงไม่ได้ เพราะจะมีความเข้าใจในวิชาชีพและมีเทคนิคต่างๆที่จะมาช่วยส่งเสริมการสอนมากกว่า

ความต้องการ คือ ต้องการได้รับการพัฒนาทักษะและความรู้เพิ่มเติม เพื่อเข้าสู่การเป็นครูในยุคประชาคมอาเซียน เช่น ทักษะด้านภาษา ด้านเทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการปรับตัวอยู่บนความหลากหลาย เป็นต้น

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน มีข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2) ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู กศน.

โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

1) สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

2) สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

3) สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล

4) สมรรถนะองค์รวม

ประเด็นที่ 1 ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1. สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร/การนำหลักสูตรไปใช้ของครู กศน.

1) ควรส่งเสริมให้มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรสำหรับครูร่วมกับประเทศอาเซียน ที่เกี่ยวกับทักษะและความสามารถที่จะเพิ่มสมรรถนะในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลสูงสุด เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เช่น หลักสูตรภาษาอังกฤษ หลักสูตรภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน หลักสูตรการสอนภาษาไทยให้แก่ผู้เรียนชาวต่างประเทศ หลักสูตรโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับครู เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการปฏิบัติงานในการติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายมากขึ้นได้ โดยต้องมีการอำนวยความสะดวกให้สามารถเรียนได้ทั้งการจัดการเรียนการสอนแบบในห้องเรียนผ่านระบบออนไลน์หรือโปรแกรมช่วยสอน

2) ส่งเสริมการจัดฝึกอบรมการนำหลักสูตรไปใช้ให้แก่ครู เพื่อให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในการหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยกระดับมาตรฐานหลักสูตร โดยตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนบนความหลากหลายของผู้เรียน

3) สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการสรรหาข้อมูลใหม่ๆ เพื่อพัฒนาครูให้ไปทำหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น มาตรฐานคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าทำงานในตลาดแรงงานอาเซียน เป็นต้น

2. สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู กศน.

1) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครู ให้ได้ทำการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ครูได้สะท้อนถึงความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายอย่างแท้จริง เพื่อที่ครูจะนำผลที่ได้ มาเขียนแผนเพื่อออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

2) ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดซื้อจัดหาหรือการผลิตสื่อเพื่อการจัดการเรียนการสอน หรือเพื่อการพัฒนาสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มีความเพียงพอแก่การใช้งานจริง ครูเข้าถึงได้ง่าย มีทั้งสื่อภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ครูได้เลือกใช้อย่างเหมาะสมและหลากหลายในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอน

3) จัดฝึกอบรม แบบ Workshop ให้แก่ครูอย่างสม่ำเสมอ ทั้งครูที่เป็นคนไทย และครูที่เป็นชาวต่างประเทศ เพื่อให้ครูเปิดโลกทัศน์และเรียนรู้เทคนิคการสอนใหม่ๆ วิธีการใช้และประยุกต์ใช้สื่อการสอนและแหล่งการเรียนรู้ ทั้งจากวิทยากร จากผู้เชี่ยวชาญ หรือจากครู กศน.ด้วยกันเองจากพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง เช่น การจัดฝึกอบรมการสอนแบบบูรณาการ การจัดฝึกอบรมการสอนสำหรับผู้เรียนต่างชาติ เป็นต้น

4) ควรสนับสนุนริเริ่มให้มีการสร้าง Free TV และ Video on Demand ของ กศน. ผ่านระบบดาวเทียมหรืออินเทอร์เน็ต เพื่อให้เป็นช่องทางใหม่ในการนำเสนอเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เป็นการพัฒนาสมรรถนะครูโดยให้ครูเป็นผู้ค้นคว้าด้วยตนเองได้ตลอดเวลา อีกทั้งผู้ที่สนใจจะสามารถเข้ามาใช้งานเพื่อเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมได้อีกช่องทางหนึ่ง โดยมีการบริการทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น ตัวอย่างกรณีศึกษาของครูในการออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ๆ เป็นต้น

3. สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครู กศน.

1) พัฒนาตัวชี้วัดให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับปัจจุบัน สามารถวัดความสามารถตามสภาพจริงได้กับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย มีคู่มือแนะนำวิธีและเปิดโอกาสให้ครูสามารถนำไปปรับใช้ในการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนได้ สำหรับคะแนนเก็บและคะแนนสอบย่อยต่างๆ

2) จัดทำคู่มือแนะนำวิธีการวัดและประเมินผลร่วมกับประเทศในกลุ่มอาเซียนและภาคีเครือข่าย ในการวัดและประเมินผลในการจัดการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ในรูปแบบของภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

3) ให้ครูผู้สอนหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ (English Program: EP) เข้ามามีส่วนร่วมในการออกข้อสอบมากยิ่งขึ้น

4) ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อเพิ่มการวัดผลแบบ E-Exam ให้รองรับมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่แต่ข้อสอบการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ แต่ให้ครอบคลุมถึงการสอบข้อสอบปลายภาคด้วย เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนขาดสอบมากยิ่งขึ้น

4. ด้านสมรรถนะองค์รวมของครู กศน.

1) พัฒนามาตรฐานวิชาชีพ (Professional Standards) เกณฑ์ของการประเมินสมรรถนะ (Competency) ของครู ทำร่วมกับประเทศอาเซียนหรือภาคีเครือข่าย เพื่อยกระดับมาตรฐานและให้ครูเกิดความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงและกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น

2) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอนทั้งครูไทยและครูต่างประเทศ ทั้งในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีความจำเป็นในการที่จะเป็นครู กศน. ในประชาคมอาเซียน เช่น จิตวิทยาการสอนผู้ใหญ่ ภาวะผู้นำ การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาคมอาเซียน เป็นต้น

3) ปรับปรุงระบบการคัดเลือกครูเข้าทำงาน โดยระบบการคัดเลือกต้องมีมาตรฐานของคุณสมบัติที่ยกระดับมากยิ่งขึ้น เช่น รับครูที่ต้องจบปริญญาบัณฑิตด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์โดยตรง ครูที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆในอาเซียนได้ดี เพื่อที่จะได้มีสมรรถนะที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

4) พัฒนาและปรับปรุงระบบสวัสดิการและค่าตอบแทนให้จูงใจคนเก่ง คนมีความรู้ความสามารถ เข้ามาเป็นผู้สอนมากขึ้น

5) สนับสนุนทุนอุดหนุนการศึกษาแบบเต็มจำนวนให้มากยิ่งขึ้น เช่น ทุนการศึกษาด้านภาษาอังกฤษ ภาษาอาเซียน ทุนการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพในด้านต่างๆ ทุนการฝึกอบรมระยะสั้น ให้ครูได้มีสิทธิขอสมัครรับอย่างทั่วถึง

6) จัดทำ Application บทเรียน กศน. หรือทักษะวิชาอื่นๆ ให้สามารถใช้งานได้ผ่านช่องทางบนโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์ โดยสามารถเลือกใช้งานได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้ครูเข้ามาศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอด โดยมีระบบลงชื่อผู้เข้าใช้ เพื่อบันทึกการเข้าใช้ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนและเทคนิคการสอนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งครูและผู้เรียนจะสามารถเข้าไปเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลาเช่นกัน

7) สนับสนุนการจัดโครงการการจัดแลกเปลี่ยนครูกับประเทศอื่นๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อให้ครูได้เปิดโลกทัศน์ มุมมอง ได้เห็นสภาพจริง เพื่อที่จะสามารถสอนถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง

8) จัดทำฐานข้อมูลอาเซียน (Database) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่น่าสนใจ และทิศทาง (Trend) เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน เพื่อให้ครูเข้าถึงได้ง่ายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

9) ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภาคสื่อมวลชน เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน นำเสนอข่าวสารที่น่าสนใจ กรณีศึกษาหรือตัวอย่างที่ดีทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนการเข้าสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลสภาพ ปัญหา ความต้องการ ความคิดเห็น ตลอดจนนโยบายหรือแนวทางการพัฒนา ในเกี่ยวกับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อเป็นการเปิดมุมมองโลกทัศน์ให้แก่ครู โดยใช้พื้นที่ของสื่อ ให้องค์กร หน่วยงาน ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูได้มีพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร สู่ภาคส่วนอื่นๆ และสาธารณชน เช่น การเขียนบทความตีพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อเครือข่ายออนไลน์ในการดำเนินรายการวิทยุ โทรทัศน์ เพื่อการพัฒนาครูและการจัดการเรียนการสอน

ประเด็นที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู กศน.

1. สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร/การนำหลักสูตรไปใช้ของครู กศน.

1) ผู้บริหารควรศึกษาเกี่ยวกับนโยบายจุดเน้นและแนวทางปฏิบัติในเรื่องการใช้หลักสูตร จากเอกสารและตำราวิชาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อทำความเข้าใจ สามารถดำเนินตามนโยบายและสามารถนำมาถ่ายทอดสู่บุคลากรในสังกัดได้ถูกต้อง

2) ผู้บริหารควรเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งต่อความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรจากความเห็นของครู กศน. ในสังกัด สู่หน่วยงานภาครัฐ

3) ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู กศน. ในสังกัด พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้มีความทันสมัย ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานอาเซียน

4) ครูควรมีส่วนร่วมในการชี้แนะในการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ระดับสถานศึกษา หลักสูตรภายในท้องถิ่นตลอดจนหลักสูตรสำหรับปัจเจกบุคคล โดยต้องศึกษาและสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อที่จะสามารถจัดหลักสูตรได้ตรงกับความต้องการ

5) ครูต้องศึกษาเกี่ยวกับนโยบายจุดเน้นและแนวทางปฏิบัติในเรื่องการใช้หลักสูตร จากเอกสารและตำราวิชาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถนำหลักสูตรมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

6) ครูควรติดต่อประสานงานขอข้อมูลกับภาคเอกชน หรือผู้ประกอบการในชุมชนเกี่ยวกับทิศทางตลาดแรงงานอาเซียน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตร หรือการบูรณาการหลักสูตรเข้าสู่สภาพจริง

2. สมรรถนะด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ออกแบบการเรียนรู้ของครู กศน.

1) ผู้บริหารต้องตรวจสอบและดูแลครู กศน. ในสังกัด ทั้งในด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน การเตรียมแผนการสอนของครูในสังกัดอย่างใกล้ชิด ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่างๆ

2) ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้เหมาะสม เลือกจัดซื้อสื่อและอุปกรณ์ให้เหมาะกับการใช้งานและมีจำนวนที่เพียงพอต่อความต้องการที่จะมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

3) ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูในสังกัดได้มีโอกาส ศึกษาเรียนรู้ทักษะและเทคนิคการสอนใหม่ๆ อยู่เสมอ เช่น จัดการประชุม เชิญวิทยากร เชิญผู้รู้มาให้คำแนะนำ เป็นต้น

4) ผู้บริหารควรเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีความแปลกใหม่ ทันสมัยและเทคนิคการสอนใหม่ๆ ตลอดจนเป็นแหล่งการเรียนรู้ ให้ความร่วมมือ จัดดำเนินโครงการเปิดโอกาสให้ใช้สถานประกอบการของตนเป็นแหล่งการเรียนรู้ โดยให้ครูสามารถติดต่อใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาสมรรถนะตนเอง ตลอดจนในการจัดการเรียนการสอน ได้ ด้วยการเข้าศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติการจริงในระยะสั้น และการส่งบุคลากรมาฝึกอบรมให้แก่ครู

5) ครูต้องมีการศึกษาค้นคว้าแสวงหาข้อมูลสิ่งใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ จากหลากหลายช่องทาง เช่น จากบทความ ข่าวสาร สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์ วารสารทางวิชาการ อินเทอร์เน็ตและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน

6) ครูควรทำการวิจัยในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มหรือตลอดจนแต่ละคน เพื่อให้ครูได้สะท้อนถึงความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายอย่างแท้จริง เพื่อที่จะนำผลที่ได้ มาออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มหรือตลอดจนผู้เรียนแต่ละคน

7) การจัดทำสื่อการเรียนการสอน ครูควรยึดหลัก การออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) มาใช้ในการออกแบบสื่อการสอน และแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้บุคคลทุกเพศทุกวัยและทุกสภาพร่างกายใช้ประโยชน์จากสิ่งเดียวกันกล่าวคือ สื่อนั้นต้องเป็นสื่อที่ใช้ได้กับทุกคน มีความยืดหยุ่น เรียบง่าย มีขนาดเหมาะสม ช่วยให้เข้าใจง่าย ปลอดภัยในการใช้งานและมีความสะดวกช่วยทุ่นแรง

8) ครูควรเป็นผู้ประสานงานกับภาคีเครือข่าย นำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นและใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น เช่น ให้ผู้เรียนไปศึกษาที่แหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลของครู กศน.

1) ผู้บริหารควรเป็นผู้คอยให้คำปรึกษา ตรวจสอบและชี้แนะเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่ครูสร้างขึ้น ว่าตรงกับตัวชี้วัดที่ต้องการวัดหรือไม่ และมีความเหมาะสมในการวัดกับสภาพผู้เรียนหรือไม่หรือควรพัฒนาอย่างไร

2) ผู้บริหารควรเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั้งในชุมชน องค์กรในประเทศหรือต่างประเทศ โดยลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU : Memorandum Of Understanding) เพื่อพัฒนาวิธีการวัดและประเมินผลร่วมกัน

3) ครูควรมีการออกแบบการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น เช่น การวัดย่อย ควรจัดให้มีการวัดที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น โดยใช้เทคนิคการวัดด้วยวิธีการต่างๆ เช่น จากโครงงาน จากการเข้าร่วมกิจกรรม การศึกษาดูงาน

ต่างๆ การฝึกปฏิบัติ จากผลงาน จากการสังเกต การวัดหลังเรียนในห้องเรียน จากการถามคำถาม ให้ชวนคิดวิเคราะห์ การตกผลึกทางความคิด การวัดแบบลูปบิค ฯลฯ

4) ครูต้องศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลก่อนนำมาใช้และควรมีวิธีในการเลือกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเนื้อหาสาระและลักษณะของผู้เรียน

4. ด้านสมรรถนะองค์รวมของครู กศน.

1) ผู้บริหารต้องเป็นผู้สำรวจ สังเกต บุคลากรในสังกัดของตนเอง อยู่เสมอ ว่ามีจุดเด่น จุดอ่อน และความต้องการในเรื่องใดเพิ่มเติม ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาสมรรถนะของครูในด้านที่ยังขาด

2) ผู้บริหารควรเป็นผู้ส่งเสริมและให้การสนับสนุน ให้บุคลากรในสังกัด เกิดการอยากที่จะพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ด้วยการชี้แนะเทคนิคต่างๆ ให้แก่ครู เช่น เสริมสร้างให้ภายในหน่วยงาน ที่ดูแล ส่งการเป็นแหล่งการเรียนรู้ การทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) การเรียนรู้ด้วยการชี้แนะตนเองอยู่เสมอ (Self-Directed) เช่น ครูในสังกัดมีความต้องการพัฒนาทักษะด้านภาษาก็ดูแลช่วยจัดหาผู้รู้มาช่วยสอนหรือให้คำแนะนำถึงสถานที่ แหล่งการเรียนรู้ หรือชุดโปรแกรมสื่อการสอนแก่ครู

3) ผู้บริหารต้องคอยติดตามผล การพัฒนาสมรรถนะต่างๆ ที่ครูได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งการสังเกต การสอบถาม ตลอดจนการจัดทำระบบการประเมินการดำเนินงานในภาพรวมของหน่วยงาน ด้วยการจัดทำเครื่องมือตัวชี้วัด (KPI : Key Performance Indicator) เพื่อสะท้อนประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการทำงาน โดยกำหนดตัวชี้วัดได้จากทั้งนโยบาย พันธกิจของหน่วยงาน คุณสมบัติบทบาทและหน้าที่ของครูต่างๆ เป็นต้น

4) ครูต้องเข้าใจและตระหนักว่าตนคือผู้ที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนคนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นจึงควรให้ความสนใจและความร่วมมือกับทุกกิจกรรมหรือการจัดอบรมที่หน่วยงานในสังกัดหรือภาครัฐจัดให้ ด้วยเจตคติที่ดี เปิดรับการเรียนรู้และพัฒนาตลอดเวลา

5) ครูควรพัฒนาสมรรถนะตนเองในด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้เข้ามามีประโยชน์ในการส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้เรียน เช่น ครูควรรับส่งอีเมลกับผู้เรียน เพื่อคอยให้คำชี้แนะ มอบหมายงานหรือตอบคำถามผู้เรียน และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนถึงการติดต่อสื่อสารออนไลน์ ด้วยเว็บแคมและไมโครโฟนผ่านทางคอมพิวเตอร์ เพื่อที่จะสามารถพบกลุ่มกับผู้เรียนได้อีกช่องทาง ในกรณีผู้เรียนไม่สามารถมาพบกลุ่มได้

6) ระหว่างครูแต่ละคนควรมีการจัดการจัดการความรู้ร่วมกันเป็นภาคีเครือข่าย (Knowledge Management: KM) คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการสอนงาน (Coaching) ให้แก่ครูด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการอภิปรายเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการด้านการศึกษา ในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักวิชาการด้านการศึกษา ในประเด็นการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลการศึกษา สภาพ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ได้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร 2) ด้านการออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดและประเมินผล 4) ด้านสมรรถนะของครุรวม

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตร พบว่า มีความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเป็นปัจจุบันและสากลมากยิ่งขึ้น มีเปิดวิชาที่เน้นทักษะการนำไปใช้ได้จริงเพิ่มมากขึ้น เพราะผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนวิชาต่าง ๆ แต่บางอย่างไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเนื้อหาหลักสูตรกันใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตผู้เรียนมากขึ้น เน้นเนื้อหาเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญในการนำไปใช้ได้จริง และบูรณาการเนื้อหาระหว่างวิชาให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มความพร้อมเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ดังที่ สอนอง โฉมิต วิเศษ (2550) ได้สะท้อนว่าหลักสูตร กศน. ที่ใช้ในปัจจุบันว่าอาจไม่เหมาะสมกับผู้เรียนบางกลุ่ม โดยอาจเป็นหลักสูตรที่ไม่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต จึงควรมีการทบทวนปรับปรุงการศึกษาพื้นฐานทั้ง 3 ระดับ ให้มีความเหมาะสมต่อความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จำนวนรายวิชา เนื้อหารายวิชา และจำนวนเวลาที่ใช้ในการสอน ซึ่งมีความสอดคล้อง สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ที่กล่าวว่า การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นมีรูปแบบที่หลากหลายที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

2. ด้านการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ครูมีการวางแผนการสอนที่ชัดเจน มีการใช้สื่อการสอนในการสอนพอสมควร มีปัญหาสื่อการสอนไม่มีความหลากหลาย และเป็นสื่อการเรียนรู้เดิมที่มีมานานแล้ว ไม่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเท่าที่ควร ไม่ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ครูไม่สามารถใช้สื่อการสอนด้านเทคโนโลยี เนื่องจากความไม่พร้อมหรือไม่สะดวกในสถานที่ที่จัดการเรียนการสอน และความต้องการ คือ ครูต้องการสื่อการสอนที่มีความทันสมัย หลากหลายรูปแบบและใช้ได้จริง เพียงพอต่อความต้องการ ดึงดูดความสนใจจากผู้เรียนได้ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้เรียนเข้าถึงและเป็นสื่อการสอนที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการสอนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนา พุ่มไพศาล (2533) ที่ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการสอนที่ใช้ในการศึกษานอกระบบ ไว้ดังนี้ 1) คุณค่าทางวิชาการ สื่อการศึกษานอกระบบทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงมีผลการเรียนที่ดีกว่าการไม่ใช้สื่อการศึกษา ผู้เรียนจะเข้าใจความหมายได้กว้างขวาง ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาให้ประสบการณ์ที่เป็นจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องจดจำเรื่องราวต่างๆ ได้มาก และจำได้นาน รวมทั้งช่วยเพิ่มทักษะในการเรียนรู้ด้วย 2) คุณค่าทางจิตวิทยา สื่อการศึกษานอกระบบ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต้องการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ทำให้มีมโนทัศน์ที่ถูกต้อง ทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ

3. ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า สภาพการวัดและประเมินผลในปัจจุบัน มีทั้งการใช้วิธีการวัดในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งตัวชี้วัดต่างๆ นั้นส่วนกลางได้มีการกำหนดมาให้ โดยครูมีส่วนร่วมด้วยการออกข้อสอบแล้วส่งเข้ามาที่ส่วนกลาง จากนั้นส่วนกลางจะคัดเลือกมาออกข้อสอบ แต่ครูมีปัญหาในการออกข้อสอบให้ได้ดี ทั้งการตั้งคำถามและการสร้างข้อตัวเลือกของคำตอบ ความต้องการ คือ การวัดและการประเมินผลที่มีความหลากหลาย มีเกณฑ์ที่เหมาะสมและสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้ ครูสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลภายในชั้นเรียนของตัวเองได้ด้วยวิธีที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ให้เหมาะกับผู้เรียนที่จะมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2543) ที่กล่าวว่า การวัดและประเมินผลของกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพและปัญหาในชีวิตจริงเพื่อที่กลุ่มเป้าหมายจะสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และ

สุวิมล ว่องวานิช (2546) กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริงเป็นกระบวนการตัดสินความรู้ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยใช้เรื่องราว เหตุการณ์ สภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออก ลงมือกระทำ หรือผลิตจากกระบวนการทำงานตามที่คาดหวังและผลผลิตที่มีคุณภาพ จะเป็นการสะท้อนภาพเพื่อลงข้อสรุปถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด นำพอใจหรือไม่ อยู่ในระดับความสำเร็จใด สอดคล้องกับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้กล่าวว่า การประเมินสภาพจริงเป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้ปฏิบัติ จะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง จึงเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อนและเป็นองค์รวมมากกว่างานปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนทั่วไปนอกจากการประเมินผลตามสภาพจริงแล้ว การประเมินผลจากการปฏิบัติ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการ

4. ด้านสมรรถนะองค์รวม พบว่า ครูผู้สอนมีทั้งจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีทั้งในสาขาวิชาชีพและต่างสาขาไปจนถึงในระดับที่สูงขึ้น ทำให้มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่ไม่หลากหลายเพียงพอ เท่ากับครูที่จบการศึกษามาตามสาขาวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ สอนง โสहितวิเศษ (2550) ที่ได้ผลการศึกษาเช่นเดียวกันว่า เนื่องจากความไม่เพียงพอของบุคลากร ครูการศึกษาออกโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาที่แตกต่างกันหลากหลาย และบางคนไม่ได้มีความรู้เฉพาะวิชา เช่น ภาษาต่างประเทศ วิชาคณิตศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งต้องเป็นวิชาหลักในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องรับผิดชอบในการสอน ตลอดจนมีภาระงานอื่นๆเพิ่มเติมอีกมากมาย ทำให้ครูส่วนหนึ่งไม่สามารถทำการสอนหรือบรรยายในการทำกิจกรรมแบบกลุ่มได้อย่างมีคุณภาพ ประกอบกับความไม่พร้อมของความรู้และทักษะต่างๆที่เกี่ยวข้อง หน่วยงาน กศน. ควรมีการพัฒนาครูผู้สอนโดยการฝึกอบรมครูทั้งในด้านความรู้ เทคนิคการสอน คอมพิวเตอร์ ฯลฯ และจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญมีวุฒิการศึกษาตรงสาขาวิชา ซึ่งสอดคล้องกับ พันธ์ หันนาคินทร์ (2526) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของผู้เรียนไว้ว่าผู้สอนควรค้นคว้าหาความรู้ทำให้ทันสมัยในด้านวิชาการ และมีความสามารถใช้เทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับบทเรียนและกาลเวลา

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลการพัฒนาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ได้ 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2) ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู

1. ข้อเสนอแนะสำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการจัดทำเสนอแนะแนวทางสำหรับภาครัฐ หน่วยงานที่สังกัดภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะครู กศน. มีบทบาทในการดำเนินงานเป็นภาคส่วนหลักของสังคม อาทิ การจัดทำนโยบาย การจัดทำแผนดำเนินงาน การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) กล่าวว่า การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักการ ประการหนึ่งคือ หลักการกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและหลักการมีส่วนร่วมของสถาบันต่างๆของสังคมซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ภาคีเครือข่ายและสถาบันอื่นของสังคมมีสิทธิและส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ภาครัฐควรส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยปฏิบัติการการวิจัยปฏิบัติการ คำว่า “Action Research” มีความหมายตรงกับภาษาไทยหลายคำ เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยปฏิบัติการ การวิจัยปฏิบัติ การวิจัยดำเนินการ หรือ การวิจัยในชั้นเรียน สอดคล้องกับ สุณีเย์ เหมะประสิทธิ์ (2540) ครูควรได้ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ เนื่องจาก การวิจัยปฏิบัติการเป็นรูปแบบการวิจัยที่สะท้อนถึงตนเองหรือตรวจสอบตนเอง เพื่อให้ผู้ร่วมทำวิจัยได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานประการหนึ่ง ทำให้เข้าใจถึงการปฏิบัติงานของตนเองและทีมงานหรือองค์กรประการหนึ่งและตัดสินใจในการเลือกสภาพการณ์ที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพประการหนึ่ง และสอดคล้องกับ สุวิมล ว่องวานิชย์ (2546) การวิจัยโดยครูผู้สอนในห้องเรียน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน เป็นการวิจัยที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้

ทันทีและสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของตนเองให้ทั้งตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมงานได้มีโอกาสอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแนวทางที่ได้ปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

นอกจากนี้การร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมทั้งการจัดการศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน นำเสนอข่าวสารที่น่าสนใจ ผลิตรายการที่มีเนื้อหาสะท้อนถึงบทบาทและสมรรถนะของครูที่ต้องเพิ่มขึ้น เปิดโอกาสให้ใช้พื้นที่ของสื่อ ให้องค์กร หน่วยงาน ตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษาและครูได้มีพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร สู่ภาคส่วนอื่นๆ และสาธารณชน ทั้งนี้เนื่องจากภาคีเครือข่ายภาคสื่อมวลชนมีความสามารถในการเข้าถึงและครอบคลุมเป้าหมาย ซึ่งมีจำนวนมากและกระจายกระจายกันไปได้ในเวลาอันรวดเร็ว สอดคล้องกับพันธกิจในยุทธศาสตร์การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของสำนักงาน กศน. (2555) ข้อที่ 3 ที่ให้ความสำคัญในการสร้างภาคีเครือข่ายทั้งในและระหว่างประเทศ เพื่อเชื่อมโยงและรองรับความต้องการด้านการศึกษาและการเข้าถึงโอกาสทางการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของประชาชนระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมอาเซียน อีกทั้งมีความสอดคล้องด้านการนำสื่อมวลชนมาใช้ในการศึกษาของ ขวัญตา อุตสาหการณ (2550) ที่กล่าวว่า การนำสื่อมวลชนมาใช้ในการศึกษาจะให้ประโยชน์กับการศึกษาหลายประการ คือ การแพร่กระจายความรู้เนื้อหาสาระในด้านต่าง ๆ ไปสู่คนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ประชาชนที่กระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ ได้รับประโยชน์ทางการศึกษาเท่าเทียมกัน ช่วยแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนวัสดุการศึกษาและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของรัฐ สื่อมวลชนจะเป็นสื่อหลักที่มีความสำคัญในการเป็นพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู กศน.

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร มีจุดเน้นที่บทบาทในการเป็นผู้ประสานความร่วมมือส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูเกิดการพัฒนาสมรรถนะ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างกระแสการเปลี่ยนแปลง กระตุ้นการเปลี่ยนแปลง และกำหนดทิศทางการตัดสินใจ

สอดคล้องกับ ชีระ ฐฎเจริญ (2546) ที่กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารว่า เป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้อำนวยความสะดวก ทั้งทางด้านวิชาการ อาทิ การจัดสื่อต่างๆ การสร้างแรงจูงใจ และการส่งเสริมการพัฒนาครู เพื่อเพิ่มพูนความรู้และ ประสบการณ์ให้ทันต่อสถานการณ์ความเจริญก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของโลก และเพื่อ สามารถนำมาประยุกต์และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

จากผลการจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับครู มีจุดเน้นที่การพัฒนาตนเองของครู โดยครูต้องเกิดความตระหนัก เพื่อนำการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสมรรถนะของตนเอง อาทิ จากการอ่านบทความ ข่าวสาร วารสารทางวิชาการจะเป็นการพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เพื่อนำมาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้กล่าวถึงบุคคลที่รับข่าวสารข้อมูล จะเกิดความคิด ประสบการณ์ และมีโลกทัศน์กว้างขึ้นและเป็นการพัฒนาตนเองและนำไปสู่การพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง ดังที่ Knowles (1989) ที่กล่าวไว้ว่าเป้าหมายในการเรียนรู้ (Orientation to learn) และแรงจูงใจในการเรียน (Motivation) ซึ่งผู้ใหญ่มีความมุ่งหวังในเป้าหมายการเรียนรู้ที่มาจากวิถีชีวิต อาจจะรวมไปถึงการแก้ไขปัญหาของตนเองฉะนั้นการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ก็เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้มาปรับปรุง พัฒนาความสามารถของตนเองรวมถึงการพัฒนาในงานที่ตนเองทำอยู่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ชีระชัย ปุระณะโชติ (2532) ได้กล่าวไว้ว่า ข้าราชการครูที่ดี ควรชวนขยายที่จะแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ที่ได้ผลมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในหน้าที่ของตนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น เช่น การศึกษาเพิ่มเติม ดังที่ พันธ์ หันนาคินทร์ (2526) กล่าวถึง การศึกษาต่อมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะทำให้ได้ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วเป็นรากฐานที่จะเข้าใจปัญหาต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาและการให้การศึกษา ผู้ที่ไปศึกษาต่อมีโอกาสได้หันมามองงานที่ตัวเองได้กระทำไปแล้วมีโอกาสที่จะใช้เวลาและหาความรู้ใหม่ผสมผสานกันสร้างแนวทางที่จะปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ การศึกษาต่อถือได้ว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งในการพัฒนาตนเองได้มากอีกวิธีหนึ่ง เพราะการศึกษาต่ออาจจะใช้เวลาบางส่วน นอกเวลาราชการเพื่อศึกษาเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงตนเองและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นควรจะมีทักษะของการคิดเป็นและคิดสร้างสรรค์ ตามที่เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530) ได้เขียนถึง

คุณสมบัติของนักศึกษานอกกระบบไว้ข้อหนึ่งว่า ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เพราะกลุ่มผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันออกไปทั้งเรื่องทักษะ ประสบการณ์ ทักษะคิด ดังนั้นจึงควรมีความคิดสร้างสรรค์ที่จะนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่หลากหลาย รวมไปถึงการเข้าใจธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อที่จะออกแบบกิจกรรมกระบวนการได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการศึกษาผู้ใหญ่ต้องคำนึงว่า Knowles (1990) ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อมีความต้องการอย่างแท้จริง กล่าวคือ การที่ผู้ใหญ่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และหากจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ผู้ใหญ่ต้องการทราบว่า จะเรียนสิ่งเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์อะไร นอกจากนี้ระหว่างคุณแต่ละคนควรมีการจัดทำ การจัดการความรู้ (KM : Knowledge Management) เป็นภาคีเครือข่าย คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Boydell (2533) ที่กล่าวถึงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพ เป็นวิธีการส่งเสริมการพัฒนาตนเองได้อย่างดีเยี่ยม เพราะจะทำให้มีโอกาสติดต่อกับผู้ที่มีความสนใจประเภทเดียวกันยิ่งไปกว่านั้นควรประสานงานให้ภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น เช่น ภาคเอกชน สถานประกอบการในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะครูได้อย่างมาก เนื่องจากภาคเอกชนมีทรัพยากรต่างๆ ที่มีศักยภาพ ทั้งมีองค์ความรู้ มีแหล่งการเรียนรู้ในสถานประกอบการ ทรัพยากรบุคคล และรูปแบบการบริหารงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้วยการไปศึกษาและสังเกตการปฏิบัติงานจากหน่วยงาน สถานประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับ หวน พิณรุพันธ์ (2528) และปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ที่กล่าวถึง การศึกษาดูงานตามหน่วยงาน สถานศึกษา สถานประกอบการเป็นการศึกษาดูงาน ในด้านที่สัมพันธ์กับงานของครู เพื่อนำเอาแนวทางมาปรับปรุงการปฏิบัติงานและการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งภาคเอกชนยังได้รับผลในทางที่ดีด้วย คือ เมื่อครูมีสมรรถนะในการสอนที่ดี ผู้เรียนที่จะเป็นแรงงานสำคัญในภาคเอกชน ภาคเอกชนก็จะได้รับแรงงานที่ดีมีคุณภาพ ตรงกับความต้องการ ดังที่ ปัทมา ธรรมเจริญ (2538) ที่พบว่านายจ้างในสถานประกอบการมีเหตุผลในการจัดสวัสดิการ ด้านการศึกษาให้แก่ลูกจ้าง หรือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เนื่องจากเป็นการพัฒนา ลูกจ้างซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานของสถานประกอบการเอง และสอดคล้องกับ วรธรรมา ทิพย์ดนตรี (2549) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกกระบบต้องผนึกกำลังร่วมกับภาคี

เครือข่าย เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงในการทำงานในลักษณะการบูรณาการร่วมกัน เพื่อสร้างความพร้อมทางการศึกษา ทั้งผู้สอน ผู้เรียน และทรัพยากรต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย นำไปขยายผลสู่การนำไปปฏิบัติด้วยกระบวนการวิจัยต่างๆ เช่น การศึกษาเป็นรายกรณี การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เป็นต้น
2. การต่อยอดงานวิจัย ครั้งต่อไปควรศึกษาเป็นรายกรณีในแต่ละพื้นที่ ลงลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลและรายละเอียดของกระบวนการ และควรมีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองของครู เช่น ความต้องการส่วนบุคคล ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ กลุ่มของบุคคลอื่น ฝ่ายบริหาร เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางแก้ไขและพัฒนา
4. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู เมื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในทัศนะของผู้เรียนและครูเพิ่มเติม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กชกร สังขชาติ. (2533). การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 3. ชลบุรี: ชลบุรีการพิมพ์.
- กนิษฐา นาวารัตน์. (2549). การพัฒนารูปแบบและกลยุทธ์ส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางการศึกษา นานาชาติของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรแก้ว จันทภาษา (2550). เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://home.kku.ac.th/korcha/dis5.html>. [18 ธันวาคม 2555].
- กรมอาเซียน. กระทรวงการต่างประเทศ. (2552). บันทึกการเดินทางอาเซียน. กรุงเทพฯ: วิถีตา แอนิเมชัน จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กลุ่มแผนงาน สำนักงาน กศน. (2555). นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของ สกสค.
- กลุ่มแผนงาน สำนักงาน กศน. (2556). นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2556. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของ สกสค.
- กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน.(มปป.).การสนทนากลุ่ม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.vijai.org/Tool_vijai/12/02.aspimages.onzonde.multiply.multiplycontent.com/.../0/.../focusgroup.doc?nmid. [18 ธันวาคม 2555].
- กัณฑ์พัฒน์ พุทธเทศน์. อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2556.

- กิตติยา โพนสูงเนิน. (2553). การพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2530). การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกียรติศักดิ์ ไชยฉิม. อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556.
- ขวัญตา อุตส่าห์การณ. (2550). สื่อมวลชนกับการศึกษา. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://khwanta-utsakarn.blogspot.com/2007/07/blog-post_31.html. [10 เมษายน 2556].
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2554). แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2538). แผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : พันนี้พับบลิชซิ่ง.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : พรินทวานกราฟฟิค.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). รายงานสรุปการสัมมนา นโยบายส่งเสริม การศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แห่งชาติ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยใน ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: พรินทวานกราฟฟิค.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559. กรุงเทพฯ : พรินทวานกราฟฟิค.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : พรินทวานกราฟฟิค.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2553). ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2550). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 - 2559. กรุงเทพฯ.

จรรยาพร ธรณินทร์. (2550). สรุปการบรรยาย ทิศทาง กศน. ในปี 2551 เรื่องแนวโน้มการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยุคใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.northnfe.net/download/nfe51_paper2.pdf. [1 พฤศจิกายน 2555].

จันทนา สิ้นธพนบุตร. (2548). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู-อาจารย์โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพฯ (บางรัก) ในทวรษณะของศิษย์เก่า. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

จิรัฐา จารุพิสิฐธร. (2554). การนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในพิพิธภัณฑ์ดนตรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภา ทานกระโทก. (2542). การพัฒนาสมรรถวิสัยด้านการสอนของครูในโรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์. อดีตผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556.

ชวาลา อรุณสวัสดิ์. (2545). การพัฒนาตนเองของครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพ ระยะสั้น ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู วิทยาลัยสารพัดช่าง กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2543). การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์. ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา).

ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2555). การศึกษาตลอดชีวิตกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การรู้หนังสือ : การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รังษีการพิมพ์.

ชุตินา ไบแสง. (2542). สมรรถนะวิชาชีพด้านการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชูชีพ ไวกสิกรรม. คุณลักษณะที่ครูที่ปรึกษาพึงประสงค์ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย. สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

เชียรศรี วิวิธสิริ. (2527). จิตวิทยาการเรียนรู้อสำหรับผู้ใหญ่. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เชียรศรี วิวิธสิริ. (2530). การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.

ญาณิศา สุขอุดม. นักวิชาการศึกษานานาชาติพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556.

ฐปนรพรพ์ ชุตติชัยวิวัฒน์กุล. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2556.

ธีรชัย ปุณฺณโชติ.(2532). การสร้างผลงานทางวิชาการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.

- ธีระศักดิ์ อัครบวร. (2545). ความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พลพิมพ์.
- ธีระ รุญเจริญ. (2546). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพรส.
- นิภา ศรีไพโรจน์. (2547). การวิจัยเชิงบรรยาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.watpon.com/Elearning/res15.htm>. [27 พฤศจิกายน 2555]
- นิยม โพธิ์ทอง. อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556.
- นิโลบล ปางลิลาศ. (2554). เคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพเข้าสู่ตลาดอาเซียนอย่างเสรี: โอกาสและผลกระทบต่อไทย. สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา (องค์การมหาชน).
- นิตา ชูโต. (2540). การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : พีเอ็นการพิมพ์.
- บอยเดิลส์, ทอม. (2533). การพัฒนาตน: พัฒนาผู้จัดการ. แปลโดย สุันทา ธีระวงษ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เบญจางค์ ถิ่นธานี. นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556.
- ปฐม นิคมานนท์. (2528). การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ทิพย์อักษร.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต.
- ปรียาลักษณ์ ครุฑช้อน. อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556.
- ปัทมา ธรรมเจริญ. (2538). การจัดสวัสดิภาพด้านการศึกษาแต่ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เขตกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาจารย์ ผลประเสริฐ. (2552). หลักการวิจัย : ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กำแพงเพชร: คณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

- ผ่องศรี ศรีวัง. (2536). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสอนนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ ประสานมิตร.
- ฝ่ายวิชาการปัญญาชน. (2555). เตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน 2558. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ฝ่ายวิชาการเอ็กซ์เพอร์เน็ท. (2555). อาเซียน360. กรุงเทพฯ: บิสคิด.
- พนัส หันนาคินทร์. (2526). การบริหารบุคลากรในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: พิมเณศ.
- พนัส หันนาคินทร์. (2530). หลักการบริหารโรงเรียน. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- พรธนาทิพา ชินชัชวาล. นักวิชาการศึกษา กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฝ่ายการวัดและ ประเมินผล สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2556.
- พูลทรัพย์ เตินเตือน. (2553). สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ สถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ สาขาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยนครพนม.
- เพ็ญศรี ทวีสุวรรณ. (2532). ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ. ในเอกสารการสอนชุดวิชา หลักการ เรียนรู้และเทคนิคการฝึกอบรม หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์. (2534). ความเป็นนานาชาติของมหาวิทยาลัยและบทบาทของสถาบันครู ศึกษาไทย. วารสารครุศาสตร์. 19 (เมษายน-มิถุนายน).
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์. (2541). การเรียนเชิงรับ...ปรับสู่เชิงรุก : เอกสารประกอบการอบรมการพัฒนา คณาจารย์ สถาบันราชภัฏ. ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์. (2541). จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษไทย. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2546). ความร่วมมือและเครือข่ายทางครุศึกษา เพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยและภูมิภาคในแนวคิดในการปฏิรูปการครุศึกษา.
- ไพบุลย์ จันทยศ. (2528). รวมบทความวิจารณ์การศึกษา. เชียงราย: หน่วยศึกษานิเทศก์.
- ไพศาล วิศาลภรณ์ และคณะ. (2554). การศึกษาการสร้างประชาคมอาเซียน 2558 The Role of Education in Building an ASEAN Community 2015. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.lib.hcu.ac.th/asean/1TheRoleofED-building-Aseancommunity [24 กันยายน 2555]
- ภาณี วงษ์เอก. (2536). ตำราประกอบการเรียนการสอนวิจัยการศึกษาเชิงคุณภาพ : เทคนิควิจัยภาคสนาม. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภาณี วงษ์เอก. (2541). การศึกษาเชิงคุณภาพ : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. พิมพ์ครั้งที่ 4 นครปฐม: โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เมธี ปิลาธนนานนท์. (2529). การบริหารงานบุคคลในวงการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์.
- เมธี ปิลาธนนานนท์. (ม.ป.ป). การบริหารอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษา. กรุงเทพฯ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- รัฐเขต เชื้อมหาวัน. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556.
- รัตนา พุ่มไพศาล. (2528). การศึกษานอกระบบโรงเรียนเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.
- รัตนา พุ่มไพศาล. (2533). วิทยาการการสอนสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน. ภาควิชาการศึกษา นอกโรงเรียนคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรรณภา ทิพย์ดนตรี และคณะ. (2549). การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในตำบลนาร่อง จังหวัดยะลา. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดยะลา.
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2551). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์. (2542). การบริหารแผนงานเชิงกลยุทธ์ในหน่วยงานภาครัฐบาล. ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2542). กลยุทธ์สู่ความสำเร็จในการวิจัย: แบบฉบับของ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช. จุฬารวิจัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- วิจารณ์ พานิช. (2549). นานาเรื่องราวจึงจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : ตถาตาทับลิเคชั่น.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. (2532). เอกสารการสอนชุดพื้นฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. (2534). ในรายงานการสัมมนาระดับชาติเรื่องความเป็นสากลของการอุดมศึกษาไทย. 28-30 (มกราคม). ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี, จังหวัดชลบุรี.
- วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. (2544). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล. ปรินญาณีพนธ์วิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชาการ, กรม. (2542). แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

- วิเชียรโชติ ใสอุบล. ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้. สัมภาษณ์,
25 เมษายน 2556.
- วิทย์ บัณฑิตสกุล. (2555). รู้จักประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: วีพรีนท์.
- วินัย นิ่มอนงค์. (2545). สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพลูกสูตระยะสั้นของโรงเรียนฝึก
อาชีพกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระ
จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วิรุฬห์ นิลโมจน์. นักวิเคราะห์นโยบายกลุ่มแผนงานและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2556.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2528). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2538). ศึกษาปัญหาการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักศึกษาตาม
ทัศนะของอาจารย์ใหญ่ในกลุ่มรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2544). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวดี. (2536). การสนทนากลุ่ม : เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์
ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน. (2556). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.prd.go.th/>.
[26 มีนาคม 2556].
- ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, สำนักงาน. (2551). แผนยุทธศาสตร์
ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามแผนปฏิบัติการ 4 ปี
(พ.ศ.2551 – 2554). กรุงเทพฯ: รัชการพิมพ์.
- ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, สำนักงาน. (2553). แนวทางการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยพับลิกเอ็ดดูเคชัน.

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, สำนักงาน. (2554). แนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, สำนักงาน. (2555). ยุทธศาสตร์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของสำนักงาน กศน. กรุงเทพฯ: ingsการพิมพ์.

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย,สำนักงาน. สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2555). การรู้หนังสือ : การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ.

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย,สำนักงาน. สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน. กรุงเทพฯ.

สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ.(2544). ชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สถาบัน เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.

สนอง โฉมพิเศษ. (2544). ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สนอง โฉมพิเศษ และคณะ. (2550). สรุปผลรายงานวิจัย เรื่อง การจัดการศึกษาเทียบเท่าเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทย สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สนอง โฉมพิเศษ. (2547). การศึกษาตลอดชีวิต:กับการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตชาวชนบท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://edu.swu.ac.th/ae/websnong/web01/inform.htm>. [30 ตุลาคม 2555].

สมชาย โพธิวิชยายนต์. (2535). การประเมินโครงการการศึกษาอาชีพ สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สร้อยัญญา พันธุ์เสื่อ. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556.

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2554). การศึกษาเพื่ออาเซียน หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). รายงานการวิจัยเรื่อง สถานภาพและบทบาทการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน. กรุงเทพฯ.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ.

สำนักพัฒนาสังคม. (2555). แผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ.

ลำอางค์ สีตาล. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2556.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2530) หลักและปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต ในเอกสารสอนชุดวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

สุนทร สุนันท์ชัย และคณะ. (2532). การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2543). ความรู้พื้นฐานการศึกษาตลอดชีวิต. เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษานอกระบบและ การศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 1 เล่ม 1 สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนิตย์ ชูใจ. นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร. สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2556.

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2540). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ วารสารศึกษาศาสตร์. 3(48) : 33 - 35 ; เมษายน - กันยายน.

สุมาลี สังข์ศรี. (2543). การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ ฯ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2544). รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ ฯ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2545). การจัดการศึกษานอกระบบด้วยวิธีการศึกษาทางไกลเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุมาลี สังข์ศรี. (2545). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2546). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. อนุสารอุดมศึกษา.

สุมาลี สังข์ศรี. (2554). การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุวีรัตน์ ชำมสาม. (2555). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบ. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สุวิมล ว่องวานิช. (2544). การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : อักษรไทย.

สุวิมล ว่องวานิช. (2546). ปัจจัยที่ส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพประสบความสำเร็จ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานประชาสงเคราะห์เขตพื้นที่ในกรุงเทพฯ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสริมวิทย์ ศุภเมธี. (2531). การบริหารกิจการนักเรียน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา.
คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสมเด็จเจ้าพระยา.

หวน พันธุ์พันธ์.(2528). การบริหารโรงเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อรวรรณ อนันตเสนา. อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556.

อาชัญญา รัตนอุบล.(2542). เงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และแนวทางการสอนผู้ใหญ่.
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (อัดสำเนา).

อาชีวศึกษา, กรม. (2521). แนะแนวสารพัดช่าง. กรุงเทพฯ: สารพัดช่าง.

อารมณ์ ใจเที่ยง. (2537). หลักการสอน. กรุงเทพฯ โอ.เอส.พริ้นติ้ง.

อาร์.เชช.ฟรายเออร์ แพลโดยพิศवास ปทุมต์ตรังษี. (2543). ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตใน
ศตวรรษที่ 21 สหราชอาณาจักร. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก
นายกรัฐมนตรี.

อุดม เขยกิจวงศ์. (2551). การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แสงดาว.

ภาษาต่างประเทศ

Boyle, P.G.. (1981). Planning Better Programs. New York: McGraw-Hill.

Bryman. (2001). Quantitative Data Analysis with SPSS Release 10 for Windows. London,
Taylor&Francis Group.

Brookfield, S. D. (1993). Self-directed learning, political clarity, and the critical practice
of adult education. *Adult Education Quarterly*.

Brookfield, S. D. (1995). Adult Learning. International Encyclopedia of Education.
Oxford, Pergamon Press. (Forthcoming) [Online] Available from:
<http://www.ibsa.org.au/Portals/ibsa.org.au/docs/> [2012, November 18]

- Cedefop. (2008). Terminology of European Education and Training Policy : A Selection of 100 Key Terms. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Certo, Samuel C., and Peter, J. Paul. (1991). Strategic Management : Concept and Applications. Chicago: Follett Publishing.
- Coombs, P.H. (1985). The World Education Crisis:A System Analysis. New York : Oxford University Press.
- Cropley, A.J. and Dave, R.H.. (1978). Lifelong Education and the Training of Teacher: Developing a Curriculum for Teacher Education on the Basis of the Principles of Lifelong Education. Oxford: Pergamon.
- Dave, R.H., & N.S.. (1973). Lifelong education and school. Hamburg: UNESCO.
- Dave, R.H., ed. (1976). Foundation of Lifelong Education. Pergamon Press.
- David, Fred R. (1995) Strategic Management. New Jersey : Preutice-ttall international.
- Dawson, S., Manderson, L., & Tallo, V. L. (1993). A manual for the use of focus groups. Boston, International Nutrition Foundation for Developing Countries.
- Dede, Chris. (2007). Transforming Education for the 21st Century: New Pedagogies That Help All Students Attain Sophisticated Learning Outcomes. [Online] Available from : http://thenetwork.typepad.com/files/dede_21stc-skills_semifinal.pdf. [2012, November 18]
- Evans, G. (1981). Understanding Demonstratives, in: eds. H. Parret and J. Bouveresse, Meaning and Understanding, Berlin: de Gruyter, Journal of Higher Education.

- Guthrie, H. (2009). Competence and competency-based Training: What the Literature Says. National Centre for Vocational Education Research (NCVER).
- J. David Hunger and Thomas L. Wheelen. (2004). Strategic Management.
- Jarvis, Peter. (2001). Malcolm S Knowles. In Twentieth Century Thinkers in Adult & Continuing Education. Edited by Jarvis, Peter. pp. 144-159. London: Kogan Page.
- Knowles, Malcolm S. (1962). The Adult Education Movement in the United States. New York: Holt.
- Knowles, Malcolm S. (1968). Androgogy - Not Pedagogy. Adult Leadership.
- Knowles, Malcolm S. (1978). The Adult Learner: A Neglected Species. Hotston.
- Knowles, Malcolm S. (1984). The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy. Chicago: Follet Publishing Company.
- Knowles, Malcolm S. (1989). The Making of an Adult Educator : An Autobiographical Journey. London: Jossey-Bass.
- Knowles, Malcolm S. (1990). The Adult Learner : A Neglected Species. 4th ed. Houston: Gulf Pub. Co.,
- Kotler, Phillip, and Murphy, Patrick E. (1981). Strategic Planning for Higher Education. McGraw – Hill.
- Lindeman, E. C. (1961). Building a social philosophy of adult education in S. Brookfield (ed.) Learning Democracy: Eduard Lindeman on adult education and social change, Beckenham: Croom Helm.

- Megginson, David and Pedler, Mike. (1992). Self – development : A facilitator's guide. London:New York : McGraw – Hill.
- Rovinelli,R.J. and Hambleton,R.K. (1977). On the Use Content Specialiats in the Assessment of Criterin Reference Test Item Validity, Dutch Journal of Educational Research.
- Stewart, D. W., & Shamdasani, P. N. (1990). Focus groups: Theory and practice. Newbury Park, CA, Sage.
- Thomas, J. W. & Mergendoller, J. R. (2000). Managing project-based learning: Principles from the field. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans.
- UNESCO. (1977). The General Conference Adopts a Recommendation on Adult Education. (Adult Education Information Notes, No.1).
- Wagner.T. (2008). Transforming Education for the 21st Century. [Online] Available from : <http://www.tonywagner.com/tag/articles>. [2012, November 18].
- Wheelen, Thomas L. (2004). Strategic Management and Business Policy. Upper Saddle River, N.J. : Prentice Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา อาจารย์ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร.ณัฐสุลักษณ์ ธาระวานิช อาจารย์ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล อาจารย์ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร.ปาน กิมปี อดีตหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศน์สำนักงาน
กศน.
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐสุภรณ์ หลาวทอง อาจารย์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์

ในการตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในครั้งนี้

1. ดร.ชลทิพย์ เขียมสำอางค์

อดีตผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
กรุงเทพมหานคร

2. ดร.วิรุพท์ นิลโมจน์

นักวิเคราะห์นโยบายกลุ่มแผนงานและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3. นางญาณิศา สุขอุดม

นักวิชาการศึกษานักชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัย

4. นางเบญจางค์ ถิ่นธานี

นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษตามอัธยาศัย

5. นายสุนิตย์ ชูใจ

นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร

6. นายวิเชียรโชติ ไสอุบล

ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้

7. นางพรธมทิพา ชินชัชวาล

นักวิชาการศึกษา กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฝ่ายการวัดและประเมินผล
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

8. นายรัฐเขต เชื้อมหาวัน

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก
กรุงเทพมหานคร

9. นางสุณี มณีวรรณ

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร

10. นางสาวลำอานงค์ สีताल

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตพระโขนง
กรุงเทพมหานคร

11. นายสุปนวรรษ ชูติชัยวิวัฒน์กุล

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตลาดพร้าว
กรุงเทพมหานคร

12. นางสร้อยญา พันธุ์เสื่อ

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร

13. นายกันตพัฒน์ พุทธเทศน์

อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก
กรุงเทพมหานคร

14. นายนิยม โพธิ์ทอง

อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร

15. นางสาวอรรวรรณ อนันตเสนา

อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร

16. นางปรียาลักษณ์ ครูฑ์ช้อน

อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตพระโขนง
กรุงเทพมหานคร

17. นายเกียรติศักดิ์ ไชยฉิม

อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ค
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์
ในการเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการวิจัยในครั้งนี้

1. ดร.วิรุพท์ นิลโมจน์
นักวิเคราะห์นโยบาย. กลุ่มแผนงาน. และแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา
อาจารย์ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. นายกันตพัฒน์ พุทธิเทศน์
อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก
กรุงเทพมหานคร
4. นายนิยม โพธิ์ทอง
อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร
5. นายวิสุทธิ สุรินทร์
อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตพระโขนง
กรุงเทพมหานคร (ตัวแทนผู้อำนวยการ กศน. เขตพระโขนง)
6. นางสร้อยญา พันธุ์เสื่อ
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร

7. นายเกียรติศักดิ์ ไชยฉิม

อาจารย์ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร

8. นายรัฐเขต เชื้อมหาวัน

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก
กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ง

ค่า IOC

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความละวัตฤประสงค์ ของแบบ
สัมภาษณ์สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัด
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ข้อ คำถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	1	1	0	0	1	3	0.6	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
3	1	1	1	-1	1	3	0.6	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
5	1	1	1	0	1	4	0.8	สอดคล้อง
6	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
7	1	1	1	-1	1	3	0.6	สอดคล้อง
8	1	1	1	0	1	4	0.8	สอดคล้อง
9	1	1	0	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
10	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
11	1	1	1	0	1	4	0.8	สอดคล้อง
12	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
13	1	1	1	-1	1	3	0.6	สอดคล้อง
14	1	1	1	1	1	5	1.0	สอดคล้อง
15	1	1	0	0	1	3	0.6	สอดคล้อง

ภาคผนวก จ.

เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

สภาพ ปัญหา ความต้องการและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และหาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู ในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ

- สภาพ คือ สภาพปัจจุบัน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของครู กศน.
- ปัญหา คือ ปัญหาที่พบ ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของครู กศน.
- สมรรถนะของครู คือ คุณลักษณะและความสามารถของครู กศน. ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลตามเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้ ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

- การใช้หลักสูตร คือ การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ คือ ขั้นตอนการวางแผนการสอน ว่าจะต้องมีการเตรียมการสอนอย่างไร มีการผลิตสื่อแบบใด ควรเลือกใช้สื่อการสอนอย่างไร และการเลือกใช้เทคนิคการสอนให้เหมาะสม
- การวัดผลและประเมินผล คือ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ควรจะเป็นอย่างไร จึงจะเหมาะสม สอดคล้องกับการเรียนของผู้เรียน เพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

แบบสัมภาษณ์

สภาพ ปัญหา ความต้องการและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

อายุ.....ปี วุฒิการศึกษา..... ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน.....ปี

ตำแหน่งของผู้ให้สัมภาษณ์.....ชื่อหน่วยงาน.....

หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... เวลา.....

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา ความต้องการและสมรรถนะของครู

สภาพ

1. ปัจจุบันมีวิธีการดำเนินงานในด้านการพัฒนาหลักสูตร เพื่อเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ปัจจุบันครูผู้สอนมีวิธีการดำเนินงานในด้านการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนเป็นอย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้

2.1 ด้านการเตรียมการสอน

.....

.....

.....

.....

2.2 ด้านการผลิตสื่อการสอน

.....

.....

.....

.....

2.3 ด้านการใช้สื่อการสอน

.....

.....

.....

.....

2.4 ด้านเทคนิคการสอน

.....

.....

.....

.....

3. ปัจจุบันครูผู้สอน มีวิธีการดำเนินงานในด้านการวัดผลและประเมินผล ในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนเป็นอย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้

3.1 ด้านการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผล

.....

.....

.....

.....

3.2 ด้านวิธีการวัดผลและประเมินผล

.....

.....

.....

.....

6. จากความเห็นของท่าน ครูผู้สอนมีปัญหในด้านการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ในการเตรียม
ก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในประเด็นต่อไปนี้ หรือไม่ มีความต้องการเพิ่มเติมอย่างไร

6.1 ด้านการเตรียมการสอน

.....

.....

.....

.....

6.2 ด้านการผลิตสื่อการสอน

.....

.....

.....

.....

6.3 ด้านการใช้สื่อการสอน

.....

.....

.....

.....

6.4 ด้านเทคนิคการสอน

.....

.....

.....

.....

7. ครูผู้สอนมีปัญหาในด้านการวัดผลและประเมินผลในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนหรือไม่ มีความต้องการเพิ่มเติมอย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้

7.1 ด้านการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผล

.....

.....

.....

.....

7.2 ด้านวิธีการวัดผลและประเมินผล

.....

.....

.....

.....

7.3 ด้านการนำเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผลไปใช้

.....

.....

.....

.....

สมรรถนะและบทบาทหน้าที่ของครู

8. ตามทัศนะของท่าน หากจะต้องนิยามความหมายของคำว่า “ครูอาเซียน” จะหมายถึงอะไร

.....

.....

.....

.....

9. จากการทำงานของ ท่าน ท่านคิดว่า สมรรถนะของครู กคน. เมื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ควรจะเป็นอย่างไรบ้าง ในประเด็นต่อไปนี้

9.1 ด้านการเตรียมการสอน

.....

.....

.....

.....

9.2 ด้านการผลิตสื่อการสอน

.....

.....

.....

.....

9.3 ด้านการใช้สื่อการสอน

.....

.....

.....

.....

9.4 ด้านเทคนิคการสอน

.....

.....

.....

.....

9.5 ด้านอื่นๆเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

10. บทบาทหน้าที่ของครูสอนผู้เรียนเมื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ควรจะเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

11. จากความคิดของท่าน ท่านมีแนวทางในการที่จะพัฒนาสมรรถนะครู ในด้านการใช้หลักสูตรในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในด้านต่อไปนี้ได้อย่างไร มีกระบวนการการพัฒนาเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. จากความคิดของท่าน ท่านมีแนวทางในการที่จะพัฒนาสมรรถนะครู ในด้านการออกแบบ
กระบวนการเรียนรู้ ในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในประเด็นต่อไปนี้ได้อย่างไร มี
กระบวนการการพัฒนาเป็นอย่างไร

12.1 ด้านการเตรียมการสอน

.....

.....

.....

.....

12.2 ด้านการผลิตสื่อการสอน

.....

.....

.....

.....

12.3 ด้านการใช้สื่อการสอน

.....

.....

.....

.....

12.4 ด้านเทคนิคการสอน

.....

.....

.....
.....

13. จากความคิดของท่าน ท่านมีแนวทางในการที่จะพัฒนาสมรรถนะครู ในด้านการวัดผลและประเมินผล ในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในประเด็นต่อไปนี้ได้อย่างไร มีกระบวนการการพัฒนาเป็นอย่างไร

13.1 ด้านการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผล

.....
.....
.....
.....

13.2 ด้านวิธีการวัดผลและประเมินผล

.....
.....
.....
.....

13.3 ด้านการนำเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผลไปใช้

.....
.....
.....
.....

14. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาสมรรถนะครู ในด้านอื่นๆเพิ่มเติม ในการเตรียมก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน อีกหรือไม่ อย่างไรบ้าง ในการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

“ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์”

นางสาวนภมณฑ์ เจียมสุข

นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

แนวทางการสนทนากลุ่ม

แนวทางการสนทนากลุ่ม

คำชี้แจง

ประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน” จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนอผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน 2) เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้อง แสดงความคิดเห็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน 3) พิจารณาและประเมินผลแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนที่ได้จากการวิจัย ประเด็นการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน และมุมมองเกี่ยวกับผลการวิจัย โดยมีประเด็นการพิจารณา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1: พิจารณาผลการวิจัย

1.1 ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

1.2. การนำแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีประเด็นสำหรับการพิจารณา ได้แก่ การปฏิบัติจริง ปัจจัยแห่งความสำเร็จและข้อจำกัด

1.3. ข้อคิดเห็นและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ประเด็นที่ 2: ประเมินผลแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัด
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน
ตามแบบประเมินแนวทาง

ประเด็นที่ 3: ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ (หากมี)

ประเด็นการการสนทนากลุ่ม

ประเด็นที่ 1: พิจารณาผลการวิจัย

1.1 ความคิดเห็นต่อ(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน 4 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการใช้หลักสูตร 2)ด้านการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ 3)ด้านการวัดผลและประเมินผล 4)ด้านสมรรถนะองค์รวม โดยมีประเด็นแนวทางสำหรับ 1)หน่วยงาน/ภาครัฐ 2) ผู้บริหาร 3) ครู 4) ภาคเอกชน 5) ภาคสื่อมวลชน

โดยประเด็นสำหรับการพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ ประกอบด้วย

- 1) ความถูกต้องเหมาะสม
- 2) ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- 3) ความมีคุณค่าและประโยชน์
- 4) ภาพรวมของโครงสร้างและองค์ประกอบ

1.2 การนำแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนไปสู่การปฏิบัติ โดยมีประเด็นสำหรับการพิจารณา ได้แก่ การปฏิบัติจริง ปัจจัยแห่งความสำเร็จและข้อจำกัด

1.3 ข้อคิดเห็นและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ประเด็นที่ 2: ประเมินผล(ร่าง)แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ตามแบบประเมินแนวทาง

การประเมินผลแนว(ร่าง)ทางการพัฒนาสมรรถนะครู เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 2 มิติ ได้แก่ 1) มิติเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบ และ 2) มิติเชิงการนำไปใช้ โดยในแต่ละมิติจะพิจารณาและประเมินความถูกต้องเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ความเป็นคุณค่าและประโยชน์ และภาพรวมของโครงสร้างและองค์ประกอบ

ประเด็นที่ 3: ข้อคิดเห็นและหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

ภาคผนวก ช.

ประมวลภาพการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการ กศน. เขตพระโขนง

สัมภาษณ์ผู้อำนวยการและครู กศน. เขตสัมพันธวงศ์

สัมภาษณ์ครู กศน.เขตบางรัก

สัมภาษณ์ ครู กศน. เขตคลองเตย

การสนทนากลุ่ม

บรรยากาศการสนทนากลุ่ม เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2556

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนภมณฑ์ เจียมสุข เกิดเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2530 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาลดชีวิต เมื่อปี พ.ศ. 2553 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาลดชีวิต เมื่อภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2554